

70 LET
PD KAMNIK

11 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | Nov.

VSEBINA:

UVODNA BESEDA	529
NI UMRL — NE SME UMRETI Tine Orel	530
BRANA Z VZHODA Tone Škarja	532
LEDENA NOČ V SKUTI Pavel Simenc	533
KRASNO LETO Pavel Kunaver	538
Z DOVJEGA NA JESENICE Stanko Klinar	548
SPOMINI NA STENO Marko Butinar	552
NA JALOVEC Janez Kalan	557
VRŠIČ — POZABLJENO IN NEIZKORIŠČENO BOGASTVO Uroš Zupančič	557
PRVIČ NA GORJANCIH Vekoslav Lilija	558
PODOBE IZ BISTRICE Pavel Kemperle	559
KAKO JE JOŽE AJDOVEC GRADIL PRVA POTA V PLANINAH Ivan Zika	561
ERJAVŠKOV TONE Marija Grzinič	562
OB ARIHIVU PD KAMNIK Pavel Kemperle	564
KRATEK ZGODOVINSKI OBRIS RAZVOJA KAMNIŠKEGA ALPINIZMA Albert Stupar	570
PONCVEN VZPON ALPINIZMA Tone Škarja	575
PLANINSKA DRUŽINA TOMUNŠKOV Stanko Hribar	577
PD JANEZ TRDINA — MENGES Mirko Mulej	580
OBCNI ZBORI	581
ALPINISTIČNE NOVICE	584
IZ PLANINSKE LITERATURE	585
NOVICE IZ MLADINSKIH ODSEKOV	587
RAZGLED PO SVETU	588
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV	592

NASLOVNA STRAN:

OJSTRICA Z VELIKE PLANINE — Foto
V. Šostarič

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odповedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odповedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

Mariborska tekstilna tovarna Maribor

Kraljeviča Marka 19

Poštni predal 9

Telefon 40-11, 27-48, 38-12

Telex 033 17

Telegrami — TEKSTILTVOR

Obrazi: Melje 40-11
Tabor 40-81
Ruše 80-105
Ljutomer 30
Merinka 21-97

Proizvajamo:

Preje:

bombažne, kardirane, česane
stanične in sintetične,
vigogne,
volnene — mikane

Tkanine:

bombažne,
volnene,
iz sintetičnih vlaken,
umetno svilene podloge,
tkanine izdelane iz staničnih
vlaken

Šivalni sukance

VSÍ NAŠI IZDELKI SO ZNANI PO IZREDNO
DOBRI KVALITETI IN ZELO UGODNIH CENAH

Uvodna beseda

Ni ga mesta na slovenski zemljici, ki bi živeló z gorami tako kakor Kamnik. Rosa z Velike planine se še ni posušila na tebi, pa si že pred mestnimi vrati, dih gorskih sap iz Sukalnika in Repovega kota veje nad Starim gradom, Brana in Planjava sta kakor dva mogočna naravna stražarja nad razgibanim kamniškim horizontom, vsak na eni strani Jermanovih vrat, okoli katerih se širi »Ta Kamelshka planina«, kakor je krstil Grintovce davni učeni popotnik Balhazar Hacquet, na koroško in štajersko stran.

Kdo bi mogel še kaj povedati o gorah, ki so se pognale nad širnim Poljem med Ljubljano in Kamnikom iz porečja Bistrice, Savinje in Kokre vse »do samih zvezd«, kdo naj poišče primerne besede, s katerimi bi povečičal lepoto smuškega raja okoli Krvaveca in Velike planine, od Grebena do Korena, od Dola do Male planine, skrivnostno tišino v Beli, na Kalcih, za Kržiščem in Kompotelo, edinstvene panoramske poglede, ki te mamijo povsod, kamorkoli stopiš v mestu samem in njegovi okolici! Kamnik je srečno mesto, starodavno človeško gnezdo, spleteno v naročju alpskega sveta, z njim živi in je spojeno z njim in z vsem, kar je človeškega v teh gorah nastalo in obstalo, v prastaro prvobitno podobo.

Srečni smo vsi slovenski planinci, ki nam Kamnik pomeni vrata v Grintovce, pred 70 leti slovesno in zanosno odprta z ustanovitvijo podružnice Slovenskega planinskega društva. Ta številka našega glasila naj skromno opozori na ledanje može, ki so našli v sebi moč, upreti se razmeram in s planinsko organizacijo doprinesiti k slovenskemu značaju mesta in gorate okolice, slovenstvo uveljaviti in

utrditi, obenem pa svoj kraj razvijati tako, kakor narekujeja njegova lega, njegovi naravni pogoji.

Današnji rod je dolžan, da tem možem izpred sedemdesetih let izkaže čast predvsem s tem, da v istem duhu v neprimerno boljših razmerah s še večjo vnemo nadaljuje njihovo delo. Planinsko društvo Kamnik se zaveda dolžnosti, da se vključi z vsemi svojimi silami v delo za ureditev mesta in njegovih gora. Mesto samo, Mali grad, Stari grad, Velika planina, Kokrsko in Kamniško sedlo niso med seboj ločene stvari. Vse skupaj tvorijo dragoceno ožjo domovino, ki smo ji dolžni posvetiti vso skrb, ji omogočiti napredek v smislu sodobnih zahtev, pri tem ohraniti vse njene stare značilnosti, spoštovati njene umetne in naravne znamenitosti in jih našim delovnim ljudem narediti dostopne.

Kamniške Alpe segajo najdalje na jug, so pravzaprav alpsko obrobje, vendar je gorska narava tu navzoča z vsem alpskim registrom, z vsemi izrednimi možnostmi, ki jih ta nudi. Ena od njih je, na primer, dvosezonski turizem, možnost zimske sezone, ki ima svoje psihološke pogoje v smučanju. To pa pomeni gojiti planinstvo tudi pozimi, izrabiti alpsko pokrajino tudi za zimski oddih.

Priroda nam je tu dala vse, kar je treba, tehnika nam obeta v najkrajšem času potrebne moderne naprave in zgradbe, mi pa moramo to razvijati, pospeševati in prav ceniti. Planinsko društvo je z drugimi vred poklicano, da s svojim propagandnim, vzgojnim, alpinističnim, izletniškim in gospodarskim delovanjem svojemu teritoriju služi in mu tako omogoča polnejše, bogatejše in srečnejše življenje.

Zato ob svojem jubileju upira oči predvsem v to strmo pot napredka. Vsa naša planinska javnost mu želi na tej poti srečno roko, razumevanje in mnogo dobrih, požrtvovalnih sodelavcev.

T. O.

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

Ni umrl — ne sme umreti

(Ob Badjurovi smrti)

Tine Orel

Rudolf Badjura se je umaknil s sveta brez slovesnih pospremil. Dolžni smo, pokloniti se njegovemu duhu. Nad njegovo pisalno mizo je zajetna polica njegovih turističnih in drugih knjižnih del, v njegovi miznici je ostalo neobjavljeno gradivo, oboje vedno bolj živa priča, da ni umrl. Živi naprej v svojih delih in z njimi, še bolj pa živi kot neprestano pričujoč opomin k delu, kakršnega je opravljal in ga nedovršenega prepustil. Komu? To je vprašanje, s katerim je ostal med nami ves živ, poosebljena zahteva in program.

Listam po njegovih pismih iz preteklega desetletja, s katerimi je urejal v glavnem sotrudiške zadeve pri našem glasilu. Glava teh pisem oznanja v srbohrvaščini, češčini in nemščini, kaj nam Badjura pomeni. Ta pisma, ki jih je pisal vsa po svojem 70. letu, so prepričevalen izraz nenavadno delavnega človeka, neugnanega v svoji strasti za delom, sistematičnim in preciznim. Bil je poosebljeno načelo *nulla dies sine linea*, nepretrgoma snujoč in zbirajoč um, ki se svoje naloge zaveđa, jo zna ceniti in prav zato toliko težje prenaša nerazumevanje. Tedaj je pripravljal izpopolnjeno izdajo s srbohrvaškim tolmačem »Vodnika po Sloveniji«, ker je njegov zajetni »Vodič kroz Jugoslavenske Alpe« že davno pošel. Pripravljal se je na ponovno izdajo svojih predvojnih vodnikov in iskal ljudi, ki bi jih pregledali, preizkusili in jih z event. popravki vrnili. Omenja starega Forta Herleta, svojega dobrega informatorja za Gornjo Savinjsko dolino in svoje potopise proti Beli

in Železni Kapli. Še je na nogah, kljub visoki starosti, tudi na smučeh, po trinajstletni pavzi, ves je zavzet za vrednost svojega ogromnega vodniškega opusa, ki se mu je razraščal preko svojih običajnih meja, ker je pač delal na torišču malega narodiča, ki sta mu oba velesoseda skozi stoletja jemala pravico do življenja tudi s poimenovanjem krajev in ki je bil nujno ves v zamudah na celi vrsti področij, na katerih je Badjura večji del oral ledino. Polemika z geografi ob »Ljudski geografiji« ga najde tudi sredi procesa, v katerem naj bi mu naša družba formalno priznala njegovo življenjsko kulturno in znanstveno delovanje, njegovo življenjsko žetev, kar je posebna komisija pri Svetu za prosveto in kulturo LRS februarja 1. 1954 tudi storila.

Kot sotrudičnik PV od prvih letnikov skoro do zadnjih let se je v desetletju najine korespondence živo zanimal za njegovo vsebino. Pogrešal je opisov smučarskih izletov in turistične propagande, obenem pa vsega tistega, kar je zanjo pogoj oziroma pogoj za kvaliteten zemljevide, črteže, prospekte in vodnike. To, kar je v zadnjih letih napisal za naše glasilo, ga kaže predvsem v njegovi zaverovanosti, da bo »vsaj najhujša plaža in latovščina« v našem imenoslovju in terenskem izrazoslovju razčiščena. Vsako pismo je polno načrtov, govori o osnutkih, ki »bi jih urednik moral pregledati, ker pisati o njih bi moral preveč na dolgo«, o vodnikih, imenoslovnih in izrazoslovnih razpravah. Glasilo, kakršno je PV, ni moglo biti kos njegovemu širokemu in obenem specialnemu snovanju in gradivu, vendar je Badjura razumel težavno stališče redakcije in sklenil razpravljanje s prepričanjem, da bo izrazoslovno in imenoslovno gradivo nekoč za turistično propagando potrebno, obenem pa z vero, da bo svoje delo še pravočasno dovršil: »Za svoje gradivo sem si 50 let brusil peté po Sloveniji, njegovemu urejevanju se ne mislim odreči, tudi če delam le za arhiv svojih neobjavljenih del.« Brusil peté! A še ni odnehal. Star blizu 80 let je odkril 5. Kompolje (pri Štorah ali kakor je pisal on pri Štoréh) in se nameril, da ga obišče, kljub težki operaciji, ki jo je prestal. »Pišem novo knjigo, nekako nadaljevanje Ljudske geografije; dve tretjini sta že dokončani. Morda se mi bo posrečilo vsaj to. Hitim, da bom opravil še najvaž-

nejša dela, čeprav ne bom imel sam od tega nikakršne koristi... v želji, da se po svoje poslovim, čeprav najbrž tudi to delo ne bo našlo založnika...

Zadnje pismo govori o ponudbi za založbo »Imenoslovja Karavank« I. del, s katerim je obdelal južno stran, sem pa tam pa tudi »osojno« in je zanj lastnoročno narisal tri osnutke.

Tudi šelest teh papirjev spada v simfonijo temnih tonov, ki spremljajo pot in usodo malega naroda. Zato je toliko pomembnejše Badjurovo življenjsko delo nasploh in v posameznostih. Velik je njegov delež pri naši narodni kulturi, pri naši narodni afirmaciji in gotovo se bo ob fizičnem slovesu od njegove osebnosti našlo primernejše pero, ki bo natančno določilo njegovo kvaliteto in kvantiteto, oceno in vrednost njegovega dela, še posebej za to, ker je ob grobu onemela beseda slovesa planincev, smučarjem in turistom. Kakor da še nismo zavedali, kdo odhaja!

Planinci gledamo v Badjuri svojega pionirja, osebnost, ki je stala ob zibelki slovenske planinske organizacije, čeprav ne ravno leta 1893. Kot drenovec in kot smučar je kazal planinstvu pot naprej, da bi ne ohrnelo v nedeljskih izletih in sprehodih. Tudi v tej združitvi planincev in smučarja nam za današnje čase predstavlja opomin: Brez smučanja ni zimskega turizma, brez zimskega turizma ni dveh sezon, brez dveh sezon pa je ekonomika turizma velik vprašaj. Opomin pa je tudi za planinsko organizacijo samo: Brez smučanja ni planinstva. Drugo pa je vprašanje, kako organizacijsko sprovesti ta športni aksiom, kako smučanje speljati na množični tir. Delo, ki ga je opravil Badjura s svojimi smučarskimi vodniki (1921, 1924, 1931, 1934) in ob samih začetkih našega smučarstva pred prvo svetovno vojno, bi že terjalo posebno osvetlitev. Lani je minilo 50 let, kar je priložil prvi članek o zimski v gorah v našem glasilu, pred prvo svetovno vojno je izšel zametek smučarske terminologije, med obema vojnama pa vrsta del, ki jih je npr. Nemcem dal znani Cil — dr. Luther, ki je zabeležil tudi zadnje Badjurovo delo o bloškem smučanju (1956).

S planinstvom, z njegovo propagando, vzgojo in vsebino pa je najožje povezano tudi ostalo Badjurovo delo, ki je nagrmateno v 28 različnih vodnikih in številnih razpravah. Še

danes so njegove knjige uporabne, čeprav so, razumljivo, nekateri podatki zastareli. Sicer pa je usoda take turistične literature prav ta, da zastari, še preden izide. Tega se je Badjura zavedal in je tudi zato bil neprestano na delu. Prav zato se ob njegovi smrti moramo še bolj zavedati, koliko smo zamudili, ker z delom, ki ga je zvesto opravljal 50 let, nismo sistematično in po pretehtanem, ustreznem programu nadaljevali. To drži tudi za vodnike po naših gorah. Pavzo, ki je v množitvi te vrste literature nastala v zadnjih letih, si ne smemo odpustiti in moramo škodo, ki je s tem nastala, čimprej popraviti. To bo moralo biti tem lažje, ker je turizem, torej tudi planinski turizem stopil v prvi plan našega izvoznega gospodarjenja, a tudi domači turizem je prav tako ali še pomembnejši, saj gre za oddih in srečo našega delovnega človeka.

Pred seboj imam Badjurov vodnik št. 9. »Sto izclov po Gorenjskem Dolenjskem, Notranjskem« (Ljubljana 1930, samozaložba), ljubo, drobno knjižico, uporabno in še kako uporabno kljub novim cestam in motelom, srbohrvaško izdajo »Na Triglav« iz l. 1922 in to II. izdajo (!) in mogočni praktični vodnik »Jugoslovanske Alpe« prav tako iz l. 1922, s katerim si je po pravici takoj pridobil ime našega Bacdekerja. A to je samo majhen del s police njegovih del. Kaj vse je zmogel! Ali nismo dolžni, da zavijamo rokave in popravimo zamude, ki smo jih krivi, pa po sodobnih načelih in za sodobne potrebe izdamo, kar potrebuje sodobni popotnik, planinec, turist? Ali se bomo res ustavili ob rentabilitetnem računu in skomignili z rameni, češ saj gre tudi brez tega? Govorimo o krizi planinstva zaradi avtomobilizma, nimamo pa triglavskega prospekta, nimamo vodnika po transverzali, nimamo triglavskega vodnika, ne vodnika po naših Alpah, kolikor jih je znotraj naših meja. Zavedati se moramo, da je treba del investicij nameniti tudi za take stvari, da brez njih nismo izpolnili svoje družbene dolžnosti, da brez njih planinstvu manjka njegova bistvena kultura, pa tudi tehnična vsebina.

Čast in slava Rudolfu Badjuri! Njegovemu delu ugleda ne manjka, našemu ugledu pa sodobno delo, podobno njegovemu, manjka. Slovenski zemlji in narodu je dal vse, zato njegovo ime v hramu naše kulture ostane neizbrisno.

Brana z vzhoda

Tone Škarja

Oster stožec svetlobe predira meglo in išče stopinje v snegu. Prečkamo velike plaznice, ki se s pobočja Brane spuščajo v korito Sedelščka. Noč je topla, globoko se urezamo v sneg.

Pri Kapitanovcem plazu leži na poti mrtev gams. Mlad je še, rožički mu komaj gledajo iz dlake. Še danes je bil živ, čisto mehak je še. Tudi ta ni bil kos mrazu in lakoti. Zavalimo ga navzdol; čez nekaj dni bi namesto usmiljenja vzbujal gnus.

Preden zavijemo v gozd nad Klinom, v grapi počijemo. Kako bo jutri? Z Metodom misliva na vzhodno steno Brane, tam nekje, kjer sta Kemperle in Benkovič že pred vojno potegnili novo smer; Edo pa gre na potep po Sedlu. Pavle je v zadnjem trenutku zbolel; mislili smo iti v troje. Edo se z nama ne upa zaradi bivaka; doma je obljubil, da pride že popoldne.

Sneg je vedno slabši, včasih se komaj izvlečem. Pri studencu je nekaj deset metrov boljše, takoj nato pa še globlje zaorjemo v belo kašo. Megla je ostala pod nami, nebo je jasno. Nima smisla, da rinemo na Sedlo, zjutraj pa po istih luknjah nazaj pod steno. Obstanemo pri pastirski postaji pri zadnjih macesnih. Skuhamo večerjo, razgrncemo spalne vreče po snegu in današnjih skrbi je konec.

Zjutraj so vreče premočene in nikogar ni treba priganjati k vstajanju. Na nebu ni zvezd, to so le luknje na krpi pločevine, ki se še drži ogrodja. Vidno se oblači. Poslušamo vremensko napoved: »Slabotne frontalne motnje bodo danes prešle naše kraje, za njimi

se preko Alp prehodno gradi greben visokega zračnega pritiska, vendar so zahodno obalo kontinenta dosegle nove frontalne motnje, ki se pomikajo proti vzhodu.«

Danes torej ne bo kaj posebnega in če pohitiva, bova jutri še pred dokončnim poslabšanjem vremena na vrhu.

Čas je zlato, vendar se ne moreva upirati sijajnemu zvarku iz vseh mogočih konserv, ki se kuha v loncu, in nekaj požirkov dobre kave.

Spodaj v gozdu se že oglašča Vid, ki je prespal v Bistrici, pa odrineva. Pod steno — osem je že ura — si naveževa dereze in vrvi.

»Dokler bo šlo, ne bova varovala!«

»Ti sneg in led, jaz skalo!«

Lotim se prvega ozkega kuloarja. Sijajno! Led in trd sneg, prednje konice drecz in oklo cepina. Ko se vrvi napne, mi sledi Metod, ves čas raztežaj nižje. Potem se grapa zapre v pragove; čeznje visijo debele ledene sveče. Na levi bo še najbolje. Sneg je krhek in vleči se moram za vejice drobnega rušja. V skalni prag zabijem klin, vpnem vrvi in spet požirava strmino z divjim tempom. Le toliko je premora za pljuča in srce, da Metod iztolče klin.

Na skalnatem grebenu se ustavim. Metod sname dereze; to je njegovo delo. Plezava vzporedno. Skale, sneg, ledeni žlebovi. Le ura je minila, pa komaj še vidiva Vida in Eda, ki stojita pod steno.

Prečnica pod prvim previsnim pasom naju lepo preseneti. Nobenih posebnih ovir, kot sva se bala. Največja ovira za hitrost sta še vedno nahrbtnika: spalne vreče, šotorske vreče, kuhalnik z gorivom, hrana za najmanj dva dni, železje, obleka, še ena vrvi in še cel kup drobnarij, ki naj pomagajo tudi takrat, če bi se stena resno namenila, da se naju otrese.

Pod ledenim žlebom, ki prereže navpični pas, urediva varovališče. Prvič od vstopa imava čas, ozreti se naokrog. Planjava se skriva za belo zaveso, stecnilo se je.

V žlebu mi pade na obraz nekaj mehkega, hladnega. Takoj nato spet. Ozrem se: sneži. Tega drug drugemu ne omeniva. Vse najtežje je še pred nama in moralo bova dovolj potrebovala že za steno samo. In kaj naj tudi storiva! Sestop bi trajal predolgo in v primeru resnega sneženja naju prvi plazovi dohite še v steni. Torej: »Naprej!«

Ustaviva se na polici pod sivim zidom. Polovica stene je pod nama, ura pa je šele deset.

BRANA —
Vzhodna stena

Centralna smer:

Prvi zimski vzpon, plezala dne 17. marca 1963 Metod Humar in Tone Škarja, oba AO Kamnik.

Dostop: Iz Kamniške Bistrice po poti proti Kamniškemu sedlu do razpadle pastirske kolibe nad Klinom, nato levo pod najnižje segajoči centralni del stene.

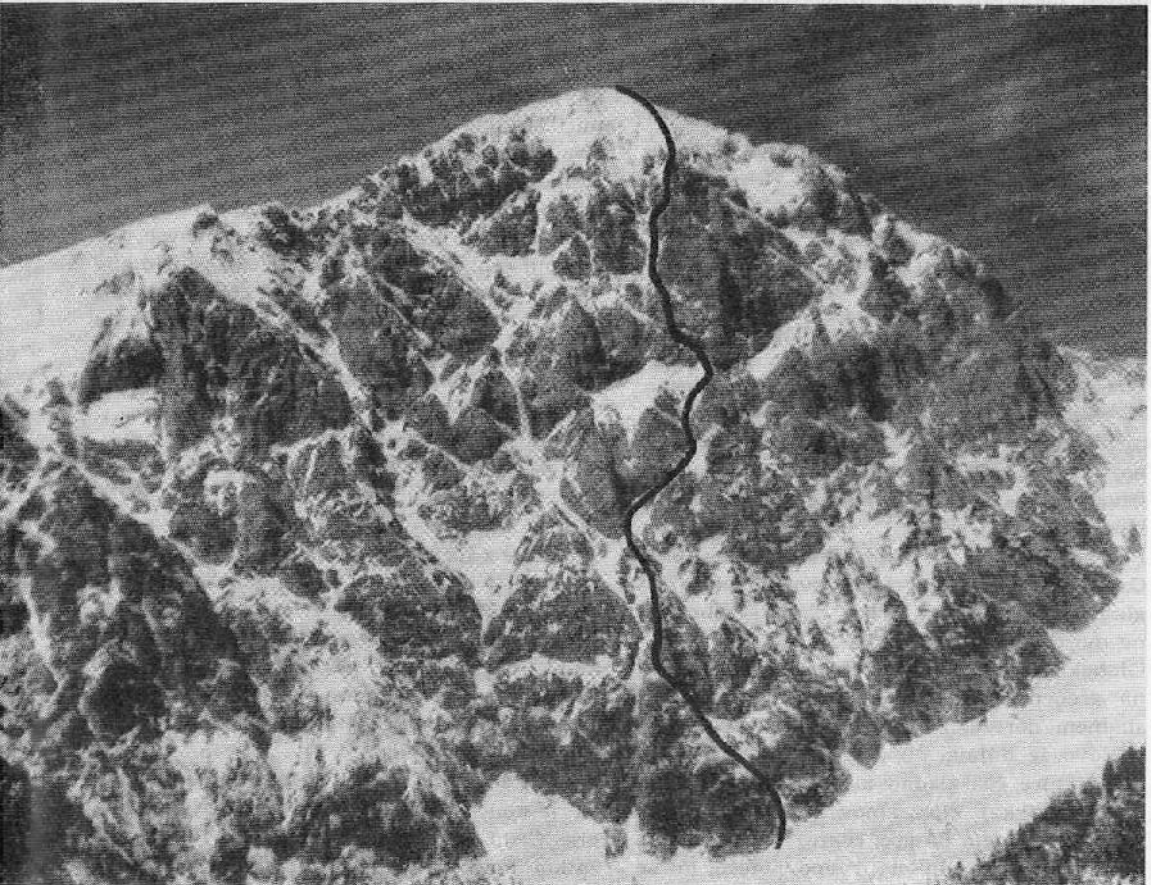
Opis: Vstop v prvo grapo desno od najnižje točke stene. Po strmem žlebu levo navzgor in preko strme stopnje okrog roba na položnejši teren (levo velika grapa). Po skalnatem in sneženem grebenu naravnost navzgor do skalne zapore. Prečnica pod previsi desno navzgor, po strmem ledenem žlebu preko zapore in desno na položen grebenček pod drugo

veliko skalno zaporo (desno 150 m visoka, rjava plošča). 3 raztežaje navzgor s tendenco proti levi, preko razčlenjene, krušljive stene (III, IV, k) in levo po zasneženi polici v strmo grapo. Po njej dva raztežaja (zaledenele skale) do skupine velikih stolpov. Obidi jih levo po strmem ledenem kuloarju v dveh raztežajih. Pod previsom 15 m prečnica v ledu na desno do grebenčka. Prečnica desno po plošči (IV+, k) do zajede in po njej na grebenček. Raztežaj po njem do velikega stebra. Pod njim levo v grapo in ob njeni desni strani 10—15 m navzgor. Prečnica desno navzgor po krušljivih ploščah (V—, k), desno okrog vogala in po kratki zajedi na greben. Po njem lahko v 20 minutah na vrh Brane.

Ocena: IV, višina stene preko 800 m, čas plezanja 8 ur. Smer je tipična zimska tura. Glavne težave se prično v drugi polovici stene (led, krušljivost). Orientacijsko je smer precej zahtevna.

Brana — vzhodna stena: Centralna smer

Foto: Tone Škarja

Slutnja, da bova še danes na vrhu, je tako prepričljiva, da si to poveva tudi na glas, le sneg naju moti; Planjava se je že zdavnaj skrila v snežno meglo.

Skal se loti Metod. Navpična in razčlenjena, toda zelo lomljiva stena je edini sprejemljivi prehod. Mudi se nama, zato zabijava kline samo na varovališčih. Skala je mokra in že pokrita z novim snegom. Od časa do časa zleti v globino kak kamen, vendar brez tega ne gre.

Tretji raztežaj naju spet privede v sneg. Prečim levo od kuloarja. Cel raztežaj strmega zelenega ledu. Še nobene naše stene nisem plenzal, ki bi bila pozimi tako podobna ledeniku s severa Centralnih Alp. Žal mi je, da nisva vzela s seboj lednih klinov, precej varneje bi bilo.

Led postaja vse bolj strm, sneži vedno huje. Komaj še ločiva v belem migotanju snežink velike stolpe, med katerimi plezava. Zasilno si urediva varovališče na ledeni plošči.

»Naveži dereze, slabo stojim!«

Metod nadaljuje mimo menč naprej, zamcnjava bi naju preveč zamudila.

Pet metrov je nad menoj, deset, petnajst...

»Pazil!«

Ogromen bel oblak drvi čez steno proti meni. Zabijem oklo in se prilepim na led. Zadržim dih.

Sunek, kot bi zapihal vihar, in vse je mimo. Nič več! Oddahnem se, da še preostali pršič zdrzne v globino in popuščam vrv. Metoda se je plaz ognil.

»Je vse v redu?«

»Vse, naprej!«

Pod velikim previsom se obrne v desno. Koščki ledu skačejo čez prag po kuloarju, meni na glavo in po rokah, da bi od bolečin najraje tullil. Pa ne gre drugače, to je edini izhod iz tega labirinta gladkih stolpov in poledenelih previsov.

Prečnica, ki jo je izsekala Metod, je res divja. Ozka stopinja v skoraj navpičnem ledu, nad glavo pa previs tako nizko, da se še obračati ne morem, kot bi se rad.

Globoko si oddahnem, ko sem na varovališču na grebenčku. Sedaj je na meni vrsta, da snamem dereze. Po grebenu ne gre naprej, z glavo že butava ob krušljiv previs. Lotim se prečnice čez gladko ploščo. Zabijem klin, zmečem nekaj kilogramov odlepljenih lusk čez steno, potem pa gre, čeprav komaj. Pa je takoj nato lažje, in vrv ravno poteče, ko se

ustavim pred naslednjim pragom. Tega obide Metod na levi po viseči polici in po široki ledeni strmini. Tu mi noga zdrzne iz stopnje, vendar me Metod hitro ujame z vrvo.

Pod naslednjo previsno zaporo se nekaj časa prepirava, kdo bo šel prvi čez, in ko mi Metod omeni ledeno prečnico, je dvoboj zanj dobljen. »Padel bom!«

To mislim čisto resno, ko se v krušljivi, navpični plošči z zadnjimi močmi držim za mrzle, spolzke oprimke. Žal mi je kot še nikoli, da sem se tako grdo zaplezal, in najraje bi kar obrnil nazaj na sneg. Pa je že previsoko in tudi če pogledam naokrog, ne vidim nobenega pametnejšega izhoda.

Končno mi uspe zabiti dolg klin v previsno streho, tako da se vsaj lahko malo razgledam. Pet metrov profi desni se šele začno dobre razčlemba. Še en klin mora v skalo, tokrat majhen »srček«, potem se lotim prečnice. Saj ni tako strašna, vendar sem srečen, ko sem z nekaj dolgimi preprijemi po ozkih, krušljivih robovih preko. Čelo si hladim v snegu, srce mi divje razbija.

»Kaj bo s Kardinalom?«

Više gori je na najinem grebenu videti velik, gladek stolp. Podoben, samo precej večji, je na grebenu Moine pod Aig. Verte; pravijo mu Cardinal.

»Na to bova mislila potem.«

Resno me skrbi, kako bi ga obšla, vendar imam za sedaj dovolj drugih skrbi. Po položnejši skali prečkam, vendar se mi vse pod nogami dobesedno podira. Če z oprimkov čistim sneg z rokami, postanejo le še bolj gladki. Prav bi mi prišla metla, zadostuje pa tudi, če odpiham sneg. Tu tako prepriham vse oprimke in stope do škrbinice na grebenu.

»Kakšen je Kardinal?«

»Ne skrbi zanj, naprej!«

»Se je podrl?«

»Ne, boš že videl!«

In res je vse v redu. Kardinal je bil nedostopen le z južne plati, na severni pa ga sploh ni, ampak je spojen z grebenom. Greben pa ni strm, z vsakim metrom pa vse položnejši. Prvič, odkar sva vstopila, si privoščiva nekaj minut odmora. Sneg je ponehal, megla pa je gosta, da vidiva le nekaj metrov naprej. S sedla priplavajo pretrgani, nerazumljivi glasovi. Edo in Vid.

»Vse je v redu!« zlogujeva v globino.

Ko je konec težav, je konec tudi najine energije. Čisto počasi se vlečeva proti vrhu, korak za korakom. Na grebenu gaziva do kolen nov

napihan sneg. Grebena ni ne konca ne kraja. Vidiva ga le malo; deset metrov spredaj in deset zadaj.

»Piramida!«

Z desne se najinemu grebenu tik pod vrhom priključi še eden. Je to šija? Najbrž ne. Ta mora biti bolj desno.

Zmečeva nahrbtnike na tla. Ura je štiri. Na vrhu sva, ne veva pa nič drugega. Sever, jug? Približno že veva, da sva prišla z vzhodne strani, kje morava pa navzdol, pa samo ugi-bava. Obdaja naju bleščeče bela megla, kjer se topc vsi obrisi, vse obline.

»Tisti bo šija,« se odločiva za greben, ki prihaja na vrh nekoliko bolj severno od naji-nega, »torej sestopajva navzdol pravokotno nanj!«

Tako, problem je rešen. V usta si stisneva tubo marmelade, popijeva oranžado in se od-praviva. Nenaden sunek vetra in megle ni več. Kako sva se zmotila! Greben, ki se nama je zdel šija, je bil v resnici tisti, ki mu z vrha prvih sto metrov sledi pot. Saj bi kmalu opazila pomoto, mimogrede pa bi izgubila kako uro.

Severnega pobočja se odjuga še ni dotaknila. Sam pršič, spihan od vetra.

Z vrhov se trgajo zadnje meglene zastave, ko hitiva proti sedlu. Niti pol ure nisva po-trebovala do koč.

Prijateljev ni več, torej navzdol. Loviva se po snegu, udirava se in o prijetni hoji z Brane ni več sledu. Najina stena je zavita v meglo in nama ne dovoli pogleda.

Z nočjo sva v Bistrici. Zlezla sva novo smer, Edo ima jutri god, Vidu se tako ne mudi domov, torej imamo dovolj vzrokov za majhno proslavljanje.

Samo planinstvo in smučarstvo podaljšujeta turistično sezono in se tako vključujeta v gospodarstvo naše gorate dežele in naše države. Glavna dolžnost planinskih društev je, da vodijo delovne ljudi v hribe. Zato ustanavljajte planinske skupine po tovarnah in delovnih kolektivih!

Ne jemlji na turo tovariša, čigar sposobnosti ne poznaš. Preizkusi, kakšno opremo ima, kaj zna in pozna, na turi pa pazi nanj, ker s tem paziš tudi nase.

Ledena noč v Skuti

Pavel Šimenc

Že zopet, ne vem že katerikrat, tolčem nogo ob nogo. Samo malo sem zadremal, pa jih že ne čutim več. Mraz, ki čedalje bolj pritiska, me opozarja: Če hočem še kdaj hoditi, ne smem več zaspati. Spati ne smem, noč je pa v steni brez spanja tako strašno dolga. Čas si krajšam s premišljevanjem.

Da, kako lep dan je bil v soboto, ko smo zopet grizli kolena proti Kokrskemu sedlu. Sedlo je za prvomajske praznike oskrbovano, smo zvedeli dva dni prej. V nedeljo smo šli na Grintovec. Vreme se je že malo slabšalo, toda še vedno lepo, le včasih je padla kakšna snežinka. Po poti proti Grintovcu sva s Tonetom skoraj neprestano gledala proti Skuti in njeno gladko ploščo v južni steni, ki jo po celi dolžini ravno po sredi prereže ena sama poč. Že dalj časa sva se menila za to smer. Jutri greva v steno, pa naj bo, kar hoče. Ko so še skoraj vsi spali, sva s Tonetom že ropotala po kuhinji. Zbrala sva opremo: klíne, vponke, stopne zanke, lesene zagozdce in 2 × 40 m vrvi. Med tem časom so se spravili izpod odej tudi ostali planinci. Edo je nekaj govoril o mrazu, pa mu je Tone v šali rekel, naj za drugo noč računa na njegovo spalno vrečo, da bo on že nekako zdržal brez nje, pa četudi v snegu. Ob 6. uri zjutraj sva s Tonetom rinila proti Skuti. Že zimski prehod s sedla na Pode je bila prava plezarija. No, malo sva se zamudila, pa nič zato, sva si rekla, do noči bova že prišla nazaj. Po eno-urni hoji sva stala pod steno, ki je bila gledana od spodaj skoraj kopna. Računava, da bova brez večjih težav prišla pod samo ploščo, je dejal Tone in si že zavezoval vrv okrog pasu. Spodnji del bova plezala z eno vrvjo, je še rekel in začel plezati prvi raztežaj. Vrv

je hitro potekla in Tone je moral zabiti klin za varovanje. Tone pa se je šele sedaj spomnil, da je pustil kladivo na Kokrskem sedlu. Če greva nazaj, potem danes ne moreva nikamor. Odločiva se. Ker imava cepine, si bova z njimi že kako pomagala. V zajedu bova pa spuščala kladivo po vrvi nazaj tako, da bo zadnji lahko izbijal.

Po dveh raztežajih si naveževa dreze in prečiva zelo strmo snežišče. Vreme ni ravno lepo. Od časa do časa se vsujejo iz oblakov drobne snežinke, čez nekaj minut posveti sonce in o snegu ne duha ne sluha. Včeraj je bilo vreme ravno tako, pa smo kljub temu imeli lep razgled z Grintovca. Ustavila sva se pod zajedo ne ravno navpično, toda dala je vedeti, da naju ne bo spustila kar mimogrede čez. Navezala sva se še na drugo vrv. Pripravila sva lesene zagozde, dereze in cepine pa pripela na hrbet. Zajeda je bila kopna, brez snega, toda še vedno precej mokra. Plezal sem brez večjih težav, vsakih par metrov zabil klin in verjetno bi šel prav pod navpični del stene, da me ni že prej opozoril Tonetov glas, da je konec vrvi. Ustavil sem se, napravil varovališče in čez nekaj časa je že stal Tone pri meni. Iz oblakov je že zopet rahlo snežilo. Sedaj je šel Tone kot prvi. Precej časa se je mudil, preden je prišel čez krajši previs. Nisem videl, v čem je težava. No, ko sem bil pa sam na tem, sem ugotovil, da je bila na vrhu skala mokra in gladka in le s trenjem celih rok in kolen sem se obdržal na robu. No, Tone me je še malo potegnil in oba skupaj sva stala še kakšnih 80 metrov pod vrhom stene. Poglej kline, rečem Tonetu in mu pokažem par že zelo zarjavelih klinov, zabitih v zajedo. Da, je rekel, do sem je prišel že Rado Kočever s svojima soplezalčema, pa so se potem umaknili desno na raz.

Predem sem se vpel v prvi klin, vprašam Toneta, koliko je ura. Odgovor ni bil nič kaj vesel: »Je nimam.« Lepa reč sem si mislil, v taki steni, pa oba brez ure. Tolažim se s tem, da bova pač po soncu določala čas. Plezam, le počasi napredujem, vstop je previsen, to seveda občutim šele, ko sem v njem. Prej sem mislil, da je samo navpično. Za vsake pol metra se je treba boriti in na vsake meter moram zabiti klin. Klini in stopne zanke opravljajo svoje. Ko pridem na varovališče, je že toliko trenja, da komaj še vlečem vrvi. Na varovališču zabijem dober klin, se dobro privežem in spustim Tonetu kladivo. Nad menoj se dviga proti vrhu druga

previsna zajedu, poledenela. Stojišče je slabo, tako da se niti zamenjati ne moreva, zato moram zopet jaz naprej. S pomočjo lesenih zagozd sem se spravil še kakšnih 10 m visoko. Tedaj je zagrmelo, ozrcem se po vremenu in z grozo opazim, da sva oba zagrnjena v neprodirno sivo meglo. Začelo je snežiti, pravi snežni metež. Skale so postale bele, še prej pa se je na njih naredil tenek požled. Naprej se v takem ne da iti, zato — nazaj. Spuščam se po vrvi in izpenjam vponke. Hitro sem pri Tonetu. Kar boljše se počutim, ko sva zopet skupaj. Postaja mrzaz, vsi železni predmeti se lepijo na roke. Od časa do časa se sliši grmenje, ki prihaja z vrhov. Tone zabije dober klin in že se spušča navzdol. Čeprav vem, da se klin ne more izruvat, ga tiščim v steno. Začela se je bitka za življenje. Oba sva si na jasnem, da morava dancs iz stene. Snega je tu na polici že do kolen in prvi plaziči, ki se vsipajo po steni, naju obvestijo o še enem orožju, ki ga je gora naperila na dvoje življenj v steni.

Ne vem, kako Tone še najde dobre razpoke za kline. Vem samo to, da rok ne čutim več. Pri drugem spustu sem si predrgnil prste, ne da bi vedel, šele kri, ki je začela leno teči po roki, mi pove, da z roko nekaj ni v redu. Nataknem si rokavice, za ravnanje vrvi pa vpnem vponke. Tone dela že četrti spust po 40 metrov. Veter, ki nosi sneg kot v najhujši zimi, mi preprečuje, da bi ga slišal, še manj pa videl. Nenapete vrvi mi sporočijo, da Tone že išče razpoko za naslednji klin. Počasi se spuščam za njim, roke že niso več sigurne, vrvi so poledenele, tako da je potrebna največja previdnost. Tukaj pa le počasi, mi zavpije Tone, ko me zagleda na vrhu 20 metrskega navpičnega kamina. Na dnu kamina je imel Tone že zabiti klin za naslednji spust. Hitro se izmotam iz vrvi in že oba vlečeva. Kaj je to, vrv ne gre nikamor, ne gre in ne gre. Brez vrvi bi bil pa tu lahko že prvi meter usoden. Oba se obešava nanjo. Poizkusim plezati nazaj gor, da vidim, kaj je. Dva metra sem dosegel, potem pa nikamor ne levo ne desno, še manj pa naravnost navzgor, povsod sneg in požled, pa tudi roke me ne držijo več. Zopet dol. Zopet vlečeva, počasi se začne vrv premikati, vsakokrat ko se obesiva na vrv, se premakne za en centimeter. Računava za en meter stokrat, kje je pa 40 m. No, čez nekaj časa se tudi to ustavi.

Začelo se je nočiti. Spogledala sva se nemo, držala za konec vrvi, vedela sva drug za dru-

gega, kaj misliva: Bivak, pa kako. Vetrovka mokra, hlače mokre, nogavice in čevlji mokri, brez vsake rezerve. Tudi bivak vrečo sva pustila v Cojzovi koči. Snežilo je še vedno in od časa do časa naju zasuje plazič. Nemo zreva proti Bistrici, vidiva pa samo par metrov, ostalo zakriva siva zavesa megle. Skozi možgane mi gre kot blisk tragedija v Ojstrici. Pa kaj bi mislil na to. Sedaj je važno, da si čim bolj udobno, seveda v tih razmerah, urediva bivak. Naveževa se na konce vrvi, počistiva s police sneg in sedeva nanjo. Velika sicer ni, toliko pa že, da sediva, noge pa prosto visijo v globino. Tone nekaj sveti z baterijo, ne vem zakaj, saj videti naju tako nihče ne more. Le počasi se umiriva. Pomislim na prijatelje, ki so na Kokrskem sedlu, gotovo jih skrbi.

Čutim, kako mi zmrzuje vetrovka in hlače, edino čevlji še niso zmrznili, pa tudi ne smejo, ker za njimi bodo noge na vrsti. Počasi malo zadremam, v noge me začenja zebsti, prebudim se. Tone že toľče nogo ob nogo. Tudi jaz jih ne čutim več, zato ga posnemam. Ko bi imela vsaj uro, da bi vedela koliko časa bo še treba tako sedeti. Prostor je tako majhen, da se samo oba naenkrat lahko premikava. Pa tudi mraz naju sili, da sediva čim tesneje drug ob drugem. Zopet me premaga spanec, pa ne za dolgo, kmalu me zbudi Tone. Ne spati, boš ob noge. In res, noge so najbolj v nevarnosti. Na zamrznjeno vetrovko in hlače je padel sneg in tako naredil dobro izolacijo med telesom in zunanjim zrakom, edino noge morava stalno tolči eno ob drugo, zadostuje le kratek čas, da postanejo neobčutljive. Ne čutiš nič, pa vendar zmrzuješ. Iz premišljanja me predramijo človeške postave, da, točno vidim Jožeta, Marka, Eda in Frančka, kako gredo proti nama, vsak ima po eno vrv. Kako so prišli, sam ne vem, pa to ni važno. Glavno je, da so tu in da imajo vrvi, bova vsaj lahko zjutraj takoj začela s spuščanjem. Ze sunem Toneta, da še on vidi, kdo je prišel. Tone ne vidi razen mene in snežink, ki poplesavajo po zraku, nikogar. Počasi so zopet vsi štirje izginili, z njimi vred pa tudi vrvi. Postalo mi je jasno, bil sem žrtev halucinacije. Povsod megla, sem pa tja plazič in nogo ob nogo, to je vse. Tudi kadila nisva.

Počasi se je začelo svitati, komaj opazno. Da bo le končno zopet dan. Tudi sneg, ki je celo noč medel, je skoraj ponehal. Začela sva se leno pretegovati. Tonetu sicer ni bilo nič kaj

po volji, da bi zapustil svoj sedež. Zdelo se mu je, da je še pretemno. Preden pa sva vse ude spravila v normalen položaj, je bilo že kar dosti svetlo. Zopet sva začela vleči vrv, pa ni šla nikamor. Treba je nekaj drugega. Držim se za vrv in počasi plezam nazaj. Z eno roko se držim skal, s katerih čistim sneg, okoli druge pa si ovijam vrv ter tako počasi dosežem vrh kamina. Vidiva, da sta obe vrvi oviti druga okoli druge. Moram vse do klina, razvozlam vrvi in se spustim dvajset metrov, zabijem klin ter napravim še en spust ter tako z vrvmi vred pristanem pri Tonetu, ki me je že težko čakal. Zopet se spustiva za celo dolžino vrvi. Pri drugem spustu se je zopet zataknilo. Spet nazaj. Po strmo nagljeni gladki polici, na kateri je bilo pol metra snega, spodaj pa požled, je bil povratek kaj tvegan, vsak trenutek bi me lahko odneslo čez rob. Zopet spust čez točno 40 m visoki prag. Če ne bi imela obeh vrvi po 40 m, ne vem, kako bi se končal ta predzadnji spust. Še pol dolžine vrvi in stala sva pod steno na strmem snežišču, tako rekoč na varnem. Nič več nisva imela pod seboj praznine in megle. Zopet sva pa dolgem času prosto stala. Več kot 24 ur je minilo, odkar sva vstopila, točno na tem mestu. Pa vendar nisva prišla na vrh, ampak nazaj na isto mesto. Na mesto, kjer bova kdaj pozneje verjetno zopet poizkusila srečo.

Počasi hodiva po snežišču navzdol, večkrat se obrneva. Megla je izginila in se spremenila v oblake. Danes je 1. maj. No, z vremenom se res ne more pohvaliti, stena je bila videti kot po januarskem metežu, še previsi so bili pobeljeni. Le kako se more tako hitro spremeniti. Neskončno sva vesela, bolj kot če bi stala na vrhu. Toda ali je veselje upravičeno, tudi če ne zmagava? Sicer pa, ali ni bila to za naju zmaga? Premagala nisva stene, premagala sva snežni metč v steni. Šele sedaj se spomniva prijateljev na Kokrskem sedlu. Nad zimskim prehodom so se premikale črne pike. Zavpijeva kolikor mogoče glasneje, tako da naju slišijo ter se nama tudi oni oglasijo. Midva kot da sploh nisva bila v steni, tako se počutiva, tako hitiva, tečeva proti njim. V tem času so oni že pritrdili vrvi čez zimski prehod. Jože nama prihaja nasproti, pa Franček. Po vrveh sva potem prišla, oziroma potegnili so naju čez prehod. Tam so bili še Marko, Edo, Peter, Janez in verjetno še kdo drug. Skupaj smo potem odšli v Cojzovo kočo, kjer sva zve-

dela, da je druga skupina reševalcev že tudi na poti.

V lepem poletnem jutru že hitiva s Toncom pod steno Skute. Skoraj dva meseca je minilo od prvega maja in sneg po Podih je tudi že skoraj izginil, da ne govorim o steni, čisto suha je. Obirava stare stopinje v steni, malo se zamudiva s tem, da izbijava kline, ki sva jih pri zimskem spustu pustila v steni. Ne vem kako, toda sedaj vsi slabo držijo. Po dveh urah sva že stala v podnožju počí. Ponavljajo se isti gibi, iste stopinje, isti prijemi, vse pa kar precej lažje kot pozimi. Prvi del počí sva kaj hitro premagala. V južnem razu imava sotrpine, menda sta vstopili kar dve navezi. V zajedi Skute pa pretegujeta kosti tudi Metod in Jože. Stojiva pod ploščo 80 m do vrha stene. Spoštljivo jo gledava, upava pa, da naju bo sedaj spustila čez. Ker sva tukaj izbila vse kline, jih morava pa sedaj tudi zabiti nazaj. Danes ima Tone kladivo s seboj. Je prišel le do prepričanja, da ga bolj rabi v steni kot pa na Kokrskem sedlu. Hitro sem pri lesenih zagozdah, jih lahko kar z roko pobiram iz počí. Do sem sva prišla pozimi, danes sva rabila le štiri ure. Ker v počí ni ledu, sem kaj hitro na drugem stojišču. Raztežaj je dolg celih 40 m. Tone je bil kar priden in prej kot v eni uri je že stal pri meni. Nekaj besed, in že zabijam kline v nakline in karabince in že zabijam kline v naslednjem raztežaju. Videti je malo lažje, pa vendar bi pozimi imela, tudi če ne bi snežilo, dosti dela v tej počí. Na vrhu raztežaja še kratka prečnica in na varovališču sem. Ne morem popisati veselja, ko sem stal na vrhu stene, za katero lahko rečem, da je bila zame najtežja preizkušnja. Skoraj sem pozabil na Toneta, ki me je še vedno varoval, pa čeprav je bil on bolj potreben varovanja. Zavpajem, da sem na vrhu in naj pohiti za menoj. Res ni bilo treba dolgo čakati, že je pomolil glavo čez previs. Od tu pa do vrha Skute sva šla vzporedno. Na vrhu naju je še čakal Jože, ki nama je tudi dal polno čutaro limonade. Najin zimski poizkus v Skuti mi ne bo šel iz spomina.

Tehnični del:

Spodnji lažji del smeri so že leta 1947 preplezali Kočever, Zupan in Verovšek, vendar so se pod ploščami umaknili v južni raz. 30. aprila 1962 sva s Tonetom poizkusila izvršiti nov in obenem tudi prvi zimski vzpon po

Krasno leto

Pavel Kunaver

Prosvetni delavci imamo drugačen koledar kakor ostali ljudje. Naše leto se prične s septembrom, z začetkom šolskega leta in velik dogodek je, ko stopiš zopet pred mladino, ki jo je svoboda počitnic okrepila. Oči zopet žare iz klopi, da se jih ne moreš nagledati, in pričakujemo novih doživetij v novem letu. V nižjih razredih pa te pozdravijo novi obrazi še mlajših, še bolj začudenih in še več pričakujočih.

V razredih in pri sestankih s taborniki, ki so doživeli čudovito taborjenje, delaš načrte za bodoče leto. Ko se vse začetno vrvenje prvih dni pomiri, gremo! Leto 1960/61 pa je bilo zame posebno pomembno, saj sem nastopil začetek drugega stoletja dela med mladino,

načeti smeri do vrha, vendar naju je vremenski preobrat 50 m pod vrhom prisilil k umiku.

24. junija 1962 sva smer dokončala do vrha.

Opis: Skuta, jugozahodna stena

Prva preplezala 24. junija 1962 Tone Skarja in Pavel Šimenc, AO Kamnik.

Dostop s Kokrskega sedla čez Velike Pede pod steno 1 uro 30 min. Vstop na prvo polico levo od vstopa v južni raz. Po polici proti desni, dokler se previsi nad njo ne odpro. Prestop na višjo polico in preko praga v dno velikega žleba. Po njem in po njegovi levi strani na položno ramo, ki drži pod ploščo. 50 m po poklini (IV + k). Čez previs (A₁ kk), in po 60 m visoki počí (V, A₁, A₂, kk zagozde) preko plošč na vrh južnega raza. Po grebenčku in skozi okno na vrh Skute.

Ocena V, višina stene 380 m, čas plezanja 4–5 ur.

Sestop po markirani poti na Kokrsko sedlo 2 uri.

Poplava v Rakovem Škocjanu — začasno jezero pred velikim naravnim mostom. Jesen 1960

Foto: Pavel Kunaver

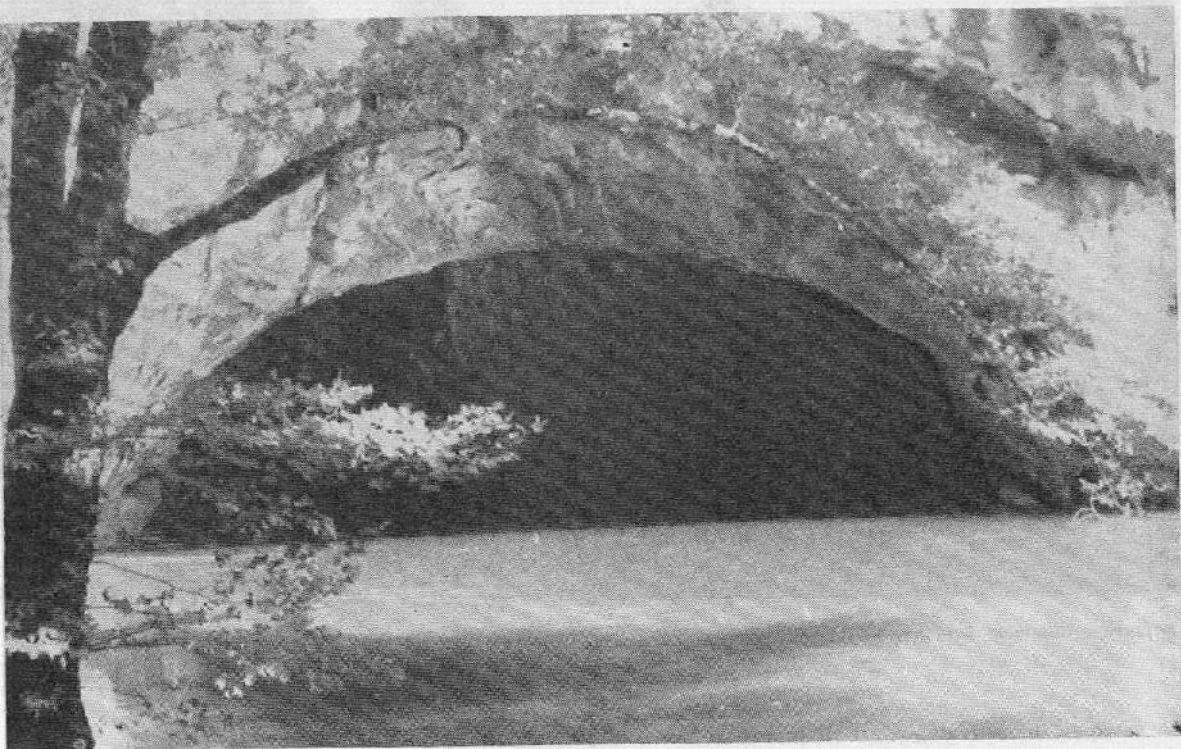
ki se je ne morem nagledati in ki me je po dobrotni usodi v petdesetih letih tako osrečila, da ne gledam rad v bližnjo prihodnost, ko se bo končno le treba ločiti od najlepšega, kar ima človek — od svetle mladosti.

Po dveh obiskih v Rakovem Škocjanu — enkrat sem bil sam, drugič z mednarodno alpsko komisijo — je končno le prišel prvi dan, 11. september, ko smo odšli na prvi izlet, na Valvazorjevo kočo. Kakor v zadnjih letih je bil tudi zdaj konec poletja in začetek jeseni čudovito sončen. Zato je bilo škoda hiteti in ves čas smo prebili na Žirovniški in Zabreški planini, uživali slikovita pobočja Stola za nami in mogočne Julijce pred seboj ter gledali tja, kjer se odpira Bohinj, kraj našega taborjenja in lepih izletov. Šele proti večeru so podrobnosti Julijskih Alp utonile v čadu, ki je napovedoval izpremembo vremena.

Sledili so nalivi, ki so nam obetali veličastne dogodke na krasu. Našli pa smo več, kakor smo pričakovali. Mnogo mojih mladih prijateljev še ni videlo Vclike Karlovice, največjega požiralnika Cerkniškega jezera, »pri delu«. Ko smo kmalu za Zeljšami zagledali ogromno jezersko plan, ki je bila že skoro do maksima zalita, smo pohiteli, Burja je gnala valove na vodi in oblake na nebu, da je bilo veselje! Ker drugače ni bilo mogoče priti do Karlovice, smo splezali po skalah navzdol in

se ji previdno približali, kajti kakor da bi grabila z mogočnimi rokami, tako je od vseh strani vlekla in goltala vodo proti svojemu 12 m širokemu žrelu, da je grgrajoč v temini podzemlja izginjala. Le pričakovanje prav tako lepih prizorov v sosednjem Rakovem Škocjanu nas je izvabilo od tod, kjer se je dovršen del Cerkniškega jezera podzemlje prelivalo proti zahodu tja do podzemske Pivke.

Rakov Škocjan, ves tih še pred dvema tednoma, nas je sprejel z bučanjem voda, ki so bruhale iz Zeljških ali Zadnjih jam, kjer voda iz Karlovice zopet bruhne na dan. In tega dne je res bruhala; kanjon pod Malim naravnim mostom je bil do steze zalit s penasto vodo; v breznu za nami pa je bila vsa pot globoko pod valovi, ki so izginjali tja proti nekdanji žagi onstran Hugonove jame. A voda se je dalje v dolini hitro umirila! Saj iz Kotla jo je podzemlje zopet toliko nabruhalo, da je daleč na okoli poplavela travnike, in kotlino pred Velikim naravnim mostom je izpremenila v lepo jezercce! Le prav majhen del oboka Velikega naravnega mosta je še gledal iz vode, ki se je težko in leno pretiskala v zahodni kanjon, kjer je na videz obstala, saj je mogočna vrata niso mogla več zadosti hitro oddajati proti silni ponikvi v Tkaleca jami! Tam je stala voda do 20 m vi-

Potopljeni Veliki naravni most v Rakovem Škocjanu. Jesen 1960

Foto: Pavel Kunaver

Poplava na Planinskem potju. Jesen 1960

soko, in zadnja svetloba, ki je udírala na podzemsko jezero, je skrivnostno osvetljevala ta veličastni prostor.

Nalivi so napolnili tudi Reko, ki drvi skozi Škocjanske jame pri Divači. Zato ni bilo težko pregovoriti mladino, da mi je 1. oktobra sledila tja, kamor sem se od postaje od naglice kar spotikal. Ne zastoj! Slap je v jezerce pod 160 m visokimi, že jesensko obarvanimi stenami malone vodoravno neslo, tako ogromna je bila voda! V tesneh pod mostom pod Tiho jamo je voda besnela, kakor je še nisem videl. Vse razsajanje narastle podzemске reke pa je mirno osvetljevala električna razsvetljava, ki prav v Škocjanski jami prikaže vso mogočnost podzemске narave! Po dolgem času so bile tudi tiste ponvice za Šmidlovo dvorano do vrha polne kristalno čiste vode! Ni čudno, da je mladina kar zijala od začudenja ob tako intenzivnem delovanju narave!

Že naslednjega dne pa sem bil priča — žal le v troje — lepega jutra, ko je belo zasneženi Triglav sijal na jesensko Soriško planino. Nato sem še dva dni užival jesensko lepo Bohinjsko jezero. Tu je tiste dni zima na vrhovih že naznanjala svoj prihod.

Jesen je postajala vedno bolj barvita in škoda je bilo vsake doma preživle nedelje. Zato nas je 9. oktobra jesen obdarila z Mrzlice z nenavadno lepim razgledom. Če tudi smo radi strmeli v sinje daljave, pa se je oko predvsem naslajalo nad sočnimi barvami jesenskih gozdov pod nami, da smo v nemem občudovanju utihnili na tem razglednem vrhu.

Toda po nalivih ima kras posebno privlačno moč. Saj moreš le tedaj občudovati in opazovati vodo, kako gloje in kleše nove hrame pod zemljo. Zato smo v velikem številu prekorčili sredi oktobra Postojnsko Črno in Pivko jamo. V Pivki jami je izvirala voda takoj pod nasipom in nato dila preko električno razsvetljenih brzic po divjih tesneh proti še ne premaganemu sifonu v slikovitem Pivkinem breznu. Podzemska narastla reka je v svoji neugnanosti in temni okolici vse bolj grozeča kakor vode na površju.

Jesen 1. 1960 pa je bila deževna kakor malo kdaj. Zato pridero v takem času ogromne vode na Cerkníško jezero in tedaj je Slivnica, ki tudi sicer slovi zaradi svojega razgleda, edinstveno razgledišče. Zato nas je v pravem času, 23. oktobra, pritegnila. Pihala je silna odjuga in izpremenila pokrajino pod

Na vrhu Vidove gore na Braču 13. 11. 1961

Foto: Pavel Kunaver

nami v tekoče srebro. Cerkníško jezero je bilo polno, kakor že dobrih 50 let ne! Ves nasip med Dolenjim jezerom in Goričico, vse Pretržje, most med Otokom in Drvošcem, nasip med Otokom in kopnim na jugu, vse je bilo pod vodo, torej dobrih 26 km²! Nad to pokrajino pa so preko temnih gora okoli jezera z viharno odjugo jadralski mogočni oblaki, skozi velike vrzeli pa je sijalo sonce na razgibano vodno površino. Nepozabni prizori in barve, kakor jih je znal pričarati le stari Pernhart in sedaj naš kraški slikar — Perko. 23. oktobra se mi je priključila cela vojska pionirjev, 69. Šli smo na Lubnik. Bil pa je mračen dan k počitku se pripravljajoče narave. Steze so bile pokrite s preprogo odpadlega listja; kar ga je še ostalo, je žarelo le kot staro zlato. Vrhovi gora so bili skriti — a njihovi strmi deloma že beli bregovi so kazali navzgor, kjer so se v sivih meglah skrili lepote naše domovine.

Le dva dni nato smo bili s taborniki zopet v naravi — tokrat na t. zv. Rajskih livadah ali pravilno menda Martuljkovih rovtih pod Spikom in Poncami. Dopoldanski dež nas ni zadržal in popoldne so se deloma dvignili sivi zastori, med katerimi so se pokazali posrebreni vrhovi, od megla fantastično deformirani zdaj na eni zdaj na drugi strani. Tako se oko ni naveličalo gledati neprestano se izpreminjajočih kulis. Še bolj mračna je bila

Bori na Vidovi gori

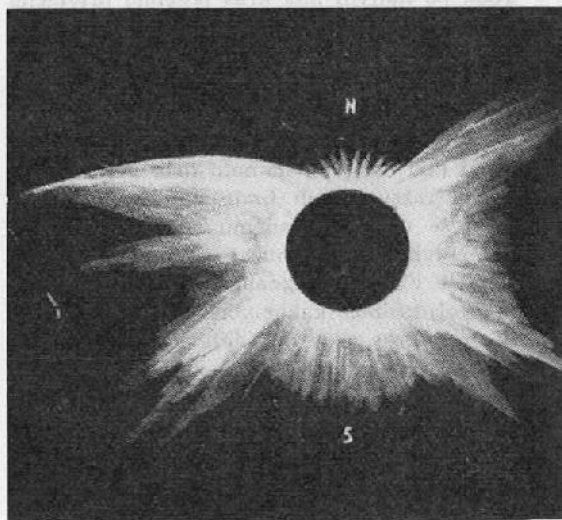
naslednja nedelja, že v novembru, ko smo obiskali slikovite razvaline gradu Hmeljnik, a žal nam ni bilo, saj so nam novomeški borci, ki so nas med razvalinami pričakali, pripovedovali o dogodkih, ki so se vršili med Rogom, Gorjanci in hribi okoli gradu. A to leto me je obogatilo tudi z nekaterimi redkimi astronomskimi dogodki — dne 7. novembra je šel mali planet Merkur v notranji konjunkciji tako točno med nami in Soncem, da smo ga videli plavati kot črno kroglico tudi mi iz naše šolske zvezdarne pred svetlo površino našega sonca. Take dogodke pa ni mogoče z besedami opisati. — November pa je bil radodaren še drugače! 13. nov. smo ponovili naš izlet na Slivnico, a že na vožnji smo videli, da se je Planinsko kraško polje izpremenilo v krasno jezero. Jesenski nalivi so ga izpremenili v nenavadno pokrajino. Zato smo se mu dne 20. novembra popolnoma posvetili. Tista nedelja je bila po dolgem času zopet sončna in sonce je kmalu raztopilo meglo, ki je pokrivala to kratkotrajno jezero. Med take izlete pa se nehote vmeša skrb. Bilo nas je 30 in če hočemo razumeti nastajanje takega kraškega jezera, moramo videti tudi njegovo neposredno okolico. K tej pa spada seveda Planinska jama, ki je največja od vseh naših jam, le da je zaradi težavnosti sedaj dostopna samo do nenavadne

Foto: Pavel Kunaver

zanimivosti naše domovine, *podzemskega so-točja Pivke in Raka* (Cerkniškega odtoka!) Velikanska Pivka je po deževnih dneh drla iz ogromnega jamskega žrela in se preimenovala v *Unico*, ki je poplavljala Planinsko polje, kajti iz jame je pritekalo toliko vode, da je ponikve pod Ivanjim selom in Pod stenami niso mogle požirati! Šele tedaj moreš

Korona ob popolnem sončnem mrku 15. II. 1961

Foto: Pavel Kunaver

razumeti, zakaj stoje vasi Laze, Rakovica in Planina visoko na bregovih, pravih polj pa na tem kraškem polju, ki ga vsako pomlad in jesen zalije voda, ni. — Ko smo popoldne odhajali, je Triglav žarel v nizkem soncu in se zrcalil v široko razlitih vodah. Sonce pa je že zašlo, ko smo z vlaka še enkrat pregledali čudno lepo jezero, nad katerim so na modrem nebu žareli štirje lepotci — srp Lune, Venera, Jupiter in Saturn.

Gore pa niso hotele zaostati za krasom. Zato so nas izvabile za državni praznik, od 27. do 30. novembra, v Kranjsko goro. Šola nam je proti odškodnini odstopila dve učilnici, kjer smo si uredili prijetno domovanje. Zašumeli so kuhalniki in taborniki in tabornice so kar tekmovali, kdo bo kaj boljšega skuhal. Zgodaj zjutraj smo odšli proti Vršiču. Pod viharniki pri Erjavčevi koči me je pričakala mladina. Kajti razlika malone 60 let se hudo pozna in mladi svet mi uide sedaj zmeraj daleč naprej. Seveda je bilo tudi samemu prijetno potovati skozi veličastni gorski svet, posebno sedaj, ko ni bilo na deloma polede-neli cesti avtomobilov. Hoteli pa smo še na Slome, a sneg je postajal od Erjavčeve kože vedno debelejši in le težko sem sopihal za mladino. Prihital je proti meni lep gams in se za trenutek ustavil. Nisem ga mogel pregovoriti, da bi počakal, da bi ga fotografiral. Žal, na Rupah ga je bilo že za meter visoko, hudo se je udiral. Še smo se prerinili do nekega lepega viharnika — še smo pogledali v divjino pod Mojstrovko in proti Jalovcu — a dalje ni šlo. Tudi ta pohod je bil lep in v manjših skupinah smo prišli na sedlo, da smo pozdravili Trento.

Vso noč pa je hudo snežilo! Torej z žičnico na Vitranc, ko je metež že dopoldne ponehal. Na Vitrancu nas je sprejela trda zima z globokim snegom. Bajno zasneženega gozda se nismo mogli zadosti nagledati. Posebno od viharjev razmršeni viharniki na izpostavljenih krajih so bili očarljivo lepo zamečeni. Torej še na Cipernik! Pa smo delali račun brez krčmarja. Naši predhodniki so se vrnili od tam, ne da bi dosegli vrh, ker so tam grozili zaradi visokega snega plazovi. Šli pa smo do tja, kjer se na tri četrtine poti po malem trudu navzdol odpre pogled na Jalovec. Sonce je že zlatilo nebo, Jalovec pa nam je ves mrk kazal svojo senčno stran. Okvir prelepi sliki so bile s snegom obtežene smrekove veje in zavita debla viharnikov. Zaman

besede, ki bi skušale opisati v večerni mrak tonečo Koroško in daljne gore v rdečem siju zahajajočega sonca...

Še en dan. Vsak je šel tokrat, kamor ga je srce vleklo. Sam sem šel na bližnje karavanške rovte fotografirat bleščečo pokrajino. Z graničarsko zasedo smo se lepo pogovorili. Vojvodinec je ob pogledu na veličastno pokrajino izrekel željo, da bi bilo lepo, če bi mogli združiti vojvodinski kruh in zemljo s to našo lepo deželo in našo dobro vodo... Prva nedelja v decembru me je videla s 50 taborniki in drugo mladino zopet v Postojnski, Črni in Pivki jami. Najlepše so bile divje brzice v Pivkini jami, kajti vode so bile še vedno visoke. Pa tudi ob visoko plapolajočem tabornem ognju tam zunaj je bilo prijetno, kajti pihal je močen zahodnik.

Dne 18. decembra nas je ujel hud metež, ko smo hoteli čez Stari grad nad Kamnikom na Vranjo peč. Ljudje se niso ganili od tople peči in tudi mi smo dolgo čakali v vetru in meležu pred novim domom na vrh gradu, kajti tam zgodnja ura ni zlata ura — ampak obratno...

Tihi gozdovi so pozimi, ko jih odeva sneg, ki izdaja tudi vse, kar biva v njem, posebno mikavni. Na krasu pa se tedaj rada pridruži tudi burja in pohod skozi tako pokrajino je posebno romantičen. Za tak pohod se nas je dne 15. I. zbralo lepo število in naša pot nas je vodila od Postojne skozi širne gozdove v Rakov Škocjan in od tam na Rakek. Prva dva in pol kilometra nas je temeljito prezračila huda burja, ki je trgala sneg s tal in ga metala v obraz. V gozdu pa se je pomirilo in nato smo korakali v koloni, po pet do deset metrov vsaksebi, v popolni tišini skozi gozd. Šele ob toplem štedilniku v drvarski koči v zasneženem Rakovem Škocjanu so se jezički razvozlati in na zamrznjenem Raku je mladina z vejami in zarjavelo konzervno škatlo igrala hokej. Nato pa je zopet v koloni korakala skozi gozd na Rakek.

Zdravje ni bilo najboljšje, ko so prišle semestralne počitnice. Odklonil sem udeležbo na vsakoletnem zimovanju. A mladina si je sama pomagala. Kar na Uskovnici v sirarni in na Lipanci so sami priredili smuški tečaj in brez pomoči odraslih vzdržali disciplino ter v zimski krasoti še bolj vzljubili planinski svet. V tem pa sva se z ženo nastanila v Bohinju. Zakopan v sneg je bil po svoje čaroben, posebno na samotnih gozdnih poteh.

V Gornji Radovni pomladi. »Ne trgamo. Le obéudujemo.«

Foto: Pavel Kunaver

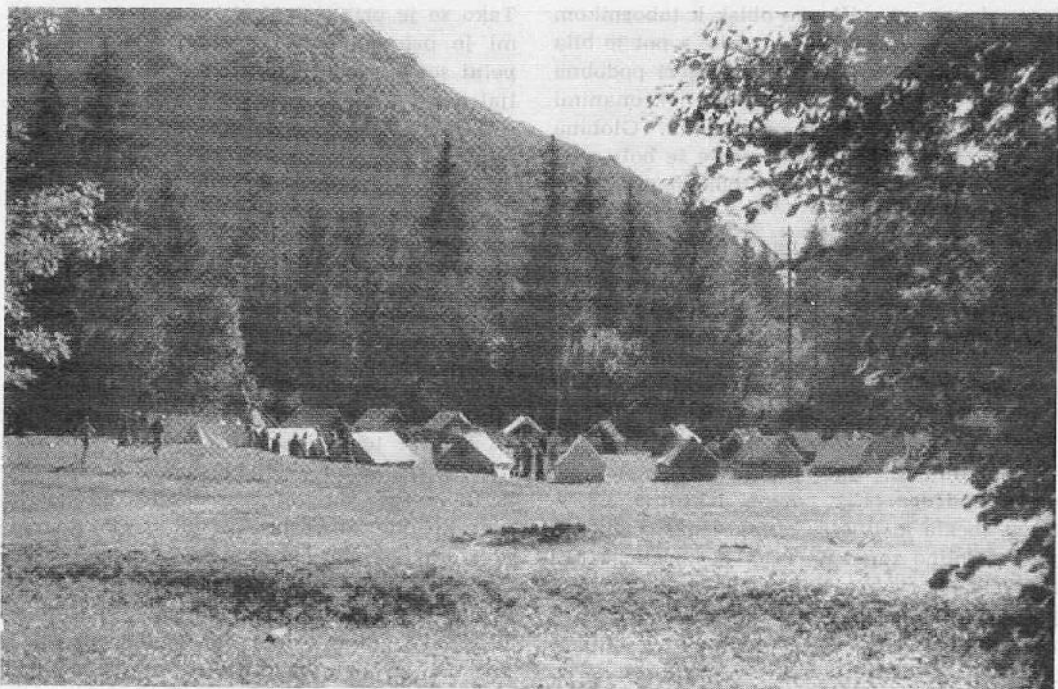
Bohinjsko jezero

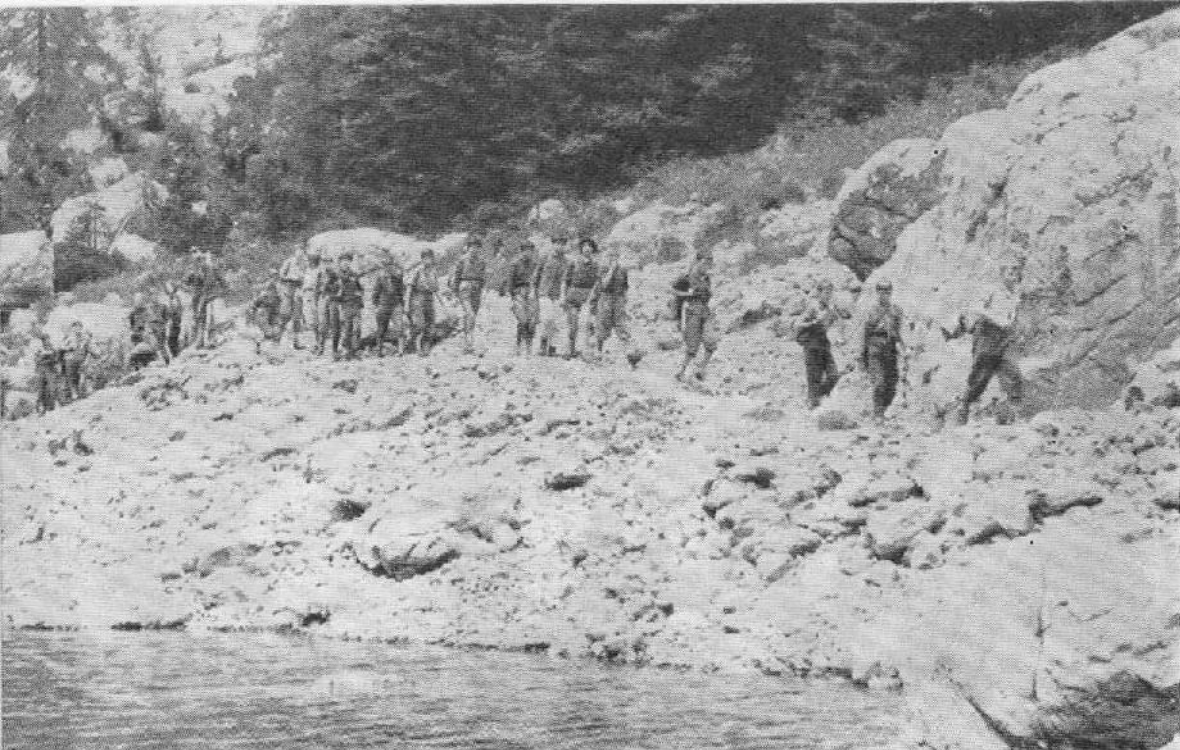

Cez hudournik v Zadnjem Zapodnu

Naš tabor 1961 v Bohinju

S Pršivca mimo Črnega jezera

Foto: Pavel Kunaver

Mrak pod smrekami, katerih spodnje veje je sneg globoko upognil in zametel, je nudil okoli debel s kožuhi dobro zavarovanim živalim prijetno domovanje pred viharji. 26. januarja pa sva odšla na obisk k tabornikom na Uskovnici. Drobnost je snežilo, a pot je bila od sani dobro izvožena in više gori podobna kanjonu med sneženimi stenami, kronanimi z globoko zasneženimi smrekami. Globina gozda je bila zaradi redke megle še bolj poudarjena, ker so se v njej polagoma izgubljale smreke.

Sprejeli so nas samo nasmejani obrazi dežurnih, onih na smučiščih in tistih, ki so delali iglu iz trdega spodnjega snega. V njem so nekateri tudi prespali in se vadili za bivake pozimi na prostem. Na Uskovnici so naši že večkrat v trdi zimi v šotoru preizkušali svoje moči in vzdržnost. Dve neizkušeni tabornici pa sta dali svoje čevlje sušiti v pečico štedilnika. Ena jih je izpremenila v ocvirek, druga pa v poleno. Izkušnja uči — Sneg, megla in ivje so nama drugega dne na polji v dolino zopet na vsakem koraku čarali nove lepe prizore. Nato pa sta sledila dva prelepa sončna dneva. Voda se v nezamrznjenem jezeru skoraj ni ganila in v njej se je zrealil zasneženi gorski svet tako, da se je

lepota podvojila. Poledenele ceste so preprečile avtomobilom dostop v Bohinj, ki je pod zimsko odejo in v tišini postal zopet pravi lepote naš domovine.

Tako se je približal 15. februar 1961, dan, ki mi je prinesel eno največjih doživetij, *popolni sončni mrk*. Desetletja sem se pripravljaj nanj, z mladino pa celo leto prej. Brački astronom don Niko Miličević mi je priporočil Brač za opazovanje, ker se družijo na njem vsi potrebni pogoji: čisti morsk zrak, največja verjetnost lepega vremena in za ta posebni primer še sredina Lunine sence in najdaljše trajanje mrka. Na njegov nasvet sem izbral vas Selce malone tik ob sredini mrka, s krasnim razgledom na morje in na Biokovo! Ena skupina moje mladine je potovala v Zadar, z menoj v Selce pa 23 drugih. Pet dni pred mrkom je bilo komaj zadosti, da smo se temeljito pripravili in našli najugodnejši prostor okoli 140 m nad morjem. A Brač je tudi najbolj gorati otok na našem jadransko, in Vidovica se dviga strmo, deloma v skalnih stenah nad 800 m visoko nad Hvarskim kanalom! Bolj, najbližje mesto, leži pod vrhom Vidovice ali bolje obsežne vrhnje planote tako, da mu zreš kar na vrh streh. Z vzhodne strani pa svetijo še dolgo v pomlad

beli razjedeni vrhovi Biokova in drugih gora v notranjosti Bosne in Hercegovine. Silen in nepozaben razgled na valove morja in gora! Ni torej čudno, da smo en cel dan posvetili tej gori in njeni prelepi pokrajini. Med najlepše pri tem spada tudi večurno potovanje skozi borove gozdove, kjer burja vsako drevo po svoje oblikuje.

Jutro 15. februarja je bilo v vsakem oziru sijajno in že dolgo pred sončnim vzhodom je vsakdo od nas stal na svojem mestu. Dva pa sta itak bivakirala pri naših daljnogledih na glavnem opazovališču. Sonce je kristalno čisto vzšlo nad daljnimi dalmatinskimi gorami in morje pod nami, vzburjeno od rahle burje, je zažarelo. A vso pokrajinsko lepoto, morje, zasnežene gore na vzhodu, cvetoča mandljeva drevesa pod nami smo le čutili, kajti v nas je vse drhtelo od pričakovanja. Vas tam spodaj je bila kakor izumrla — četudi so se ljudje gnetli na razglednih točkah. Mnogi od njih, posebno starci in otroci, pa so rajc obležali, da bi minil »nevarni trenutek«, kajti širile so se razne govornice in trditve, med drugim, kaj bo, če bo Luna zadela ob Sonce, ali če se Luna ne bo več odmaknila izpred Sonca. In ob 7 uri 34 min. se je Luna res pričela pomikati pred žareče sonce. Odslej so mrzlično delovala povelja, delovale kamere — dvanajst minut pred popolnim mrkom pa so me pokrili z odejo, da sem čepel v popolni temi pred daljnogledom. Okoli sebe slišim le še šepetanje, mrzlično štetje minut in sekund, opombe o nenavadnem vedenju nekaterih živali ob naraščajoči temi. Tedaj pa klic »Korona« in moje spočito oko je zrlo skozi daljnogled veliki dogodek v vesoljstvu. Pred soncem je stala črna krogla — Luna, kakor grozčca senca. Krik presenečenja nas je dosegel iz vasi pod nami, kajti na nebu so se nenadoma posvetile nekatere zvezde. Kjer pa naj bi bilo sonce, je okoli črne krogle sijala biserna, šrebrnkasta korona, nad milijon stopinj razširjena plinasta okolica našega sonca, od katerega smo gledali sikati v daljnje nebo strahotno visoke plamene nekaterih protuberanc. In ta slika, pričarana na temno nebo nad širnim morjem, povečana v daljnogledu, se mi je vžgala v dušo tako globoko, da bo slika ugasnila šele z mojim življenjem vred...

Slovenske gore pa niso hotle zaostati za učinkom zimskega Jadrana. Še preden je minil februar, smo šli dvakrat na Gorenjsko. 25. februarja sem spremljal mlade smučarje

do Erike, kjer sem na soncu pod visoko smreko ure dolgo gledal in se z daljnogledom sprehajal po gorah nad Krnico in Pišenco. Štiri dni potem pa smo šli v Gornjo Radovno in v začetek Krme z istim namenom — eni smučat — jaz gledat, gledat na gore.

Naš Bohinj nas je pritegnil teden pozneje — a ob nastopu pomladi je z gora iznova pridirjvala zima in nas zasula s snegom. Zvečer je tako divjalo, kakor da bi bili sredi zime. Drevesa, ki so švigala mimo oken vagona so bila izpremenjena v ledene kristale. Vendar je jezna zima morala nazaj v gore in prvi trije dnevi aprila v Bohinju so dokazali, da zmaga pomlad na celi črti. Z ženo sva šla na Vogar, ki je bil še ves samotnen, a kolikor je še bilo snega, je bil ves pomladansko gnil. Tri krasne srne so se pripodile mimo naju in izginile v goščavi. Ob slovesu iz Bohinja dne 3. aprila, pa je bilo čisto kot kristal in globoko zasneženi vrhovi so kar bleščali v žarkih že precej visokega sonca.

Krasen je bil tudi 9. april, ko smo šli na planino Vodice nad Kropo. Z njenih bregov se odpirajo pogledi na vse Karavanke in Kamniške planine. Ni čudno, da so se na njenem robu ob pogledu na tolikšno lepoto Žagarjevi boreci zaklcli, da bodo pregnali tujca z naše svete zemlje. Trije spomeniki so živo spomnili moje mlade prijatelje na nedavno minulo težko borbo zato, da svobodno uživamo lepoto Slovenije.

2. aprila je bilo že vse zeleno in bil je zanimiv dan, ki smo ga prebili deloma v mogočni Planinski jami in pod debelo streho deloma restavriranega grajskega stolpa Malega gradu pred jamo. Domačin pa nam je pravil strahotne zgodbe iz davnih časov, ki jih potrjujejo najdbe zazidanih okostnjakov...

Tako je prišel maj in z njim štirje dnevi od 2. do 5. na Sorici. Šola nam je dala večjo učilnico, da smo jo izpremenili v začasni dom in izhodišče v velikanski naravni park, kakor bi lahko imenovali vso gorsko pokrajino od Prtovča preko obch Ratitovcev, Donerskogla, Porezna do Črne Prsti. Velika in mala narava tega dela Slovenije je polna mikavnosti in nismo se jih mogli nagledati. Ni čuda, da je rodila pesnika barv Groharja in da navduši tudi danes vsakega od še preredkih obiskovalcev. O naših prelepah izletih tja proti Torki, na blazine stotisočev velikega svišča na Ratitovcu, na Možic, pa tudi na stare nizko ležeče ledeniške groblje, ki gledajo tu in tam iz zelenja, in zopet na pre-

čudno nagubane plasti raznih škrljavcev in narivov, na katerih danes počivajo grebeni bohinjских gora, bi bilo treba pisati obsežen potopis. In vendar — iz te divne pokrajine odhajajo ljudje v mesta. Šole imajo manj in manj učencev. Na Sorici je upravitelj — reaktiviran učitelj — star 74 let. Nihče od mladih ne prosi v te kraje, ki sicer slove po svoji lepoti, in danes zaradi odličnih cest tudi niso več tako daleč od večjih krajev. 21. maj pa smo posvetili narcisam na bregovih med Javorniškiimi rovti in Črnim vrhom. Če tudi je ves dan deževalo, so nam sijali milijoni majhnih sončec — narcise. Ko smo bili v sredini najlepšega cvetja, pa je posijalo za nekoliko minut sonce in bil je nepozaben prizor na belih cvetovih pokritih z bleščečimi deževnimi kapljicami, so se lomili kakor briljantni sončni žarki. A od mrkega Triglava je votlo zagrmelo: »Zadosti!« in deževna koprena se je zopet spustila na cvetne poljane.

Prav tako je lilo ves dan, ko sva bila dne 28. maja v Kamniški Bistrici. A zadosti zavarovana sva se vendar sprehajala od Lepega kamna navzdol. Deževni curki, tihe smreke, podeče se megle in strmo skalovje, dovolj nepozabnih slik!

Trije divni dnevi v Trenti! Z menoj je bila zopet mladina. Streho smo našli pri Škafarju v bližini izvira Soče in v koči pod izviro. Ker nas Zapotoška planina ni marala, smo se tem bolj zabavali v divjini Zadnjega Zapodna, ki se ga nikoli ne morem dovolj ogledati. Namerno sem bolj stopical kot stopal nazaj, da sem tem dalj časa užival prizore, ki so jih odkrivale podeče se megle ob Razorjevih, Prisojnikovih in drugih visokih vrhovih. Za slovo smo zadnji dan odšli še pod Skok v Zadnjici in se težko odtrgali od Triglavskih sten...

Za nas tabornike je julij mesec »platnenih streh«, tabornih ognjev, dni, v katerih so vse minute izpolnjene, kajti tudi spanje pod šotorom je dogodek, posebno, če je šotor postavljen in opremljen tako, da kljubuje najhujšim viharjem in nalivom. To pa mi znamo! Zato je bil julij 1981 res čudovit mesec! Izbrana četica naše II. Triglavske čete je na krasnem taboriščnem travniku med Poljem in Ribčevim lazom, kamor gleda z višin sam Triglav, postavila v velikem krogu vzoren tabor za 80 naših mladih članov in članic. A vsi smo živeli po načelu »eden za vse — vsi za enega«, in bilo je lepo

in pristrčno kakor med res dobrimi brati in sestrami. Čas so nam izpolnili kopanje v Savi in jezeru, taborni ognji, izleti na Pršivce in Črno prst, na Krn in Triglav in še drugam, pa tudi hude nevihte in nalivi in prijetno ždenje v šotorih — saj nas je dež prisilil k potrebnemu počitku — a le tanko platno nas je ločilo od zvezd in hudournih oblakov. Kakšno štiritedensko doživetje — ki je zaključilo naše šolsko leto!

Z majhno družbico pa sem taborjenje nadaljeval na skalnatem bregu pri Milni na Braču. Noči in dnevi so bili enako vredni, saj tam doli ob modrem Jadranu zvezde tako jasno sijejo! In daljnogled mi je omogočal, da sem se potapljal v silne globine vesoljstva in njegove žareče lepote... Ko je šel mesec avgust h koncu, sem ob bregu Bohinjskega jezera zopet delal obračun čez minulo leto. Bilo mi je prijetno in žalostno pri srcu; hočeš nočeš je v meni neprestano šepetalo s Faustom:

To mrgolenje še bi videl rad.

Stal s prostim ljudstvom
sredi prostih trat.

Tedaj trenutku smel bi deti:
postoj, tako si lep, postoj! —

Z Dovjega na Jesenice

(Peš seveda in brez voznega reda)

Stanko Klinar

Spominu na očeta, ki je tih in nepoznan znal ljubiti gore.

»Imaš li dovolju?« »Imam.« Gleda in bere. »Lično kartu.« »Izvolite.« Čez čas: »Iz kojeg ste mesta?« »Ja, zdaj sem na Jesenicah, doma sem pa iz Mojstrane, prej sem bil pa na Hrušici.« Treba ga je zmesti. Ker ni posebno trden v latinici, bo hotel dokazati, da je, in bo iz vkladnosti prebral besedo Jesenice kot Mojstrana. Čez čas: »A kud češ?« »Na Rožco, potem pa naprej na Golico in na Jesenice.« »Jel, skijate vi?« Aha, zdaj hoče

on mene zmesi. Na Babi je sneg, jaz pa brez smučī. »Seveda, ampak ne danes. Je v redu?« »U redu, u redu, možete ić.«

Savska dolina se je grezila zmeraj globlje v čedasto brezdanjost in zmeraj lepši je bil pogled na Julijske Alpe. Desno spredaj se je košato ustopila Kukova špica, mojstranška ljubljenska. Ta pasja špica me je svoj čas stala celo mesečno plačo. S prijateljem Klavdijem sem stavil, da se z njenega vrha ne vidi v dno Špikove stene, v Pod srce, in stavo izgubil. To je popolnoma naravno, kajti šlo je za prestiž nas starih (trenutno sem to specialno zmoto zastopal sam) in nisem mogel razumeti, kako more golič vedeti nekaj bolje od mene, ki sem tolikokrat stal na temenu Kukove in si vse koticke dođobra (!) ogledal. K sreći sva stavila le za Klavdijevo mesečno plačo, ki pa takrat ni presegala treh jurjev. Vrh tega sva s Klavdijem k sreći tudi dobra prijatelja, med prijatelji pa velja, da kar ima eden, ima tudi drugi, in tako ima Klavdij svojo dobljeno stavo zaenkrat shranjeno še pri meni.

Položni trebušasti bregovi se vlečejo od Mlince proti Presušniku. Sredi teh mirnih zelenorjavih pobočij kar nenadoma planejo v vis navpične in previsne stene »Treh Cin«; tako namreč ambiciozna in izobrazena mladež pravi stometrski Blažejevi skali. Poleti ob košnji je tu notri živahno. Danes sem od vsega živega naletel komaj na čredo ovac, ki paberkujejo po goličavah komaj nekaj malega pod spodnjim robom zgodaj zapadlega snega.

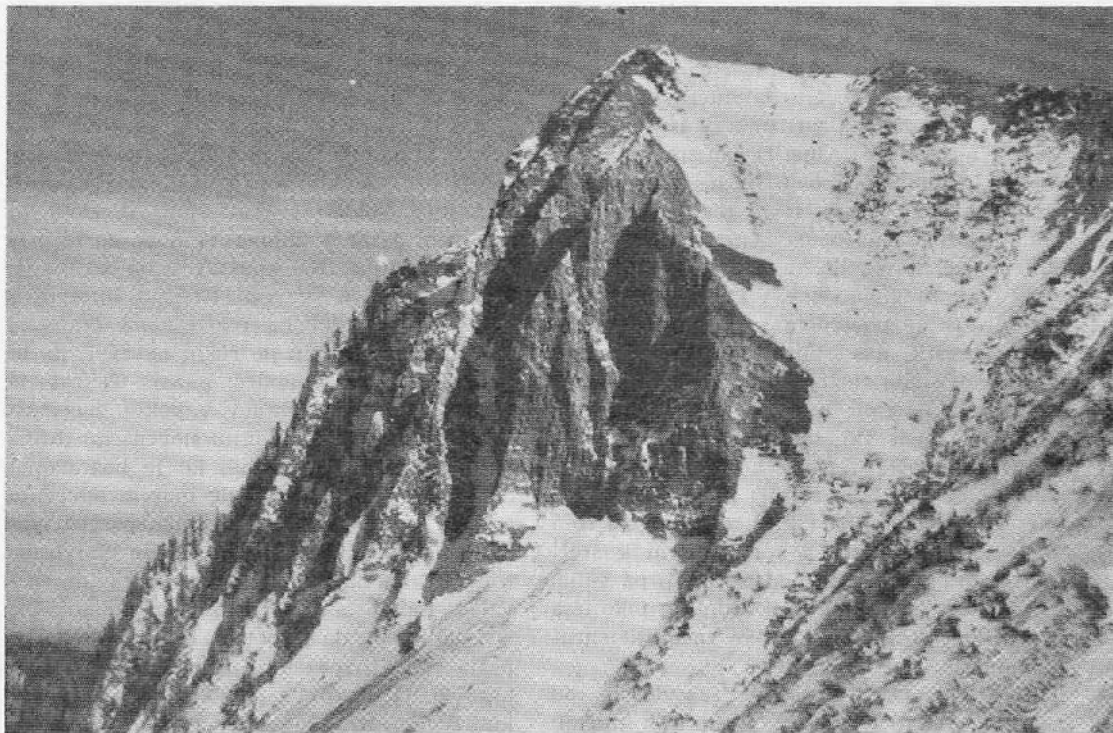
Prijazne gladke senožeti, mehke in vabljive kot detetovo lice, se pretakajo in valovijo med drevjem in se ogledujejo v soncu. Kako da na tem kraju še ni zrasel smučarsko letoviški dom? Mogoče je tega kriva meja, ki bi ovirala sproščeno gibanje. Kar vidim, da bo nekoč drugače. Dom bo stal in vlečnica bo pomagala smučarjem. Po hostah in skritih rovtih bodo posejane weekend hišice. Tudi pozimi bo v teh bregovih živahno, saj sonca tu nikoli ne zmanjka. Ali pa če se samo oziraš na Triglav, to navdse mogočno božanstvo, obkroženo z živim obročem belih orjaških bojevnikov!

Žal sem to opojno premišljevanje zamenjal s preklinjanjem. Namesto da bi Belo peč obšel na desni, sem jo vzel z leve. Bela peč je neznačen obrasel hrbet, ki se z južne strani naslanja na Babo in iz dna doline brani pogled na glavno karavanško sleme. Na vrhu

sredi tega sekundarnega grebena čepi belo razdrto skalovje, ki je dalo ime. Znašel sem se v globokem novozapadlem snegu na severni strani tega grebena. Računal sem, da bom kar brž prišel na tisti vrat, ki večje Belo peč z Babo, pa saj poznate tisto modrost: račun brez krčmarja. Zgrmiš med rušje in si nasuješ snega za vrat. Hop, na gladkem bukovem listju ti vzame obe nogi, da se prijazno povaljaš. Na tistemle robu bo bolje, tam se svet že prevesi! Kakšno ljubeznivo presenečenje: globoka raztreskana grapa... Na rokah se vlečem po rušju navzgor, da bi ne bilo treba predaleč nazaj. Takrat je menda zmanjkalo vragov v peklu. Sicer pa sem klel dostojno v žlahtni slovenščini (tujke se mi gabijo): kje si bil, ko je bog pamet delil in podobno. (Vseh ne morem povedati, ker bi se slovenski pravopis preveč pomembno obogatil.) Le zakaj se je bilo treba izmisliti, da naj bom gorski vodnik in reševalec? Lahko bi si prihranil to sramoto. Kdo bo celo mislil, da je pot na Babo salamensko pasja tura. In nazadnje naj me še spazijo s karavle na drugi strani doline pod Mlinarškim sedlom in začno sklepati: tujec je, ki ne pozna pota, ali pa domačin, ki ne mara po poti; prečiti hoče goro do sedla in prebegniti čez mejo. Lepa reč! Še najbolj prijazno bo, če začnejo vpiti, naj grem nazaj. A nič takega se ni zgodilo; karavla je ostala mrzla in mrka, kot je hladen in tuj tisti ogromni kotel ob zgornji Mlinci med Babo in Kepo. Jaz pa sem bil vedno bolj razkurjen. Grapa za grapo, rušje in skale, spet padci na bukovih strminah, roke vse ranjene od trde skorje na snegu, utrujenost zaradi divje telovadbe, naveličanost zaradi mrkega zaprtega prostora, moča v žepih, za srajco, v čevljih... In čas — ta božanska dragocnost — lahko bi ga prebil na sončnih bregovih Babe!...

Fant, maži se z božjo mastjo!

Prijazno se mi je smehljala lepo shojena pot, ki pripelje z desne okrog Bele peči. Žal me je gaz kmalu pustila na cedilu in v strmi hosti pod pastirskim stanom na planini sem pot spet izgubil. Ko bi se prej ne bil tako nespametno ugnal, bi bila zdaj prava igrača, priti skozi to lepo, čeprav strmo hosto. Tako pa sem spet poklical na pomoč stari, preizkušeni repertoar robantenja, čeprav manj upravičeno; zdaj se je namreč tu pa tam odprl razgled vsaj na mogočne gozdove, kjer so kot žive orjaške sveče žareli jesenski ma-

Petelinjekova stena

Foto: S. Klinar

cesni. Sicer pa sem bil nespamcten. Danes nisem še spravil pod streho drugega kot skodelico mleka in jedrce zajetnega lešnika, ki sem ga našel v bližini umišljenega smučarskega doma. A zarotil sem se in zaklel, da bom sedel k temu posvečenemu opravilu šele, ko bom lahko užival dvojno: iz nahrbtnika in iz lepote razgleda. To pa je bilo mogoče šele na planini.

»Tomaž, zdaj si pa za danes odgaral,« sem si dejal, ko sem stopil iz hoste. Tu je tako, kot da se svet prelomi. Nad strmino se uleže položno bregovje, ki v zasneženih valovih pelje prav na vrh Babe. Tu pred mano je pastirski stan.

Zdaj me čaka samo še lepota. Vabljeni sončni bregovi, nebo, opredeno s koprenastimi, sesukljanimi progami in žgoče pričakovanje razgleda na Koroško. Potem pa počasno kolovratenje po grebenu proti Golici, samotna, veličastna višinska pot čez zamete in spihana rebra, ob bučnem južnem viharju! Vsa gora je omrežena z gamsjimi sledovi. Dva sem srečal, dva črna, kosmata, lepo

okrogla. Kaj iščejo ponosne živali na zapuščenem zimskem vrhu?

Baba je na severni strani odrezana v drnasti steni. Previdno sem koračil na robu, a opasti ni bilo; bilo pa je kar nekoliko alpinistično, iti po grebenski rezi ob precej hudem vetru, ki je tiščal v prepad. A ne da bi se hvalil, saj sem bil v srcu vesel in hvaležen, da sva z vremenom tako dobra prijatelja. Le Koroško mi je neugnanec zakril pod debel plašč megle.

Izza plečate Kepe me je pozdravila Hochalm spitze, prijazna znanka iz poletnih dni. Za Poncami in Mangrtom so se sramežljivo stiskali Zapadni Julijci, prav nič v skladu z veliko slavo. Pač pa je preko Kanalske doline pogled neovirano splaval daleč tja k Dolomitom.

Na meji sem. Dobri dve uri bom hodil mimo krivičnih mejnikov, ki v živo režejo slovensko narodno telo. Nekatere obidem z desnec, druge spet z leve, kakršen je pač sneg. Na južni strani imajo vklesano FNRJ, na severni pa Oe.

Smučine režejo snežne trebuščke na koroški strani. Pobočje se spušča na sever v blagi strmini, ki je zaprta v velikem kotlu med Babo, Hrušovskim vrhom in Petelinjekom (ali Klekom); pravi raj za smučarje! Sledi so sveže, ljudje niso daleč. Zemljevid pravi, da je tam doli nekakšna »Skihütte«. Ugledam pa jo šele čez dolgo, ko sem že na Rožci.

S Hrušovskega vrha se na jug cepi kratka ostroga Šije. Tu se svet prevesi z dovške na hrušovsko in rovtarsko stran. Odpre se pogled na Planino pod Golico, na Jesenice in skozi ozko Dobršnikovo zarezo v dolino pri Hrušici. Vse je naenkrat polno nekakšne romantične davnine.

Tu se je spočenjalo moje planinstvo. Pred vojno smo hodili drvarit v Suho, nabirat borovnice na Gabrce, planinski mah in brusnice na Rožco, gobe po vseh rovtih in hostah in po Molžišu.

Očetova in dedova navezanost na te kraje segata v globoko preteklost. Eden od dedov, ki ga rodovina še pomni, je bil skrivač v tistih časih, ko so služili cesarja po šestnajst let in več. Fantje so se tako bali neskončnih let vojaške suknje, da so se potikali po rovtih in hostah, po malem drvarili in kuhali oglje pri kakem kmetu, da so se pretolkli. Življenje teh ljudi je bilo na pol ali skoraj docela uničeno. Ali so prej ali slej padli v šape cesarske službe, ki jih je izmозgane, včasih pohabljenec, na stara leta spustila domov, jim obesila malho na rame in podelila uradno pravico do beračenja (tako so se od vasi do vasi vlačili ti klavni stari soldati, dokler jih nista stisnila mraz in bolezen za kakim svinjakom); ali pa so se kot divja zver potikali po tujih in domačih hostah, v stalnem strahu pred orožniki in brez sleherne možnosti, da si človeško dostojno uredijo življenje. O dedu skrivaču, ki je s svojimi »stanovskimi tovariši« nekje na koroški strani Rožce kahal oglje, se je ohranila takale zgodba:

Neke noči je stražar skupine zadremal pred oglarsko bajto. Sanjalo se mu je, da prihajajo orožniki, ki hočejo obkoliti bajto in zajeti skrivače. Zavpil je preplah in tovariši so na vrat na nos pridrveli na plan. »Orožniki, bežimo!« Raztepli so se na vse kraje in še sam stražar jo je jadrno ucvril v temni gozd, saj ni imel časa ločiti resnico od utvare. Čez čas — kdo ve, koliko nočnih uric je poteklo medtem — so se spet sklicali skupaj in proučarjali, če niso orožniki nemara že odšli, saj se jim čakanje ne bi izplačalo. Izkazalo

pa se je, ker je seveda stražar priznal svojo pomoto, da so se dali za prazen nič buditi sredi prijaznega dremeža, in ubogi fant bi jih bil skoraj dobil po zadnji plati. Vendar je veselje, da je bil strah prazen, odtehalo jezo. Brezskrbni, skoraj nekoliko ponosni, da so tako igraje ugnali »sovražnika« v kozji rog, so se vrnili k bajti. Toda — nekaj se sveti skozi hosto. Le kakšen zlomek neki je to? Cela reč ljudi hodi krog bajte, sveti vanjo, trka, buta... Orožniki! O strela z jasnega! Reši se, kdor se more! — O, le počasi, saj ni tako hudo. Zdaj pobegniti orožnikom je pač prava šala. V deveta nebesa so povzdigovali stražarja. Kakšen nadnaraven dar mora imeti, da je že v sanjah sprevidel zlo, ki se je zgrinjalo nad njimi!

S Hrušovskega vrha je le nekaj pičlih minut sestopa na široki preval Rožce, ki se na drugi strani vzpne mimo črne stene na Petelinjek. Rožca je najbolj naraven prehod med Hrušico in Področico, čeprav relativno vse prej kot nizek. Vedno mi je bilo uganka, zakaj so bili svoj čas ljudje iz Zgornje Savske doline kljub mogočni karavanški pregradi tako silno navezani na Koroško. Tja so hodili drvarit, hodili so se udinjat za hlapce in se učiti nemško, tam so služili cesarja, tam so imeli žlahto, in ko so potegnili mejo po vrheh, so od tam tihotapili. Koroška sem, Koroška tja, Gorenjske dežele pa kot da ni (razen Brezij, seveda) in kot da sami niso Gorenjci. Molčecemu očetu je opojno tekla govorica o Koroški; vzljubil sem jo, preden sem jo spoznal. Kadar je bil posebno dobre volje, in če je prilika nanesla, je zlasti rad ponavljal tale pripetljaj:

S starim očetom sta drvarila v Suhi. Takrat še ni bilo karavanškega predora, in kdor je hotel priti na Koroško, je lepo vzel pot pod noge in jo ubral čez Rožco. Kar jo primahajo mimo trije razigrani fantje. Tako židane volje so bili, da je staremu očetu kar samo od sebe poskočilo vprašanje: »Ja, kam pa fantje, ko ste tako veseli?« »V Področico, oča! Kdaj bomo doli?« No, zdaj je bila vrsta na drvarjih, da sta postala židane volje. »Ja, fantje, tule dol se pa ne pride v Področico. Čez pičlo uro boste lahko že na Hrušici, lahko pa še prej, ko vam gre tako dobro izpod nog.« Dolgi obrazi, nejevera, povpraševanje. Zdaj goni vsak svojo. Hribovci so pač trmasti ljudje. Ampak ena od obeh strank ima trenutno prav. Toda katera? Nazadnje je vendarle prišlo na dan: na prevalu Rožce so sedli k počitku in krepčilu, medtem pa se je poseda megla in fantje so pozabili, s katere strani so prišli. Če so ostali humoristi, ko so se še enkrat po nepotrebnem grizli v kolena, o tem pa zgodovina molči.

Ne spominjam se, da bi bil v svojih deških letih kdaj stal na vrhu Petelinjeka. Oče ga je nerad omenjal, če pa ga je, je zmeraj pristavil, kako njegova krhka stena neusmiljeno ubija iskalce planik. Žal tudi sam pomnim smrtno nesrečo Zupanovega dekleta s Hrušice; leta 1945 je hotela nabrati planik za vence padlim borcem, a jo je gora uknila.

Potem ko je tik pred vojno peljal oče še vso družino na Golico — z vrha se spominjam edinole zelene uniforme nekega nemškega vojaka — smo živahno kovali načrte za ponoven izlet, a tako, da bi obredli ves greben od Hrušovskega vrha. Oče je bil nejevoljen, ko sem silil čez Petelinjek, čes kaj boš rinil v breg, ko moraš na drugi strani spet dol. »Tam se gre lepo vprek na Jeklé,« je zaključil oče kot dokončna avtoriteta, čemur ni nihče več ugovarjal. Zato sem imel zdaj občutek, kot da uganjam zlobno mladostno burko, ko sem ubral prve stopinje proti temenu Petelinjeka.

A nadcjal sem se tudi očetovskega oproščenja. Saj je bilo zmeraj tako. Dokler sem bil doma in sem mu rekel: »Ata, zdaj grem pa na planino,« je rekel: »Ah, kaj pa boš tam gori v tem snegu!« (ali pa: v tem vremenu.) Ko pa sem se vrnil, je moji pripovedi čez čas tiho dodal: »Ja, lepo je tam gori, in če ima človek veselje s temi stvarmi...« Daljših govorov ni delal, le pokimal je mojim besedam.

Vrh je zavit kot ovnov rog; ali pa kot petelinov rep — mogoče je tu zveza z imenom? (Petelinjek! Nekateri mu pravijo Klek). Na severno in zahodno stran je ves odsekan in spodkopan. Veter se mi spet potuhnjeno zaganja v hrbet. Zloben kot je, bi me rad zvrnil v prepad. Nad bohinjske gore je že postavil jurišno četo oblakov. Korak pod robom se ustopim v koračko, da se še enkrat razgledam po širnem svetu. Odslej bo šlo namreč samo še navzdol, pa bi bilo škoda pustiti vnemar še en pogled po bogastvu zemlje. Koroške ne bom več videl, ker za Golico nimam več časa. Hvalččen pa sem, da je megla odkrila lice Roža; razločno in neverjetno blizu se kažejo bele hiše, med njimi gozdovi, grape, poti in Drava... Krog bahavo sončne Golice se vrstijo bližnji in daljni sosedi: želvasti Svinja in Korica, tjuenji Obir in medvedasto čokati Stol. Lahna meglica valovi po naši deželi in nad njo se guga-

jo glave Št. Jošta in Smarne gore ter kdove kateri daljni, brezimni hrbiti.

Ubral sem jo na Jeklé. Preden sem prišel na sedlo, sem gazil do kolena in večkrat še čez. Toda reci in piši: bili smo šele četrtega novembra. Ali se mar vračajo hude zime, o katerih je govoril oče?

Ušesa so mi na pol oglušela od hitrega sestopa in komaj sem slišal, da me je poklical k sebi. Mokre gamaše so mi visele z nahrbtnika kot kakemu rokomavhu in kar vedel je, da nisem »domačin«. Edino, kar je govorilo v moje dobro, je bilo dejstvo, da sem tako hudo »zgrešil« pot, da sem jo primahal nazaj na našo stran. »Imaš li dovolju?« »Seveda.« Čez pet minut je listič prebral in mi ga vrnil. »Je v redu?« »U redu, u redu, možete ič!«

Nad nama je žarela Golica v poznem soncu in tista smešna pleša zraven Petelinjeka, ki ji pravijo Javorje. Že se je zleknila siva puhlasla odeja po vrhah. Pod njo so se v jesenski prelesti kopali oceani gozdov.

Spomini na steno

(Peternelova smer
v severni steni Triglava)

Marko Butinar

V mračnem popoldnevu samevam na klopici pod napuščem Aljaževcega doma. Čeprav je še poletje, je dom skoraj prazen.

Veter nekajkrat razpodi zaveso megla in spet v nejasnih obrisih zagledam steno; mogočno, zagonetno, čeprav jo dobro poznam.

Že nekajkrat sva se z Nikom vrnila iz nje utrujena, žejna in prepričana, da se več ne vrneva k njej. A še preden je minul teden, sva spet vsak zase ali skupaj v mislih končevala smer. In spet naju je hrepenenje po

skalnih in gorah privedlo na stožec snega, ki je segal visoko v steno.

Po mnogih poizkusih sva potem smer preplezala in si na pomolu pod skalaškim stolpom stisnila roki. Postavila sva možica in v nekaj skopih besedah povedala del tega, kar sva ono poletje doživljala v steni. Leto dni je minilo in danes sta v steni Joc in Tinče. Morda ravno sedaj urejata prostor za čez noč, da bosta utrujena posedla na razmetane vrvi. Zato prižigam in ugašam baterijo, da se snop svetlobe zavrti v temo. Čez čas se mi zazdi, da v steni poblisne drobna lučka in potem spet ugasne. Deževen, dolgočasen večer se mi zdi kot naroben, da obnovim spomine na doživete dni v steni.

Oktober 1960

Vrvi švignejo skozi zrak, da konca tleskneta ob skale. Utrujena se spuščava navzdol. Nad nama ostajajo težko priborjeni metri. Na široki polici se ustaviva, da pobereva vrvi v zanke.

Raztegnjene sence lezejo nad dolino. Ob Ste-narju se podijo megle, za Pihavcem zagrmijo. K dežju se pripravljaja.

Kmalu zaveževa šop klinov in jih obsiva na zabiti klin. Jesen je že in zimo bodo preživeli nedotaknjeni. Le veter in sneg jih bosta obiskovala.

Po treh spustih sva pod steno in po stezi se vračava nazaj v dolino. Za nama ostaja stena.

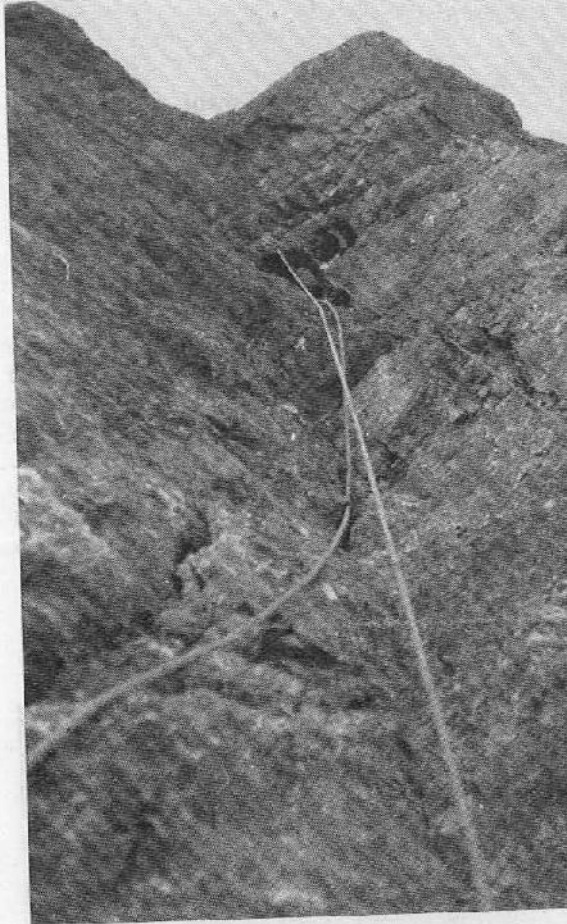
2. maj 1961

Z nočjo odideva iz doma. Poredko spregovori-va, preden se dvigneva iz doline k vstopu. Z dnem potem stojiva navezana pod steno. Globoko pod nama leži izvir Bistrice, na de-belo pokrit z plazovino.

Nad nama po Črnem grabnu hrumijo plazovi. Bele zavese padajo čez steno, tresknejo na stožec snega in se potem pode navzdol po globoko vrezanih plaznicah. Komaj pa se plazovina umiri, se že pripodi nov plaz.

Po prvem raztežaju v klin obesiva kladiva, nahrbtnik in doreze.

Čez slabo uro sva pri svežnju zarjavelih kli-nov. Sedeva na vrvi. Zaskrbljeno gledava v

Poč, prekinjena s previsi, se še kar vleče navzgor
Foto: T. N.

ples megla in oblakov. Kaže, da bo dež še pred večerom, a naju vsceno vleče navzgor, da čim višje priplezava v steno, preden se zvečer vrneva v dolino.

Sredi dopoldneva sva pri najvišje zabitem klinu. Pavle načne potem težke metre v pri-hodnjem raztežaju. Krušljivo je in opozorila tulijo skozi zrak. Medtem prvc kaplje uda-rijo ob plati. Ko dež preneha, v zraku zaple-šejo snežinke. Še preden se vpnem v klin pri Pavlovem stojišču, naju zagrmje megla. Na-slednji raztežaj je strm in krušljiv in nekaj klinov ostane zabitih med luske in stolpiče. Oddahnem se, ko vrv poteče. Drobna polička, ki se potem razširi, naju privede pod poč. Poldan je in za danes je dovolj.

Snežinke so vrte v zraku, premočena sva od potu in snežnice, ki se cedi čez skale. Rado-vednost pa nama ne da miru in zato splezau še vrh stolpiča. Še težje bo od tu naprej.

Polica se potem izpremeni v skladišče v mašem. Šop klinov, vponk in nekaj konserv bo tu počakalo na nov poizkus. Po osmih spustih doseževa snežišča pod steno in še pred temo sva v koči v prijetni družbi.

Konec maja 1961

Čepiva na polici in zapenjava za pas kline in vponke. Voda se zliva čez plati. Še pred nekaj urami je lilo na vso moč. Slap, ki pada čez plati Črnega grabna, ne presahne. Beli vodeni zastori padajo ob steni v globino. Mogočen pogled.

Čez ramena namečem še stremena, da v počih vpnem kline in vrh stolpčiča s težavo odprem

... ko zmanjka vsega, seže po svedru

Foto: Butinar Marko

zarjavelo vponko. Skopo je tu odmerjen prostor za varovanje, Vinko pod menoj preklinja težki nahrbtnik in zmedeno vrv, ki se kar naprej krotoviči in vozla. Ko zmore prečnico, se ustavi, da prevzame varovanje. Od tu naprej je videti težko in neprijazno. Razpoka napolnjena z blatom in travo se vleče pod previsi navzgor proti levi. Klini ležejo pod udarci kladiiva v brozgo blata in peska. Stremena udarjajo ob plati in potem se blaten in moker potegnem čez rob navidezne votline. Krušljiva in porasla s travo je, celo grmiček se je vznezdil pod previse. Vinko se trudi pod menoj. S šopom stremen se ustavi zadihan na stojišču. Sname nahrbtnik, da iz njega vzameva železje, ki nama je že pošlo. Skala je tu slaba. Cel kamnolom v mašem. Poč nama visi luska, za katero bi stavil, da bi jo veter podrl. Kot Damoklejev meč visi nad smerjo.

Raztežaj, ki ga plezam, je težak. Strm in krušljiv. Upehan plezam čez krepak previs in po počeh vrh luske. Čez čas sva skupaj in molče zreva navzgor. Rumena poč in zajeda, to je delo za prihodnjič. Malo sva danes napravila. Šele ob 10 uri sva v dežju vstopila, ki še dolgo potem ni ponehal. Stiri popoldan je, morava navzdol, čeprav se vedri. Jutri morava v tovarno.

Po vrveh so voziva čez plati navzdol. Še preden stojiva pod steno, spet začne rositi. Pri Črni mlaki naju ujame naliv, lilo je vse do jutra.

Junij 1961

Po nekaj dneh sva z Nikom spet v steni. Sredi popoldneva sva težko obložena priplezala do zadnjih klinov. Kmalu natovorim nahrbtnik in Niko prime za vrvi. Po strmi počih splezam na balkonček. Sežem po svedru in kmalu je stojišče pripravljeno. Ne pričakujeva lepšega prostora za čez noč. Čeprav vrv še ni potekla, mi prijatelj sledi. V počih nad balkončkom zabijem leseno zagozdo in tako z lahkoto dosežem polico. Prijetno sem presenečen.

Par metrov dolga, pa slab meter široka polica je tu res kot naročena.

Ko se oddahneva, načnem naslednji raztežaj. V stojiščni klin obesim streme, se dvignem navzgor in v počih zatolčem U klin. Tako mineva ura za uro. Poč prekinjena s previsi se še kar vleče navzgor. Izčrpan sem, usta so

suha, v pasu me žge vrv do bolečine. Vpnem tretjo vrv, da se po njej spustim navzdol. Na polici sedem in Niko mi v roko stisne pest rozin in čutarico z vodo. Iznova se potrudim do zadnjih klinov. Še kakšen meter splezam, pa je treba spet navzdol... Sonce in žeja sta opravila svoje.

Stojišče je silno izpostavljeno. V cnem samem pragu pada stena v globino. Tik pod nama je steza, po njej proti Luknji stopajo ljudje. Ko sem že skoraj vrh previsa, se spustim, da obvisim stoje v stremenih.

Vsega mi je dosti, k vragu ves ta napor. Izpenjam vrvi in se z muko spuščam ob tretji vrvi navzdol.

Odločiva se, da si poizkusiva izsiliti prehod v dno Črnega grabna. Na Niku je sedaj vrsta, da poizkusi srčo. Nabija kline, ko zmanjka vsega, srče po svedru. Prej kot izkleše luknjo, se sveder zlomi in s težavo se vrne na polico. Za danes imava dovolj. Zabijeva kline in nanje pripneva vso ropotijo. Svežonj klinov obesiva k nahrbtniku.

Stemni se kmalu, preutrujena sva, da bi občudovala čudovit večer. S temo se pri domu v dolini trikrat prižge svetilka, enako odgovoriva. Nekaj potem še šariva ob nahrbtniku, takrat pa samo zašumi in trešči ob skale globoko pod nama.

Preveč sva žejna in utrujena, da bi se zato kaj preveč razburjala. Samo skomigneva z rameni in Niko pristavi: »Jih bova že našla pod steno.«

Navezana in pokrita s koncem polivinila sva sključena zaspala. Šele z dnem sva bila budna. Sprevidela sva, da z nekaj zvitimi klini ne opraviva ničesar.

V Črnem grabnu sva prišla do vode, pohlepno sva se je napila, preden sva z osmojenimi hrbti stopila po poti proti dolini.

Julij 1961

Pozno popoldan prepotna sediva na polici pod zajedo. Vrečka napolnjena s sadjem je kmalu prazna.

Spoprime se z zajedo in kmalu sem pri najvišjem klinu. Še kakšno uro nabijam kline, potem pa vrv poteče. Prislonjena luska je preskromno stojišče, zato zabijem svedrovec. Mračni se in vrnem se k Niku.

Ko drugo jutro pokadiva cigareto, zapustim stojišče. Klini slabo držé v zasiganih raz-

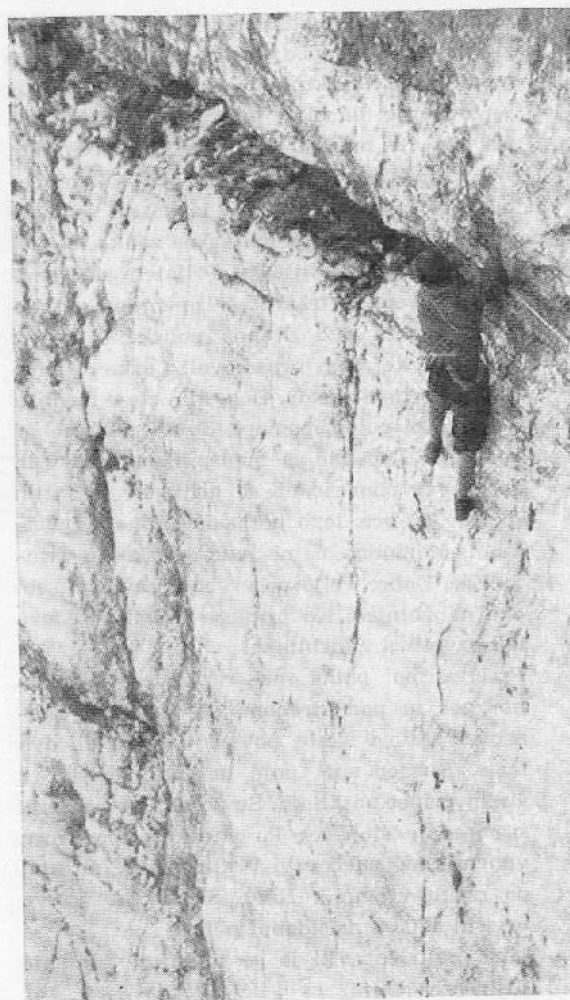
člembah. Varnega se počutim šele ko zavrtam luknjo in zabijem svedrovec. V vpetem stremenu stojim in pogledam navzdol. Vsa stena je pod menoj: globoko spodaj je vstop v smer nad snežnim stožcem.

Pri vstopu so mladi mojstranski plezalci. Kriče izmenjamo nekaj besed, potem pa odidejo svojo pot. Spet sva sama.

Sveder spet poje in bel prah brizga in drsi čez skale. Prekleta dolgočasno, a potrebno je to opravilo. Naposled dosežem polico in po njej izplezam v lažji svet. Po dobri uri z Nikom sediva pri tolmunih snežnice v Črnem grabnu. Spet nama je lepo, vsaj vode je dovolj.

V vpetem stremenu stojim in pogledam navzdol

Foto: T. N.

Na pomolu poraščenem s skrepenclo burjo sediva z Nikom molče. Dolina leži globoko pod nama; vanjo že leze tema, vrhovi pa še rahlo žare. Pramenci sonca so porazgublajo, še zadnji žarek in dan ugasne. Nebo je zamrénjeno, megle se spuščajo z vrhov. Že je tudi naju objela tema. Le drobna lučka v dolini razbija enoličnost teme.

V nama pa kljuje misel o jutrišnjem dnevu. Resda, jutri morava uspeti!

Nedaleč stran od razglednega pomola sva si pod obokom pripravila nočišče.

Takrat v dolini pri domu zatrepeta lučka. Za hip zasveti, ugasne in se spet prižge.

Tinci vrneva signale.

Ko sonce obsije gore nad dolino sva na polici pri nahrbtniku.

Vponke hlastnejo. Strmo je, da telo visi v zraku. Globoko pod nama temnijo zelenice med prodišči. Skromno stojišče vrh zajede je preborno, da bi se odpočil. Povlečem vrv. Na njej je navčzan nahrbtnik. Vlečem kot vol, nahrbtnik pa se zatika ob vsakem poteku. Nekajkrat počivam, da potem še močnejše potegnem. Pripnem ga na zanko, da kot zvon visi pod stojiščem. Prijatelj sledi napetim vrvem. S težavo se izmenjava na stojišču. Od tu drži drobna polička v desno. Težje je, kot sem pričakoval. Luske se drobijo pod stiski prstov. Dolg klin zleze mednje. Strcme mi potem pomore, da dosežem boljše razčlemba. Spet je vse neusmiljeno gladko in svedrovec pomore, da se pritipam do lažjih metrov. Polica, lepo porasla s travo in cvetkami, je udobno, če ne že kar razkošno varovališče. Dobre volje po vrveh spravim k sebi oba nahrbtnika. Ko pripleza še Niko, sedeva in razveževa nahrbtnike.

Prečiva po polici na raz, zlezca malo navzgor in pod strehami se ustaviva. Svedrovec zleze v skale, potcm je meter ali dva lažje. Sveder spet poje in kmalu visim v strchi pripet na klinih. Še preden vrv poteče, si uredim stojišče. Po kratkem pogovoru vpnem eno izmed vrvi v kline in se po njej po zraku vrnem k Niku. Še enkrat vrževa vrvi in že sva na udobni polici.

Mučí naju žoja, ki jo še stopnjuje šumenje Bistrice v dolini.

Kuhalnik brni, prijatelj segreje kompot. Prazno konzervo vrževa čez rob, ne slišiva, kdaj pade v grušč pod steno. Izredna je tu izpostavljenost. Morda zato v plati zavrtava luknjo in zavarovana na svedrovcu pričneva urejati prostor za čez noč. Še pred temo imava urejeno.

Postaja hladneje, nase navlečeva vse, kar imava. Sonce kmalu zatone za gorami in nad gore se spusti mrak.

Razgreta sva še od naporov, utrujenost me premaga in sede naslonjen na steno zadrem-ljem. Zdramim se, ko je že tema.

Nad gorami je razgrnjeno z zvezdami posuto nebo. Bleda lunina svetloba obseva vrhove. Pod nama zažari svetilka. Nekdo se vrača po poti iz vrhov navzdol v dolino, v dom — k vodi. Ta misel me spet podžge in usta postanejo še bolj suha in lepka.

S prvim soncem vstaneva. Spet se nama zdi vse lepo in lahko.

Malo čez poldne sva na vrhu skalaškega stolpa. Razvezujeva se, stena je za nama. Čeprav sva že v steni, je plezanja za danes konec.

Krepko si seževa v roke. Molčiva, nisem niti vesel ne žalosten; v meni je le dejstvo, da sva dokončala to, kar sva mnogokrat poskušala. Uspela sva, to je dovolj, da se ne poglobljam v smisel in pomen plezarije.

S silno težkimi nahrbtniki plczava navzgor po skrotju proti gorenjskemu stolpu.

V dnu Črnega gorabna, na Zlatorogovih stazah sedeva, pijeva snežnico in potem spet plczava in hodiva po policah proti nemški smeri.

Še zadnji strmi metri in na izstopu v Zimmer-Jahnu sva.

Mračí se, kmalu se le še samo vrhovi nad dolino odražajo od temnega neba. Ozračje se ohlaja, le grušč še puhti vročino. Napol dre-maje sestopava po izvijugani stezi navzdol. Noge se zapletajo med skale in rušje, povsem se je že stemnilo.

Sestavki od str. 548 do 558 so iz gradiva za jeseniško številko (PV 1963, 9) Op. ured.

Na Jalovec

Janez Kalan

*Pot, ki mi teče po licu —
je tvoja sol
svoboda, ki mi jo daješ —
tvoj kruh*

Stoli so zaropotali kot običajno, kadar z vstajanjem pozdravljamo profesorja. Tokrat nekoliko hrupneje, kajti bilo je šele konec septembra in iz nas so še vedno puhtele počitnice. Začetna napetost je kmalu popustila, ko smo videli, da tokrat ne bo morečega spraševanja, ampak nekaj, kar je tudi profesorja bolj vesnilo kot pisanje redov.

»Ste zato, da izkoristimo lepo vreme in jo mahneemo v hribe?«

Nekaj glav se je dvignilo: »Kam pa?«

V veliko zadovoljstvo vseh se je razvila debata. Večkrat so roke izginile pod klop, privzdignil se je rokav na levi roki in obraz se je razlezel v zadovoljen nasmeh.

»Dovolj, torej v soboto ob dveh na postajil!« Nasmehi so izginili. Teden je potekel. Prišla je sobota, dan, ki ga vsak težko čaka: nekdo bi rad plesal, spet drugi bi radi igrali odbojko v gimnazijski telovadnici, mi pa smo si želeli svobode in čistega zraka.

Obrali smo ves češmin, ki je bogato rdel pod skakalnico v Planici. Smejali smo se kislim obrazom in pozabili na pot. Hiteli smo kar skozi hosto, vtaknili nos v vsako votlino in se kosali v plezanju po skalah. Nazadnje smo izgubili nahrbtnike. Iskali smo po grmovju, se razvrstili v strelce, ogledovali smreke kot največje lepote.

V Tamar smo prihiteli ravno prav, da smo z vojaki igrali odbojko. Počasi se je stemnilo, vojaki so se navlečali našega smejanja in so žogo odnesli.

Oskrbnica nas je končno nagnala spat. Na ležiščih smo željno vdihavali značilni vonj planinskih ležišč. Sledili smo žarkom baterije tovariša, ki je zlagal kos za kosom vsebine svojega nahrbtnika in šele na dnu odkril nogavice. Nekdo je razvijal vrvi, da bo potegnil skozi okno soplezalca, ki je namegal priti okrog polnoči. Janez je nenadoma postal buden; na pograda pod seboj je slišal, da nekdo poje: »Moja, le ti si zame...«

Zunaj se narava ni menila za nas. Porasla pobočja in razbito skalovje so se odceli v belo

lutino svetlobo; le severna prepadna stena je črnela v noč.

»Gremo, ura je štiri!«

Obleka je čudno lezla name. Motno sem videl, da mi čevlji drse na noge in šele na stopnicah sem se prebudil, ko sem se krepko spotaknil.

Začelo se je tisto potovanje, ki očara vsakega planince. Krepke stopinje tovariša pred teboj ti vžigajo kri, iskre pod cepinom vzbujajo pogum. Ledene planjave, kipeče stene, tu pa tam porasle z algami, te nosijo v svet mogočnosti. Gledamo tri pezalce, ki grede pred nami; kmalu slišimo le šc ukanje visoko nad nami. Sonce nas je pozdravljalo na vrhu. Sončili smo se in spoštljivo pogledovali v globino. Kdo bi opisal razgled z Jalovca? Velik mojster bi moral biti. Kipeči vrhovi so drzno rezali modrino neba, avstrijske Alpe so izginjale v belkasti meglici, Tamar in Trenta sta tiha ležala pod nami. Vrnili smo se po poti na Špičko. Jesen je tu res zlata; zeleni borovci se mešajo z jelšami in bukvami, obarvanimi z rdečim, rumenim, zelenim in rjavim listjem. V tej lepoti se skrivajo lovske kočje, tu in tam zableja ovca.

Vršič - pozabljeno in neizkoriščeno bogastvo

Zupančič Uroš

Stari in mladi ljubitelji gora, navdušeni alpski smučarji, pezalci in alpinisti se o čudoviti okolici Vršiča izražajo samo pohvalno. Mogočni gorski svet Vršiča je pravi eldorado za naše najmlajše ljubitelje gora, na Vršič usmerjajo neučakane korake številni šolski izleti in številni kolektivni izleti. Ljudje iz učilnic in delavnic, rudnikov, pisarn in tovarn so vzljubili Vršič.

Edinstvena alpska cesta, ki se vije v številnih ključih preko Vršiča, povezuje Slovenijo in Jugoslavijo s zunanjim severnim in zapadnim svetom.

Posebno razkošno je na Vršiču v pomladnih mesecih, ko se čudovita gorska narava otresa ledenega oklepa in sonce budi k novi opojni in bujni rasti izpod umazanih zaplat snega rože ledenke, sneženke in ključavnice.

Na Vršiču je križišče vseh klasičnih in sodobno nadelanih, markiranih in zavarovanih planinskih poti. Tu se križajo planinske poti od vzhoda do zahoda in z juga proti severu. Edinstvena pot pripelje iz Bovca preko Kanja sedla pod Špičko na Vršič. Jeseniška, Kopišarjeva pot je pot posebne vrste v naših gorah, mojster planinskih poti Hanza

Vertelj se ponaša z mojstrovinama na Mojstrovko in Prisojnik, doma in v svetu pa je dobila priznanje Jubilejna pot preko Prisojnika, ki povezuje prvo in drugo naravno okno v tej veličastni gori.

Vršič ima idealne naravne pogoje, da se s čudovitim zaledjem Kranjske gore, Planice, Trente, Martuljka in Krnice razvije v naš najpomembnejši celoletni turistični, planinsko alpinistični in alpsko smučarski center kot ga imajo drugi alpski narodi. Vršič mora zato postati čim prej naš Courmayeur, Chamonix ali Zermatt.

Alpska cesta preko Vršiča odpira vse duri. Elektrifikacija Vršiča je osnova za napredek. Žičnica Kranjska gora — Vitranc bi se morala podaljšati samo preko Male Pišnice na smučišča Slemena, ki je eno izmed najlepših in najbogatejših počivališč in razgledišč sredi naših gora. S Slemena bi bilo treba urediti smuško progno v dolino Tamarja, dolino Bloudkovih mojstrov, Planico, s Slemena je prelep smuk preko Vratca ali Rup preko Vršiča ali v Trento ali v Krnico in dalje do Kranjske gore. Na Vršiču se lahko zgradi in uredi celoletni rekreacijski center, na Vršiču ni težko urediti smučarske progno za teke, slalom in smuk, npr. na Vršiču je bilo sankanje že pred prvo svetovno vojno močno razvito.

Od Koče na gozdu bi bilo potrebno zgraditi le kratek odcep ceste v Suho Pišnico, iz zatrepa te doline pa zgraditi žičnico ali sedežnico k prijazni planinsko-smučarski postojanki PTT, odtod pa je prekrasna smuka mimo Tičarjevega doma preko sedla Vršič k Erjavčevi koči in dalje v Krnico ali Kranjsko goro. Na Vršiču ni težko zgraditi naravno večjo ali manjšo smučarsko skakalnico. Od Erjavčeve kočice pa bi bila potrebna in primerna žičnica na Vratca ali Rupe, kjer se nudijo smučišča Slemena, z novo žičnico na Vitranc ali pa edinstveni smuk v Planico. Padlemu partizanu Mihi Arihu bi morali posvetiti na Vršiču tradicionalno množično vsakoletno smučarsko prireditelc.

Sedanje postojanke ob alpski cesti med Kranjsko goro in Trento že nekaj let kličejo po povečanju in modernizaciji. Mihov dom je stara predelana jugoslovanska karavla, Koča na Gozdu ne more več služiti namenu, ker je žalostna dediščina iz prve svetovne vojne. Erjavčeva kočica so zgradili leta 1899, Tičarjev dom pa je tudi že slavil svoj zlati jubilej, Poštarska kočica na Solni glavi pa je skromno predelana stara jugoslovanska karavla.

Planinsko društvo PTT iz Ljubljane že skrbi za napredek Vršiča. Že v preteklem letu je začelo urejevati nov bogat alpski vrt v neposredni bližini svoje postojanke.

Prav tako se je tudi PD Jesenice lotilo adaptacije starega Tičarjevega doma.

Pri reševanju problema na Vršiču pa bi morali poleg PD Jesenice in PTT iz Ljubljane sodelovati tudi naša republiška zveza, smučarska in turizem. Kajti le na ta način bomo izkopali dragocen zaklad med Sočo in Savo.

Prvič na Gorjancih

Vekoslav Lilija

Lepega julijskega dne sva se z 12 letnim sinom odpravila na »ekspedicijsko« potovanje na Gorjance, brez vsake zemljepisne karte, busole, šotorskega krila, cepina, vrvi, derez, brez vseh priprav, ki so v navadi po visokih gorah n. pr. na Elbrusu, Himalaji ali Mont Blancu. Vzela sva vsak v svoj nahrbtnik polno brašna razne vrste, najmanj za teden dni suhe hrane.

Podprta z dobrimi nasveti in požegnana sva jo rano zjutraj mahnila iz Šmihela pri Novem mestu, ko so še Šmihelčani vsi spali spanje delovnih ljudi. Mimo Gotne vasi, po veliki cesti na Karlovac sva štorkljala do Cimermančiča v Vinji vasi. Tam sva si ogledala vzdano Trdinovo ploščo, pravzaprav ploščo novomeške podružnice SPD Trdini v čast. Zunaj pod jablano, ob cesti, sva se nekoliko podprla, ker mi je sin začel pešati, s kavo, kruhom in sirom. Tamkajšnji meni še nepoznani ljudje so nama prav vljudno pokazali krajšnico čez Igljenik na Kopišče. Po odpočitku in zaužitku drugega zajtrka sva z zahvalo Višnjevaščanom odkoracala levo po trati med njivami do Iglenske luže in od tam vkrcer na Kopišče, kjer sva prišla na cesto do tovarne.

Že od Zajca pri Cimermančiču in poprej sva imela lep razgled na Novo mesto in štajersko hribovje. Pri Iglenski luži sva zopet počivala in praznila dobrote iz nahrbtnika. Pokraj tega pa sem mu kazal lepoto naše zemlje. Tako sem ga motil in pripravil do nadaljne hoje z obljubo, da bova kmalu na Gorjancih, čeprav sva že hodila ob vznožju teh skoro pet ur. Dokler je bilo kaj kave v steklenicah in čutaricah, je še šlo, ko pa je tiste zmanjkalo, sem vedno poslušal čivkanje za mano. K sreči sva dobila tu pa tam jagode. Tako sem potolažil sebi in sinu žejo...

Tako sva ob tem uživanju prikrevsala nekako do treh popoldne do Tovarne na Gorjancih. Okrog te je bilo polno navoženega lesa in mnogo delavcev. Ogledala sva si površno to vrvenje in se usedla v senco.

Po kratkem odpočitku sva zložno odkorakala mimo »Vile Student« na »Holcplac«, od tam pa čez Sedlo v bližino Jelenovega skoka. Med potjo tja grede sva vprašala oglarja, ali je še daleč na Trdinov vrh. Prijazni možiček

nama je dejal, da je še dobre tri-štiri ure, in da najbrže s tem malim frkovcem ne pridem tisti dan gor. »Bosta že morala kje prespati«, je dejal. Da bi bil »frkavca« ojunčič, sem zamozavestno vprašal, ali je kakšen hotel ali kakšna bajta gor. On mi je, namreč oglar, pomčičnik rekoč: »Ej, seveda —«, »Pa z bogom očka in lahko noč,« sem še želel in sva odšla s »frkovcem«. —

Takrat so sekali debele stare bukve. Ležalo je vse križem krašem. Ker nisva imela ne šotornega krila ne kaj drugega kot mojo pelerino in lahko odejo s sabo, sva se namestila v napol razdrti delavski baraki, zanetila ogenj in si hotela napraviti posteljo. Temno je bilo, samo ogenj nama je razsvetljeval okolico. Na nebu so se zbirali oblaki. Tedaj pa tedaj je padla že tudi kaplja dežja, baraka pa brez strehe. V bližini sva zaslišala neko govorjenje. »Milko, pogasiva ogenj, pojdiva naprej«. Ubogal me je, čeprav zaspan! Ogenj sva potlačila in se zavlekla po strmini v kotanjo polno listja.

Polna luna pa se je tedaj prikazala izza oblakov, tako da sem opazil dva drvarja, ko sta zavila v hrib nad Jelenovim skokom pri sedlu. Pozneje se je zaslišalo tudi sekanje, kajti drvarji so sekali tudi ob luninem svitu. Zaspala nisva. Razne misli so mi rojile po betici. Kaj pa, če bi naju kdo napadel? V tem preišljevanju sem sklenil, naj velja, kar hoče, v kotanji ne ostaneva. Že skoraj spečega sina sem narahlo zbudil, mu kratko pojasnil najin položaj, češ deževalo bo, morava na vsak način naprej, da dobiva streho. S težavo sva se dvignila, a je le šlo. Par korakov pod nama je bila gorska železniška proga. Kot nalašč sva dobila v bližini, nad progo, gozdno delavsko prazno barako s svežim senom poslano. Povzpela sva se podnjo, se udobno namestila, se ulegla, zunaj pa se je vlila ploha, kot bi vlival s škafo, bliskalo se je, treskalo in grmelo, kakor to zna le v gorah. Zjutraj je bilo nebo sinje in umito kot gladina morja ali gorskega jezera oko. Vstala sva spočita, si privoščila kruha s sirom in studenčnico, ki sva jo imela v čutarici. Oglekala si v bližini od strele zadeto bukev, se zopet okomotala in jo mahnila po poseki čez porušene bukve na Konju na Mali vrh in od tu po ravnem navkreber na Trdinov vrh Sv. Gere. Šlo je prav počasi, saj sva skoro meter debele ležeče bukve morala preplezati ali obiti, dokler se nisva znašla ob razvalinah cerkev sv. Gere in sv. Elije. Raziskala razvaline, si ogledala okolico, a razgleda nobenega. Odšla sva na »Hrvaško brdo«, od koder sva imela prekrasen pogled v Belo krajino, nje srebrni pas Kolpe, v daljavi z nagnjenim Klekom nad Ogulinom ter Velebitsko pogorje in Učko goro. Kar nisva se mogla ločiti, saj sva videla celo Sleme nad Zagrebom, raz to res divno — lepo točko »Hrvaškega brda«. Razglednega stolpa še ni bilo.

Ura je kazala že na poldne. Obšla sva nad košenicami ob gozdu in prišla na stezo proti Sv. Miklavžu. Za čuda, sin ni več tožil, da ne more, prav lahkih korakov sva koračila,

spotoma pa ogledovala, kakor že popred različno floro gorjanskega sveta. Tu sva videla svišč, tam kranjsko lilijo, zopet marijin čevlček, razne kreče, netreske, jetrnike, travniške penuše, orlice, kličke, dafne itd. itd. Prišla sva na križpot na Hudo peč, k Sv. Miklavžu, na Trdinov vrh in zavila proti Cerovemu logu. Sicer nisva takrat niti vedela niti poznala imena teh krajev, šele pozneje sem dognal, da je bilo to križišče tisto, koder sva že hodila. Niti nisva opazila jezera, niti Sv. Miklavža cerkvice, le občudovala sva lepe košenice posute s cvetjem. Pri znamenju na Cerov log — sva si odpočila z razgledom na košenico planinskega sveta.

Po strmem pobočju sva se tekorekoč drsala ter končno prišla v Cerov log. Imela sva zopet diven razgled po Šentjernejem polju, na griče in hribovje proti severu. Raz višin holma so se smehljale prijazne cerkvice, ki so jih bogzna kdaj postavili in sezidali naši predniki. Prijazni ljudje so nama pokazali pot, kako prideva na veliko cesto Št. Jernej — Novo mesto.

Podobe iz Bistrice

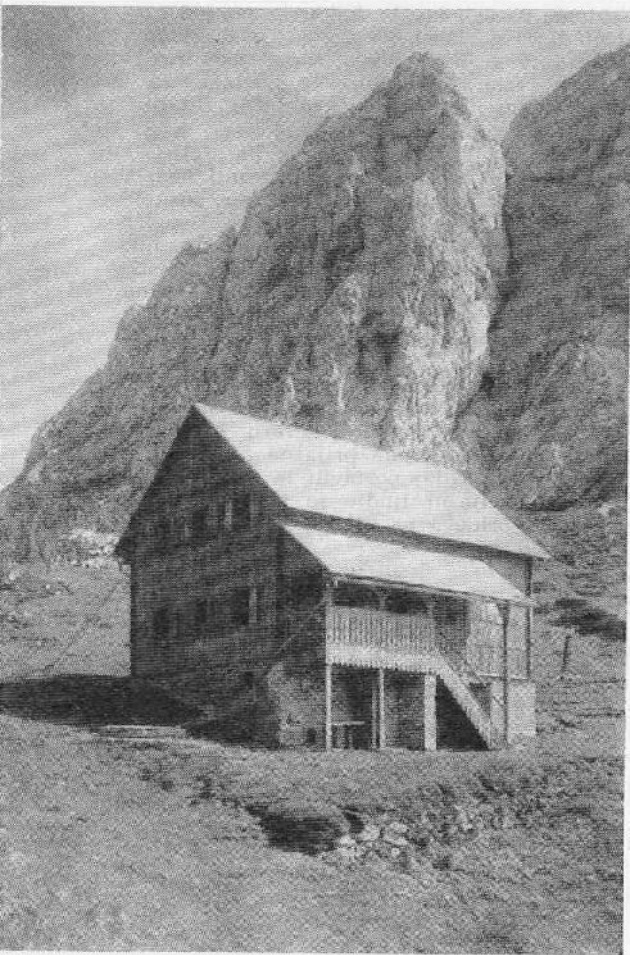
Pavle Kemperle

Dež je ponchaval, noč je prinesla iz zasneženih Grintovcev hladno jesensko jutro, nad Kamnik pa je legla gosta neprodurna megla tako trdo, kot bi se nikoli več ne hotela dvigniti.

In človek si je zaželel sonca. »Dobro, da je sobota,« je dejal, »ni mi treba, da bi se s teboj vlačil po mestu« — si oprtal nahrbtnik, vzela palico v roke in odšel — svetlobi nasproti.

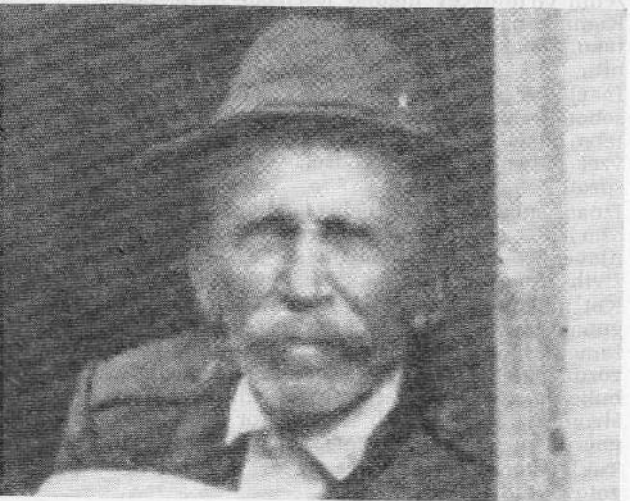
Iznad spuščajoče se bele tančice je vstala ožarjena gora, ponosna, trda mogota Planjave. Ob njenem vnožju se je pletla kita živih jesenskih barv kamniškega predgorja. Kot namctani cvetovi so se v mehko zelenih gubah bleščale bele skalne četri, iz temnega žameca spodaj ležečega zelcnega smrekovega gozda pa je plamenela rdeča rumen gostega bukovja. In tam po zelenih sončnih rebrih in strmih travnatih roboh so se kakor nalepljena gnezda nizali stanovi gorjancev.

Takle dom v gorah. Oče drvar in sin prav gotovo tudi drvar.

Koča na Kokrskem sedlu (1800 m)

Tine Zltnar-Bos, legendarna osebnost Grintovcev

Visoko gori stoji macesen, samorastnik v skalovju Kale nad bistriško dolino. Narava ga je vzgajala zase in ga postavila na težko preizkušnjo za trdi in dolgi boj.

Koliko vzgojenih rodov dolinskih dreves bi v tem času že podrla sekira? —

In kot ta od viharjev skrivljeni samorastnik, zakoreninjen v globoke skalne razpoke pečevja, visi gorjanec na tisti borni grudi zemlje in črpa iz virov, ki mu jih nudi gorski svet. Gora je njegova krušna mati, iz njenih trdih kamnitih prsi srka življenjske sokove. Pa gleda zviška na to široko cesto dolinca. Le redko zaide nanjo, obstane začas in se vrne ves truden in zmeden od vrtoglave naglice življenjskega toka.

V deževnih pustih dneh smo se šestokrat zadrževali v domu Kamniške Bistrice.

Mladi ljudje, vino, petje, ples in harmonika. V kotu za štedilnikom pa prede stara mati Jerinčkova spominske niti svojih mladih dni. V neugnani ritem harmonike upadejo burni, preprični podobni glasovi, v kotu se zdrami mati Jerinčkova in prisluhne dvojici pri bližnjem omizju. Pogovor o nesrečah in reševanju ponesrečencev z gora. Pa se oglasi tudi ona: »Kaj boste vi! Ko sem bila jaz mlada, takrat še ni bilo reševalnih društev, gorske steze še niso bile obdelane. Visoko v grebenih si slišal vrisk divjega lovca ali strel gonjača, takratnega lastnika bistriškega lova. Kadar je pretiła sila človeku v gorah, smo klicali Bosovega Tineta na pomoč. On vam je bil hribovec, da mu od vas ni nihče enak, pa ni nosil tehle copat za po skalah kot jih vi danes.«

Po smrti starega Bosa se je v tej dolini Kamniških planin marsikaj spremenilo. Iz Bistrice je zbežala prvotna romantika. Stara idilična planinska koča je spremenila svoje lice. Na njenem mestu stoji danes planinski dom, ki služi gostom za zabavišče in letovišče. V skalovje romantične galerije je zaoral vrtalni stroj, spodkopal pečevje. In nastala je široka cesta tam, kjer se je dolga leta vila turistovska pot. Ob pogledu na veliko spremembo tega mirnega planinskega kota nam stopi pred oči vsa nekdanja romantika te slikovite poti, ozke brvi, studenca ob poti, počival, botanični vrt in zopet steza med gosto zraslim drevjem.

Spremenili so se kraji in ljudje. Mnogi so stopali za napredkom, drugi zaostali. — Veliko je takih, katerim je bila z novo cesto zabrisana pot v gore, niso se strinjali z napredkom, zato se tudi niso več vračali v gore. Le iz daljave so se ozirali na mlada leta in doživetja v gorah. Se si jih srečal tu v Silvestrovi noči. S prižganimi bakljami v rokah so hiteli med zasneženimi kronami bukovega drevja. Uklonjeni od teže starosti so prehiteli svoj lastni korak. A dalje jih tudi v teh nočeh gore niso več privabile. Ali so zaslutili, da jih mladina prerašča, ali pa se niso sporazumeli s časom in mu niso hoteli slediti. Mladina pa je šla svojo pot. — Njej ni več zadostovala uhojena steza, hotela si je razmaha, sprostitve duha in tesnejše združitve

Gora je dvignila svoj tisočletni zastor, vanjo pa je stopil duh alpinizma.

Danes, v času motorizacije, ne vidiš na bistriški cesti več človeka, ki bi šel s palico v roki kot nekdanj planinec po poti v Kamniško Bistrico.

Bos, lovec in pastir divjih koz, reševalec in alpinist, ta legendarni junak romana »Beli macesen«, ni dočakal tega velikega prerojenja Bistrice. Že v poznih letih se je preselil v svoj dom v Spodnjih Stranjah, kjer je leta 1933 v starosti 83 let umrl.

Še danes pripovedujejo tamkaj živeči stari ljudje o dogodkih iz življenja tega bistriškega lovca, o njegovi spretnosti in drznosti.

Mater Jerinčkovo pa sem še dolga leta srečaval na cesti pri Belskem mostu ali pred malim izvirkom, tako kot nekdanj na stari poti. Se vedno otovorjeno s košem in z istim lahkotnim korakom. Tudi ta stara bistriška žena se je v poznih življenjskih letih preselila v Stranje. Njeni sinovi in hčere so bili preskrbljeni, zato je odšla od njih v dolino. Toda hrepenenje po gorah je bilo močnejše od starosti, to ji je dajalo moč, da se je vračala nazaj.

Nekega dne pa je ostala cesta prazna — brez nje. Premagala so leta tudi njo, še zadnjo živo pričjo nekdanje bistriške romantike.

Stara 87 let še danes živi v Stahovici pri svoji starejši hčerki Francki Uršičevi.

Po tridesetih letih se v bistriški dolini zopet gradi — tokrat žičnica na Veliko planino.

Čas na planini gre novemu življenju nasproti! Kakšno bo to novo življenje, nam bo pokazala prihodnost.

Macesen na Kalcah je klonil pod sunkom viharja, — podrl ga je čas. Svet tam gori v pečevju pa še dancs stoji osamljen, ves tak kot pred štiri sto leti.

Kako je Jože Ajdovec gradil prva pota v planinah

Ivan Zika

Kamniški planinci so se takoj po ustanovitvi društva lotili gradnje gorskih poti, da bi turistom omogočili lažji dostop do vrhov. Gradnjo so zaupali izkušenemu gorniku in najboljšemu poznavalcu planinskega sveta pod Grintovci Jožetu Ajdovcu, ki je vse svoje življenje preživel v bistriških gozdovih. Jože Ajdovec, doma iz Bistrice pri Stahovici, je že

Jože Ajdovec — 100-letnik

od štirinajstega leta delal kot drvar pri kamniški meščanski korporaciji. Po 63 letih dela je bil kot upokojenec še vedno eden najboljših organizatorjev velikih lovov na gamse v Kamniških planinah. Preživel je vse svoje vrstnike, in ko je 23. marca 1960 praznoval stoletnico, so se zbrali okrog njega v hiši v Godiču št. 1, ki jo je sam sezidal, številni potomci: vsi štirje otroci — žena mu je bila umrla pred 20 leti po 49 letih skupnega življenja — 14 vnukov, 19 pravnukov in dva prapravnuka. Sredi tako številnega potomstva je krepki stoletnik pripovedoval tudi svoje planinske doživljaje.

Zabeležili smo nekaj njegovih spominov, kakor zvenijo iz ust stoletnika:

Pri gradnji potov v planinah sem imel 10 delavcev. Klesali smo skale proti Skuti, Podih in Sedlu. Čeprav sem bil vodja, sem še bolj delal kot drugi. Pa so mi prigovarjali, češ, nikar tako ne hitimo, saj ni nikogar, ki bi nas nadziral. — Saj vas ne priganjam, sem jim rekel, toda zaupano delo moramo v redu izvršiti. Po 24 grošev sem dobil na dan. Enkrat sem imel zasluženih 32 dnevnic. Izplačali so mi jih v pisarni meščanske korporacije, pa sem jih kar v rokah nesel v trgovino na nasprotni strani ceste in plačal strešno opeko za hišo, ki sem jo zidal.

Več poletij smo gradili turistična pota, pri tem pa marsikaj doživeli. Prijazen turist me je nekoč, ko smo delali pot na Kamniško

sedlo, vprašal: Ali ste vi mojster? — Ne! sem mu odgovoril. — Ali ste geometer? — Ne, kar z očmi merim, sem mu rekel. — Ni mogoče, kako pa potem speljete pot? Pa sem mu odgovoril, da pot dela denar. Če je več denarja, bolj varno in bolj naravnost se da zgraditi. Spet enkrat je prišel gosposki turist iz Ljubljane in se nameril na Skuto. Čez čas se je vrnil, češ da ne more naprej, ker ni dobre poti. Pa sem se ponudil, da ga vodim do vrha. — Saj nisem vol, da bi me vodili, je rekel ošabno in se vrnil v dolino.

Ko sem bil lovski čuvaj pri kamniškem trgovcu Kemperlu in načelniku kamniške korporacije Koširju, je Kemperle nekoč pripeljal s seboj sina Pavleta. Otrok se je na pobočju Mokrice podil za metulji in je pri tem zašel preveč navzdol, da se ni mogel povzpeti do naju. Tako je jokal, da se mi je v srce zamislil in sem hotel iti ponj. Oče Kemperle pa je rekel, naj kar sam pride gor, zgodaj se mora naučiti plezati, da bo pravi planinec. No, Pavle Kemperle je res postal prvak kamniških plezalcev in znan alpinist.

Na planinah sem se najbolj bal strele. Saj veste, kako nastane nenadna nevihta. Sredi najlepšega dne se pripodi oblak, zagrmí in že se ulije ploha, da si takoj premočen do kože, če se nimaš kam skriti. Ko smo 1891 delali pot proti Skuti, nas je presenetila taka nevihta. Tam za Štruco je bila v skalni steni zijavka, v katero smo se zatekli. Bilo nas je pet. Štirje smo se kar varno stisnili k steni, peti, Bertuc smo mu rekli, pa je samo še glavo lahko spravil na varno, po hrbtu pa mu je rožljala debela toča. Še dolgo ga je bolel hrbet.

Ko smo gradili planinska pota in kasneje jezdne steze za lovec, smo prenočevali kar v planinah. Najboljše zavetišče nam je nudila velika zijavka v Jurjevcu pod Malimi vrati. Izogibali pa smo se drevja, ker v planinah najraje trešči v drevo. Nekoč smo na Veliki planini vedrili pod visoko smreko. Ko je udarila strela v drevo, smo vsi popadali po tleh, pa smo se takoj postavili na noge. Samo eden je obležal nepremičen. Tresli smo ga, a ni dal nobenega znamenja življenja. Šli smo po pomoč in nosila, da »mrliča« prenesemo v dolino. Ko smo se vrnili, je sedel pod smreko in se čudil, da je ostal sam. Dež, ki je padal po njem, mu je spet vrnil zavest. To je bil pokojni Podrebernik iz Zakala.

Še enega podobnega dogodka se spomnim z Velike planine. Ko se je 12-letni France Balantič ob nevihti z živino zatekel pod smreko, je strela ubila 3 krave, fanta pa samo omamila. Z drgnjenjem in dihanjem so ga spet oživili.

Takih in podobnih dogodkov se je stoletni Jože Ajdovec živo spominjal in jih rad pripovedoval vse do zadnjega. Živel je še točno 9 mesecev drugega stoletja in je mirno zaspal 23. decembra 1960. Kot marljiv in vesten graditelj prvih planinskih poti v Kamniške Grin-tovce je bil zaslužen za slovensko planinstvo.

Erjavškov

Tone

Marija Grzinčič

»Sem dal nekemu dekletu naslov, me bo prišla obiskat,« me je Tone hudomušno najavil svoji ženi. Vsaj rekel mi je, da ji bo tako ponagajal. Pa ga dobro pozna, svojega divjega kozla, ki ni prav nič divji, pač pa prijeten možakar, izvrsten mož in ponosen oče treh hčera, treh pušelčev, da ti oko zažari ob pogledu nanje. In če prištejemo zraven še bohotne rože, ki polnijo okna in grede ob hiši, prislonejene k bregu, moremo reči, da se je planinski orel zatekel v gnezdo, vredno zasluženega pokoja.

Anton Erjavšek, po domače Jerinčkov, eden izmed štirih bratov, prvih gorskih reševalcev na Kamniškem, se je rodil 1902 v Zg. Stranjah pri Kamniku v hiši, kjer živi danes s svojo družino. Tedanji načelnik Mestne korporacije v Kamniku, Košir, je ponudil njegovim staršem mesto oskrbnika v Kamniški Bistrici. Pa so šli. Tone je imel tedaj štiri leta. Vselili so se v Uršičevo kmetijo, redili so pet krav in z mlekot ter žganci gostili turiste, ki so uživali ob tej značilni gorenjski postlastici. Kočo, ki je bila tedaj še last kamniškega SPD, so oskrbovali le pozimi, medtem ko so v letni sezoni stregli drugi. Očeta je ubilo že 1. 1909, ko ga je poškodoval hlod pri delu na Kopišah.

Mali Tone je doraščal v nadvse lepem okolju, v sočni dolini, obdani z visoko ograjo skalnih velikanov, pasel z brati in sestrami krave in, kot pravi, mimogrede skočil na to ali ono sedlo.

Sploh so se vsi otroci, zlasti bratje, tedaj že doraščajoči fantini potikali po strmih pečinah in se bratili s soncem na najvišjih vrhovih in v vsakem letnem času. Pasli so in kadar je med njihove igre planil prestrašen klic ponesrečenca v steni, so stekli po pomoč in nato z drugimi vred reševali.

»Spominjam se,« pravi Tone, »kako sem šel po seno v strmo reber. Pa se mi je zazdelo, kakor da prihaja iz pečevja: Pejte pomagat! Pejte poma-at! Seveda sem šel. Rešili smo ponesrečenca, sporazumeti pa se nismo mogli, ker je rešeni govoril le nemški. Ali pa...« Spomini so počasi silili na dan in pred Tonetom, ovitim v cigaretni dim, so vstajali dnevi, trenutki in čas, ko so opremljeni le s

preprosto vrvjo in sekirico, pa z neizmernim veseljem in dobro voljo lezli s starim Bosom po pečinah in reševali. Tedaj da je bil še smrkavec, je dejal.

Prva svetovna vojna mu je prizanesla. Odslužil je le 18 mesecev in že se je zopet vzpenjal in se meril z divjimi kozami. Spet je reševal, a sedaj je postajalo delo bratov Erjavškov bolj in bolj organizirano. Navduševal in podžigal jih je tedanji predsednik kamniškega SPD Koželj.

Radovednost, kako kaj žive po svetu, pa ga je pognala v času hude gospodarske krize v Argentino in Brazilijo. A tam ni našel zadovoljstva, še manj sreče, ker je morda ni niti iskal, ker je v srcu nosil podobo rodnih gora, dokler ga ni želja po njih obsedla s tako divjo slo, da jo je na mah pobrisal iz mrzle tujine v njih objem.

»Tone, sedaj boste šli pa za oskrbnika na Kokrsko sedlo,« mu je dejal po povratku v rojstni kraj Jeretina, tedanji blagajnik ljubljanskega PD. Takoj je stopil Tone na pot oskrbnika, z njim vred pa so se zvrstili po raznih postojankah vsi njegovi bratje in sestre. Če vstajemo še njihovo mater, je bila to najkrepkejša družina samih požrtvovalnih, vzornih in idealnih oskrbnikov gorskih postojank.

»Zame odslej ni bilo večjega veselja,« je nadaljeval Tone, »kot delo z bajto.« Tudi pozimi jo je hodil ogledovat, odpiral jo je in zračil, negoval in skrbel zanjo, kot bi bila njegova. Se z večjo ljubeznijo se je je oklenil, ko mu je stopila ob strani žena Heda, izvrstna kuharica, družabna in gospodarska. Kako sta se spoznala? »No, to je predolga zgodba, žena, ti povej na kratko,« je dejal in se presedel.

»Šla sem s štajerske strani na Križ, v graščino za kuharico, pa so me v Stranjah pridržali, češ da rabijo tako, ki zna kuhati, za kočo na Kokrskem sedlu. Nisem dosti pomišljala, kar šla sem z njimi.«

Kdo ve, kaj jo je premamilo, ali Tonetove modre oči ali še bolj sinje planine, ki jih je prvič gledala od blizu. Zaljubila se je pač v oboje. Rodilo se jima je troje hčera. Ko si je starejša že sama znala obrisati nos, je oče najmlajšo natovoril v koš, prijel srednje dekletce za roko in gnal družinico gor v dom, kjer ga je ta čas krepko nadomeščala žena. NOV je dohitela Toneta v Kam. Bistrici. Sprva kot aktivist na terenu je bil kasneje partizan v raznih enotah po Štajerskem, Dolenjskem in v Beli krajini vse do osvoboditve. Med tem je zopet prevzela skrb za »njuno« bajto na Kokrskem sedlu njegova žena, ki je z bistro uvidevnostjo in prirojenim pogumom ohranila marsikaj pred pogoltnim sovražnikom. Po svobodi sta morala pravzaprav začeti znova. Zaradi neurejenega delovnega razmerja in v skrbi za pokojnino, ker je bilo njegovo dosedanje delo le sezonskega značaja, je opustil oskrbnišvo in se lotil dela v dolini kot gozdni delavec. Zdaj že šesto leto uživa pokoj, pomaga pa še vedno, zdaj pri

gradnji žičnice na Veliko planino, zdaj pri postavitvi spomenika padlim borcem ali pa pri reševanju ponesrečencev. Če ga vprašate, kako se počuti kot upokojenec, bo brez premisleka odgovoril, da bi bil še vedno rad v hribih bolj kot kdajkoli poprej, če bi ga ne bolele noge.

»Moje življenje je tam gor,« je rekel polglasno. Kot da bi te besede hotele priklicati v spomin vsa leta, ko je živel z meglo in soncem in viharji, je privrela sproščeno na dan njegova sprva zadržana beseda.

»Turistov je bilo pred vojno malo, zato je bilo tudi manj nesreč. Največ je bilo Nemcev z one strani, z naše pa razni uradniki, ki so si čez teden utrjevali mišice in si svežili duha. Turisti so tedaj prihajali s težko založenimi nahrbtniki, v koči pa so dali bore malo za sluzka. V skodelico so nalili nekaj kropa, kanili vanj malo vina, dodali sladkor ali pa natresli v vodo ščep soli. Da bi pili kot danes, kje pa! L. 1937 nisem v enem letu prodal niti polne steklenice konjaka in pa le sedem porcij govejih zrezkov. Telečje meso smo imeli stalno na zalogi. Hranil sem ga zakopanega v snegu. Z ženo sva imela ekonomijo v malem. Redila sva kravo, prašiča, kokoši in tako nam ni nikoli manjkalo mleka, masla ali jajc. Popravljaj sem gorska pota, ukal v večerni megli ali nočnem viharju, da bi bil kažipot zapoznelim planincem, hladil vročkrvne in bodril plašne...«

Da, Tone Erjavšek, da dopolnim, bil si svetovalec, učitelj, vodnik in rešitelj. Pozabljal si nase pri reševanju živih in mrtvih ponesrečencev, se hudoval nad tistimi, ki so te marsikdaj povlekli za nos, a jim dober, kot si, odpuščal njihovo zaletelost ali malodušnost, skratka, bil si naše gore list, svetel lik oskrbnika in gorskega reševalca, ki si kot člen v verigi štirih bratov pomagal skovati jekleno vrv, dovolj mogočno, da se je bodo še dolgo spominjali mladi v vrstah ljubiteljev planin.

Tone Erjavšek, v oskrbniški službi na Kokrskem sedlu 1937

Ob arhivu PD Kamnik

Pavel Kemperle

Planinska društva Ljubljana, Kamnik in Celje so leta 1953 slovesno praznovala svoj 60-letni jubilej. Petdesetletnice ni bilo mogoče praznovati, ker je bil tu okupator.

Poleg proslave pri otvoritvi prenovljene koče na Kamniškem sedlu, javnih predavanj, objave zgodovine društva v Planinskem Vestniku in slavnostne seje na dan obletnice se je društvo odločilo v okviru svojega jubileja izdati vezan arhiv, ki bi predstavljal dostojen in trajen dokument društvene 60-letne aktivnosti.

Zavedajoč se častne naloge sem v aprilu mesecu 1952 po sklepu upravnega odbora PD Kamnik začel s pripravo in urejanjem tega arhiva v vezane knjige.

Zavedal sem se pri tem tudi težav, ki so bile zvezane z iskanjem posameznih dokumentov, ki so manjkali, in odgovornosti pred zgodovino, če bi stvar ne bila zadosti popolna. Vedel sem, da naloga ne bo lahka, kajti celoten arhiv z vsemi dopisi, uradnimi akti in trgovsko korespondenco obsega blizu 10 000 listov.

Z vsi vestnostjo sem preiskal in izbral iz arhiva le najvažnejše dokumente in dopise, ki pridejo v poštev za to zbirko.

Zaradi lažjega pregleda arhiva sem dokumente razdelil na posamezne enote, od katerih vsaka za sebe zaključuje svojo spominsko knjigo.

Med urejanjem sem ugotovil, da manjkajo zapiski sej in občnih zborov ter vsa ostala korespondenca iz leta 1920, 1921, 1922 in 1923. Ravno tako manjka društvena ustanovna lista.

V ilustracijo h knjigi »Upravne zadeve« sem priložil fotografije vseh dosedanjih predsednikov društva.

Ko čitaš v prelistavaš te spominske liste, se zavedaj, da posegaš v zgodovino slovenskega planinstva, ob čigar zibelci so stali najzavednejši planinci:

dr. Johannes Frischauf, profesor iz Gradca, Franc Kocbek, nadučitelj iz Gornjega grada, predsednik savinjske podružnice SPD, prof. Fran Orožen, predsednik SPD Ljubljana, Josip Hauptmann, tajnik SPD Ljubljana,

Miha Kos, učitelj na Homcu, prvi tajnik podružnice SPD Kamnik, Josip Močnik, lekarnar v Kamniku, predsednik podružnice SPD Kamnik, Valentin Burnik, učitelj v Kamniku, odbornik podružnice SPD Kamnik, Avgust Trpinc, posestnik v Kamniku, odbornik podružnice SPD Kamnik — ter še mnogo drugih pobornikov planinstva tistega časa.

KRATKA KRONIKA

Dne 19. julija 1893 je izšla v Kamniku okrožnica, podpisana od takratnega kamniškega župana Josipa Močnika, naslovljena na kamniške narodnjake z vabilom na sestanek v gostilni Kenda ob pol osmih zvečer. Med drugim piše v okrožnici: »Da Vam je narodnost prva stvar, sem uverjen, nadejam se pa radi tega tudi z gotovostjo, da se današnjega večera polnoštevilno udeležite!«

In taisti večer na tem sestanku je bilo ustanovljeno v gostilni Kenda »Slovensko planinsko društvo« podružnice v Kamniku. Uradno potrjena lista v arhivu sicer manjka, vendar izkazujejo resničnost teh podatkov poznejši zapiski tajnika društva Miha Kosa.

Ustanovni člani SPD podružnice v Kamniku so bili naslednji: Močnik Josip, lekarnar v Kamniku, Kos Miha, učitelj na Homcu, Burnik Valentin, nadučitelj v Kamniku, Trpinc Avgust, usnjar in posestnik v Kamniku.

Leta 1893 je imela podružnica 28 podpornih članov. Ob ustanovitvi je podružnica zajela v program markiranje potov po Kamniških planinah.

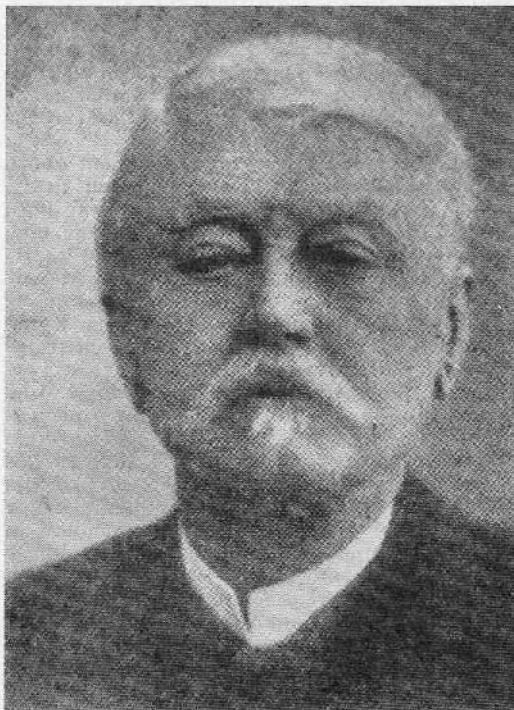
Iz raznih okrožnic in zapiskov se da sklepati, da je bila podružnica SPD Kamnik ustanovljena predvsem na pobudo ljubljanskega SPD.

Ustanovitev podružnice SPD v Kamniku je v bistvu odraz narodne zavesti. To dejstvo odkriva kriza, ki je nastopila z odstopom odbora leta 1895. Že naslednje leto 1896 ob izvolitvi tajnika Miha Kosa na občnem zboru pa je podružnica zaživela. Volitve tedanjih odbornikov so se po društvenih pravilih vršile vsako tretje leto. Josip Močnik je predsedoval podružnici od leta 1893 do 1899. Leta 1899 pa je nastopil mesto predsednika Janko Košir, trgovec iz Kamnika. V enem izmed tedanjih poročil tajnika Miha Kosa (leta 1900) je že predlog, da se postavi dom na Kamniškem sedlu. Tedaj se je ustanovil tudi odsek za gradnjo ceste Luče — Črna, kar je bilo velikega pomena za prometno zvezo s Koroško.

Od leta 1903 do 1907 je bil predsednik podružnice dr. Emil Orožen, notar v Kamniku. Društveno leto 1903 je bilo izredno razgibano. Pripravljali so se za gradnjo koče na Kamniškem sedlu.

Leta 1907 prevzame načelstvo društva Jernej Kemperle, trgovec iz Kamnika.

Iz zapiskov je razvidno, da so kočo na Kamniškem sedlu formalno oddali osrednjemu odboru v Ljubljani (leta 1909) zaradi nove

Prvi predsednik PD Kamnik Josip Močnik, lekarnar v Kamniku

strehe, ker je staro odnesel vihar. Društvo je bilo tedaj v izredno težkem finančnem stanju zaradi dolgov, ki so nastali s kočo. Zaradi tega mu ni preostajalo drugega kot odstopiti kočo SPD v Ljubljani.

Iz zapisnika občnega zbora leta 1910 in dopisa podružnice SPD v Cerknem z dne 14. 1. 1910, ki kritizira pravila osrednjega odbora v Ljubljani, izhaja, da je kočna na Kamniškem sedlu prišla v last in oskrbo osrednjega odbora v Ljubljani po tedanjih društvenih pravilih.

S to predajo kočne in zaradi dolgov, ki so nastali ob njeni postavitvi, je podružnici SPD Kamnik usahnil zadnji vir dohodkov. Delo pod predsedstvom Jerneja Kemperla je bilo usmerjeno predvsem v poravnavo dolgov.

Podružnica SPD Kamnik je od leta ustanovitve do leta 1910 poleg gradnje kočne markirala in nadelavala vsa važnejša pota v Kamniških planinah in okolici Kamnika. To delo sta opravila povečini tedanji tajnik podružnice Miha Kos in gorski vodnik Uršič iz Stavhovice.

Od leta 1910 do 1914 je bil načelnik podružnice SPD Kamnik Karel Kumer, trgovec iz Kamnika. V tem času je bila zgrajena pot iz Stavhovice skozi Galerije v Kamniško Bistrico.

Leta 1916 je bil za predsednika podružnice SPD Kamnik izvoljen dr. Franc Goršič, sod-

nik v Kamniku. V tem času je štela podružnica 33 članov.

V nadaljnjih letih se je življenje podružnice nekolikoboljšalo. Predvsem je podružnica usmerila svoje delovanje v pridobivanje novega članstva, na poravnavanje starih dolgov ter popravila pot na Veliko planino.

Od leta 1919 do 1923 ni najti v arhivu nikakršnih listin, po katerih bi se dalo kaj ugotoviti o delu podružnice. Našel se je le zapisek, iz katerega izhaja, da so v teh letih načelovali društvu:

Od 1919 do 1920 Rado Medic, trgovec z lesom iz Kamnika,

od 1920 do 1921 dr. Rihard Karba, lekarnar iz Kamnika,

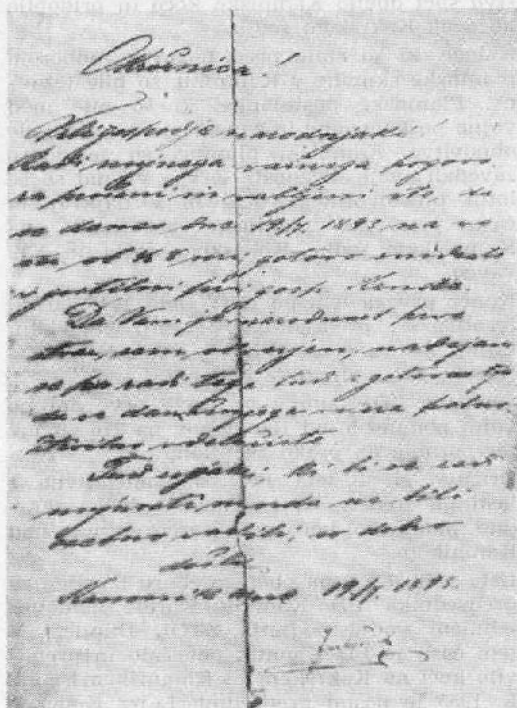
od 1921 do 1923 Ludvik Pirnat, posestnik v Kamniku,

od 1923 do 1926 Emil Cevc, trgovec iz Kamnika.

V nekem naslednjem dopisu je omenjen dr. Konrad Janežič, advokat iz Kamnika. V teh letih manjkajo vsi zapisniki odborovih sej in občnih zborov. Kolikor se da sklepati iz koncepta govora dr. Janežiča ob otvoritvi poti skozi Predaselj v Kamniško Bistrico, je bil dr. Janežič načelnik podružnice SPD Kamnik od leta 1926 do 1936.

Pot skozi Predaselj je bila zgrajena in odana v promet leta 1927. V času dr. Janežičevega predsedovanja je bilo markiranih in

Mihor Kos, učitelj na Homcu, prvi tajnik

popravljenih več poti v okolici Kamnika ter pot iz Kamniške Bistrice skozi dolino Korosico na Krvavec. Videti je, da podružnica uspešno napreduje. Vršila so se predavanja; na občnem zboru je bilo izglasovano, da se podružnica pridruži k gradnji koče na Vel. Planini, ki jo je imel v načrtu osrednji odbor.

Leta 1936 je prevzel načelstvo podružnice SPD v Kamniku dr. Franc Trampuž, advokat iz Kamnika. V tem času je nastal spor med starim odborom in mlajšimi člani podružnice zaradi poživljanja dela v podružnici. Te težnje mladine so izvirale že iz prejšnjih let. Mladina je tedaj zahtevala, da jo pritegnejo v odbor in ji s tem omogočijo aktivno udeleževanje v društvu. Kolikšno živahnost je ta spor povzročil med samimi Kamničani, med odborom podružnice SPD Kamnik in osrednjim odborom SPD Ljubljana, nam priča korespondenca iz leta 1936 in 1937. S kakšno trdovratnostjo se je branil tedanji odbor dati mladim mesto v odboru in kakšna sredstva je uporabljal, da to onemogoči, je prav tako razvidno iz te korespondence. Dve leti se je borila mladina za svoje pravice, šele tretje leto (1938) so na izrednem občnem zboru mlajši dosegli vstop v odbor.

V društvu se je ustanovil alpinistični in gorsko-reševalni odsek. Društvo je intenzivno delalo za bivak pod Skuto. S tem so bili narejeni prvi vidni koraki, po katerih je zaznala javnost, da kamniška podružnica SPD še živi.

Ta misel, dvigniti ugled kamniškega planinskega društva, ni zamrla. Po 1. 1945 je društvo spet dobilo Kamniško kočo in pridobilo kočo na Kokrskem sedlu.

Naloge, ki so stale pred tedanjim odborom planinske skupine v Kamniku, so bile težavne. Planinske postojanke, ki so bile med vojno poškodovane in zancmarjene, so čakale obnovitve. Kamniški planinci so se dobro zavedali svoje dolžnosti. Z vso vnemo so se lotili prostovoljnega dela in v najkrajšem času pripravili planinske postojanke na Kamniškem sedlu, Kokrskem sedlu in Kravcu.

Konec prvega leta po NOV (leta 1945) je bil izvoljen za predsednika prejšnji dolgoletni tajnik podružnice SPD v Kamniku Maks Koželj, akad. slikar iz Kamnika.

Članstvo PD Kamnik se je že prve dni po vojni pomnožilo od 100 članov na 276 članov ter pozneje na preko 500 članov.

Društvo si je leta 1947 samoiniciativno z lastnimi sredstvi in udarniškim delom zgradilo planinsko kočo na Starem gradu nad Kamnikom.

Leta 1948 je bil na občnem zboru izvoljen za predsednika PD Kamnik Karel Benkovič, tehnični vodja podjetja STOL Duplica. V tem času je PD Kamnik povečalo in prenovilo koči na Kokrskem in Kamniškem sedlu. L. 1955 je postal predsednik Lojze Koder.

Že prva leta društvenega razvoja so se člani odbora zavedali, da dohodki iz članarine ne bodo krili najosnovnejših društvenih računov.

Kmalu po osvoboditvi so na občnem zboru predlagali planinsko kočo na Podeh in na nekem drugem občnem zboru planinsko kočo na Kržiščih. Društvo je namreč stalo na tako šibkih finančnih nogah, da je moralo za izvršene nove gradnje planinskih poti račune pošiljati na SPD v Ljubljano v izplačilo. Iz tega lahko sklepamo, da bi gradnja lastne planinske koče predstavljala za podružnico SPD Kamnik osamosvojitve.

Zamisel, ki je bila leta 1902 na pobudo Miha Kosa, učitelja iz Homca, realizirana s pripravi za postavitev koče na Kamniškem sedlu, pa je spravila društvo v še težji gospodarski položaj. S tem letom se pričena tudi arhiv gospodarskih in gradbenih zadev in lahko je videti iz priloženih računov in drugih dokumentov, koliko truda je bilo v zbiranju denarnih sredstev, preden je bila koča na Kamniškem sedlu dograjena.

Podružnica SPD Kamnik si je sicer s to kočo dobila v takratnem slovenskem planinstvu velik sloves, po drugi strani pa je zašla v velike dolgove. Društvo je bilo primorano zaradi teh dolgov kočo predati osrednjemu odboru SPD v Ljubljani in je s tem postalo tudi vse bolj odvisno od Ljubljane. Kako in kdaj je prišla koča na Kamniškem sedlu v oskrbo in upravo osrednjega odbora v Ljubljani, se ne da točno ugotoviti. Po pravilniku SPD iz leta 1910 bi vsekakor ta letnica odgovarjala. Nek drugi zapis pa pravi, da je bila koča oddana osrednjemu odboru šele leta 1927. Obstajati bi morala neka primopredajna pogodba, toda v arhivu je ni.

Po prvi svetovni vojni opažamo v društvu zopet gospodarsko razgibanost in to predvsem na gradbenem področju. Toda vse to je obstajalo bolj v nasvetih osrednjemu odboru v Ljubljani: v letu 1928 pri načrtu za žičnico na Veliko planino in povečanje koče v Kamniški Bistrici ter leta 1930 za kočo na Menini planini.

Planinsko kočo na Kopsiščih je imela podružnica v svojem načrtu leta 1931, vendar do realizacije tega načrta do danes ni prišlo.

Še isto leto je vzela podružnica SPD v najem tudi mežnarijo pri Sv. Primožu nad Kamnikom, ki naj bi predstavljala zasilno zavetišče izletnikom in turistom.

Ustanovila se je nekakšna zadruga z o. z. Kopsiše, ki pa pozneje ni delovala. Leta 1936 je podružnica SPD Kamnik zaprosila meščansko korporacijo v Kamniku za najem spodnje koče na Kopsiščih, a je bila prošnja odbita.

Podružnica se je torej trudila ustvariti samostojno gospodarsko bazo, pa ji to nikakor ni uspelo.

Leta 1937 je po reorganizaciji odbora namevala podružnica postaviti zavetišče na Podeh in za to priredila veselico v Kamniški

Bistrici. Vse te priprave in ves trud društva, da bi se zavetišče na Podch postavilo, pa ni našel odmeva pri tedanji upravi dvornih lovišč, ki je imela v najemu ves gorski teritorij na južni strani Kamniških planin.

Leta 1939 je na pobudo mlajših planincev izšla misel za gradnjo planinske kočice »Pri pastirjih« pod Kamniškim sedlom, leta 1940 pa čitamo v nekem poročilu glavnega odbora SPD Ljubljana o prošnji zastopnika SPD Kamnik dr. Frantarja, naj glavni odbor lojalno postopa s podružnico SPD Kamnik pri oddaji kočice na Kamniškem sedlu.

Leta 1945 je pododbor za planinstvo pri fizikalnem društvu v Kamniku vnovič podprl stare gospodarske težnje prejšnje podružnice SPD Kamnik. Odbor se je takoj lotil obnove planinskih postojank. Od še obstoječega osrednjega odbora v Ljubljani si je Planinska skupina Kamnik izposlovala upravo kočice na Kamniškem sedlu, Kokrskem sedlu ter kočice v Kamniški Bistrici, obenem pa za te kočice tudi izposlovala pravico nameščati oskrbnike. Odbor planinske skupine v Kamniku ni pri tem držal rok navzkriž, temveč z udarniškim delom samoiniciativno v najkrajšem času obnovil postojanko. Za kritje velikih stroškov pri teh popravilih je društvo oz. planinska skupina Kamnik v Domu Kamniške Bistrice uvedla prodajne bloke »Za obnovo kočice«, ki jih je pa morala na zahtevo

Prvi poziv na sestanek za ustanovitev PD Kamnik kamniške podružnice SPD

osrednjega odbora SPD Ljubljana po kratkem času umakniti iz prometa, češ da je to motenje njihove posesti.

Še isto leto je odbor za planinstvo v Kamniku poslal posestniku zemljišča Stari grad Francu Rusu v Ljubljano prošnjo, da odstopi zemljišča Starega gradu za planinsko postojanko.

Ob koncu leta 1945 je bilo izdano uradno dovoljenje za gradnjo te kočice.

Leta 1946 je PD Kamnik uradno prevzelo v oskrbo in upravo kočice na Kokrskem in Kamniškem sedlu in si s tem ter z gradnjo planinske kočice na Starem gradu ustanovilo pri društvu gospodarski odsek.

Masovni razmah planinstva in obisk postojank je terjal, da se povečata koči na Kokrskem in Kamniškem sedlu. Ta dela so tedanjemu odboru društva velevala organizirati v svoje vrste večje število delovnega članstva predvsem v podjetjih, ki so s prostovoljnim delom pripomogli, da je bila leta 1948 otvorena kočica na Starem gradu in povečana kočica na Kokrskem sedlu.

Leta 1950 je vneslo PD Kamnik v svoj proračun materialne potrebe za povečanje kočice na Kamniškem sedlu.

Prvotna kočica na Kamniškem sedlu, zgrajena leta 1906, ni ustrezala vremenskim in terenskimi razmeram. Imela je velika in slabo vgrajena okna, vrata obrnjena proti jugu. Po prvi svetovni vojni je osrednji odbor SPD Ljubljana zmanjšal okna, vrata pa prestavil na vzhodno stran proti Planjavi.

PD Kamnik je s svojim gospodarskim odborom leta 1953 to delo nadvse zadovoljivo izvršilo.

Leta 1953 je PD Kamnik nameravalo zgraditi na Starem gradu nad Kamnikom žičnico za prevoz obiskovalcev Starega gradu. Ta žičnica naj bi potekala od ceste iz Kamnika na Vrhpolje, t. j. iz mesta ob mostu na križišču ceste Vrhpolje — Mekinje na nasprotnem bregu Nevljice. Vendar je ostalo pri načrtu.

GORSKA POTA IN VODNIŠTVO

Takoj po ustanovitvi podružnice SPD Kamnik se je odbor lotil takratne najvažnejše naloge planinstva — gradnje in zaznamovanja novih gorskih potov v Kamniških planinah.

Kljub nasprotovanju tedanjega alpenvereina, »sekcije Krain«, je ravno iz nemških vrst kamniškemu planinskemu društvu prišel nasproti mož, ki se je na tem težkem začetku slovenskega planinstva izkazal kot prijatelj Slovencev v slovenskih gorah. To je bil prof. dr. Johannes Frischauf iz Graza. Iz korespondence med njim, našim takratnim tajnikom Miho Kosom in Franom Kocbekom, predsednikom savinjske podružnice SPD, se vidi, kakšen boj je slovensko planinstvo bojevalo za vsako ped zaznamovane in na novo nadelane poti s tedanjim alpenvereinom.

Nadelavo in markiranje novih poti so vršili drvarji iz Stahovice nad Kamnikom, ki so bili obnem gorski vodniki. Med najvidnejšimi sodelavci pri tem delu je Miha Uršič iz Stahovice. Na pobudo Miha Kosa in Kocbeka je prvi našel prehode, po katerih je pozneje speljal nove poti v Kamniških planinah, med temi pot iz Kamniškega sedla na Planjavo in na Konja (leta 1893), pot iz Kamniške Bistrice čez Gamsov skret na Skuto ter pot od stare nemške kočice pod Kokrskim sedlom na Dolce in na Kočno. Vsa ta pota pa so bila sprva le zasilna in tako najdemo že naslednja leta stalne opomine, naj se ta ali ona pot ponovno popravi.

Po eni strani društvo ni imelo denarja, da bi čim hitreje speljalo kar največ novih markiranih poti, po drugi strani pa je tudi stalno obstajala bojazen, da društvu prepreči to delo alpenvercin, ki je bil finančno močnejši in je lahko nudil nadelovalcu poti boljše plačilo. Zanimiv je v arhivu dopis, iz katerega je razvidno, kako sta Uršič (za SPD) in Lovrenc Potočnik (za alpenverein), oba iz Stahovice, hotela prehiteti drug drugega, kdo bo preje zaznamoval pot iz Korošice na Planjavo.

Leta 1908 je bila pot čez Kotličice na Tursko goro prestavljena, ker stara ni ustrezala. Delo je bilo naloženo Uršiču.

Leta 1896 je bila zaznamovana pot iz Kamnika v Tunjice.

Leta 1897 pa so se vse markacije prejšnjih let od 1893 do 1897 obnovile, le pot iz Kamnika do Sv. Ambroža se je samo na novo markirala.

Leta 1918 je podružnica popravila pot čez Pasje peči na Vel. planino.

Velike težave pri obnavljanju in nadelovanju novih poti je imela podružnica s tedanjim lastnikom Kamniških planin meščansko korporacijo v Kamniku, ki jo je moralo društvo za vsako spremembo sproti prositi za dovoljenje. Zato so se gradnje poti mnogokrat občutno zavlekle. Iz korespondence med meščansko korporacijo in podružnico je razvidno, da se je podružnica zares trudila pokazati obiskovalcem Kamniških planin tudi lepote bistriške doline.

Že leta 1925 je bila vložena prošnja za zgraditev brvi skozi Predaselj, leta 1928 pa je bila otvorjena ta pot čez Galerije.

Leta 1934 je po zgraditvi avtoceste v Kamniško Bistrico podružnica SPD Kamnik sodelovala pri gradnji pešpoti po desnem bregu Bistrice.

Iz dopisa PZS v Ljubljani iz leta 1949 je razvidno, da namerava PD Kamnik popraviti vsa pota med Grintovcem in Planjavo ter Kamniškim sedlom in Ojstrico. To delo je bilo še isto leto do Planjave izvršeno.

Iz poročila PD Kamnik leta 1951 vidimo, da je markacijski odsek popravil in markiral pot na Stari grad.

Leta 1952 so bile obnovljene markacije poti: Kokrsko sedlo — Kalški greben, Kokrsko

sedlo — Studenec, Kokrsko sedlo — Grintovec, Mlinarsko sedlo — Veliki Podi, Skuta — Mali Podi, Veliki podi — Sleme, Mali Podi — Turska gora — Kotličici na Kamniško sedlo, Kamniško sedlo — Korošica, na novo pa je bila markirana pot »Umik s Slemenca«.

Leta 1953 je PD Kamnik zaznamovalo transverzalo pot od Ojstrice do Kočne.

Danes, ko je vsak vrh naših gora dostopen po markiranih in zavarovanih poteh, vodniška služba ni aktualna, vse kaj drugega pa je predstavljala za razvoj planinstva do tistega časa, ko pota še niso bila odkrita. Kocbekovi dopisi nam zgovorno pričajo o takratni nevarnosti hoje po gorah. To je narekovalo osrednjemu odboru SPD v Ljubljani, da nujno vzpostavi vodniško službo. Tudi za to sta dala pobudo Kocbek in Kos.

Leta 1894 se je vršil v Grazu vodniški tečaj, v katerega so bili pritegnjeni Miha Uršič, Lovrenc Potočnik in Franc Prelesnik, vsi iz Stahovice.

O gorskem vodniku Lovrencu Potočniku iz Stahovice nam je po ustnih izročilih in po člankih iz PV znano, da je bil izvrsten vodnik v Savinjskih planinah. Rodil se je leta 1850 v Stahovici pri Kamniku in umrl leta 1912 v Solčavi. Bil je okoli 20 let gorski vodnik. Delal je pota tudi za češko podružnico planinskega društva. Gorskih steza ni znal noben od vodnikov tako zložno in varno izpeljati kakor Potočnik. To pričajo njegova pota od Stularjevega sedla k Češki koči in od tam skozi Žrelo na Vodine ter pot od Jenkove planine na Babo in Jezersko sedlo.

Ko je po naročilu češke podružnice začel delati pot na Babo, se je srečal z vodnikom nemškega turistovskega kluba, ki je imel ukaz, da napravi tam stezo za nemško planinsko društvo. Temu je rekel: »Le pojdi domov, Baba je že moja«. Na Babo je bila že takrat lahka tura, zato je nekdo zapisal v spominsko knjigo: »Češko društvo pot zgradilo, a Babo skazilo.«

Potočnik je vodil turiste po takrat še plezalnih turah na Rinko, Kočno, Skuto, Grintovec, Mrzlo goro itd. Turisti so rekli: »S Potočnikom, če treba, do pekla!«

Češi so postavili Potočniku v Solčavi železen nagrobni spomenik (Po Kocbekovem članku v PV 1912).

Iz seznama v arhivu je razvidno, da so v letu 1935 napravili izpit za gorske vodnike naslednji: Franc Erjavšek iz Stahovice, Alojz Erjavšek, Stranje, Peter Uršič iz Stahovice in Andrej Šlebir iz Stahovice.

Vodniška služba je bila po pravilniku SPD omejena le na zaznamovana pota in to le v predpisanem okolišju. Zato so zgoraj omenjeni vodniki (po prvi svetovni vojni) imeli uradno registrirane vodniške knjižice ter vodniški znak, ki so ga na službenih poteh morali nositi pripetega na vidnem mestu.

S ponosom lahko ugotovimo, da je kamniško planinsko društvo nadelalo največ poti v Kamniških planinah.

Arhiv PD Kamnik, kakor ga je uredil tov. Pavel Kemperle

MIHA KOS

Iz prvih let društvenega življenja vsebuje knjiga pisma dr. Frischaufa in Kocbeka, za naše društvo pa še posebno pomembna pisma in zapiske takratnega tajnika Miha Kosa, učitelja iz Homca.

Njegova izčrpa poročila z občnih zborov, pravljičice iz Kamniških planin in druge dogodivščine so najdragocenejši dokumenti v tem arhivu.

Ko so »piparji« ustanovili Slovensko planinsko društvo, je bil Kos eden prvih, ki se je prijavil za člana. V tem času je učiteljeval na Homcu. S Kamniškimi prijatelji je ustanovil leta 1893 kamniško podružnico SPD kot prvo za Ljubljano. Kos je prva leta vodil pri podružnici tajniške, nekaj časa tudi blagajniške posle, v odboru je bil do preseelitve v Pirniče leta 1904. Njegovo delo nam poleg zapiskov odborovih sej izpričuje tudi njegov uspeh pri gradnji kočice na Kamniškem sedlu, ki jo je nadzoroval on.

Bil je izboren pešec in vešč hribolazec. Več težkih vrhov v Kamniških alpah je prvi dosegel. V planinah se je seznanil z mnogimi odličnimi planinci, npr. z univ. prof. dr. Houdonskym iz Prage in dr. Jos. Frischaufom iz Gradca. S slednjim si je dalj časa dopisoval. Hudič boj je imel Kos z nemškim in avstrijskim

planinskim društvom (sektion Krain) zaradi potov in markacij po Kamniških planinah. Kjerkoli je mogel, je preprečil nakane nemškega društva, poskrbel pa, da je v najkrajšem času SPD izvršilo ta dela.

V Planinski Vestnik je pisal v prvih letih članke: »Iz Stahovice na Konja«, notice in poročila o kamniški podružnici, v Slovencem prijaznem časopisu »Österr.-Alpen-Zeitung« leta 1894 je priobčil članek »Aus den Sannthaler Alpen«, ki je po zaslugi dr. Frischaufa izšel tudi v ponatisu.

Kar pomemita za odkrivanje Savinjskih Alp Frischauf in Kocbek na severu, pomeni Miha Kos za južno stran Kamniških planin.

Danes lahko rečemo, da Planinsko društvo Kamnik po Kosu ni imelo njemu enakovrednega člana. Res se je podružnica še nadalje trudila ohraniti društvu razvoj, vendar je društvu manjkalo dovolj delovnih članov.

GRS

Bili so časi, ko je gorska rečevalna služba v domišljiji neprizadetih predstavljala le sliko poslednjih spremljevalcev ponosrečenca v gorah, z mrtvim truplom vračajočih se mrkotnežev, s službenim obrazom in dušo grobarja. Vendar je slika tistih časov zbledela. Lik

reševalca se je preobrazil v moža z izrazom zavesti, da je storil vse po svojih močeh, da je lastno življenje tvegala za rešitev ponesrečenca.

V Kamniških planinah je bila gorska reševalna služba dokaj pozno organizirana. Vzrok je pripisovati predvsem nepogostim nesrečam in zanesljivim domačinom, gorjanom, ki so to težko dolžnost sami opravljali. To so bili predvsem gorski vodniki in lovci iz Stahovice in Kamniške Bistrice, Solčave in Jezerškega.

Legendarni junak Tine Zlatnar p. d. Bos, ki ga je pisatelj Juš Kozak ovekovčulil v svoji povesti »Beli macesen«, živi še danes v spominu domačinov in starih planincev. Njegova spretnost in drznost v stenah izvira po ustnih izročilih njegovih sodobnikov iz skrivnostne navade, da je pil gamsovo kri. Vrv je uporabljala le za pomoč drugemu. Hodil je v coklah, le kadar se je prepenjal v steni od razpoke do razpoke, je dal cokle za pas. Ko je nekoč hodil za divjačino za Brano iz Luknje ven, mu je šlo tako trdo ob steni, da si je potrgal vse gumbe na obleki. Ponoči je plezal steno v Jermancih, kjer so ga nad Kovačnico zašli turisti klicali na pomoč. V reševalni ekspediciji leta 1913 je pri iskanju smrtno ponesrečenega Janka Petriča na grebenu Rinka—Skuta tudi sodeloval Bos.

V njegovem času so dolga leta reševali še Franc Logar iz Črne, Franc Kemperle in Anton Šlebir iz Zupanjih njiv ter gorski vodnik Franc Prelesnik iz Stahovice.

Leta 1922 se je na Okrešlju vršil gorski reševalni tečaj in isto leto se je ustanovila pri podružnici SPD Kamnik Gorska reševalna služba z reševalno skupino v Stahovici. Reševalno službo so opravljali poleg poklicnih reševalcev še domačini iz Stahovice. Le v izjemnih primerih, če je iskanje ponesrečenca zahtevalo več reševalcev, je podružnica SPD Kamnik poslala na pomoč izkušene planince iz Kamnika.

Vidno in zaslužno mesto v organizaciji Gorske reševalne službe zavzema takratni tajnik podružnice SPD Kamnik Maks Koželj iz Kamnika, v službi gorskega reševanja pa predvsem štirje bratje Erjavski iz Stranj. Najstarejši med njimi Franc je član gorske reševalne službe od njene ustanovitve v Kamniku in še danes aktivno sodeluje. Poleg Erjavškovih pa so sodelovali v Gorski reševalni službi kot člani Tine Uršič, Franc Resman, Tone Gradišek in dolgoletni oskrbnik koč v Kamniški Bistrici Peter Uršič.

Leta 1937 se je podružnici SPD Kamnik prijavila v članstvo Gorske reševalne službe skupina mladih planincev iz Kamnika, povedni alpinistov. S to prijavo se je vzpostavila tudi v Kamniku skupina gorskih reševalcev. Še isto leto se je pri podružnici ustanovil gorski reševalni odsek.

V začetku leta 1941 je podružnica SPD v Kamniku organizirala v Kamniku predavanje o prvi pomoči. S tem je bilo zaključeno predvno delo gorske reševalne postaje Kamnik.

Nadaljnja leta med NOV pa Gorska reševalna služba kot organizacija ni delovala.

Po 1. 1945 se je gorska reševalna postaja v Kamniku vnovič organizirala. Pokazala se je potreba, da se v vrste gorskih reševalcev pritegnejo sposobni alpinisti.

Prva leta po vojni je kamniška gorska reševalna služba delovala v okviru alpinističnega odseka, pozneje pa, ko se je pri Planinski zvezi Slovenije organizirala Gorska reševalna služba kot samostojni upravni organ, je tudi kamniška gorska reševalna služba dobila svojo postajo. Nekaj časa je postaja opravljala funkcijo baze, pod katere upravo so spadale GRS postaja Ljubljana, Stahovica in Kamniška Bistrica. Teritorij Kamniških planin je bil razdeljen na 4 reševalna področja, ki so pripadala gorskim reševalnim postajam Kranj, Jezerško, Celje in Kamnik. Postaji Kamnik je pripadal teritorij južnega predela Kamniških planin z obveščevalnimi točkami na Veliki planini, Korošci, Kamniškem sedlu, Kokrskem sedlu in Kamniški Bistrici.

Kratek zgodovinski obris razvoja kamniškega alpinizma

Albert Štupar

Naslednji obris obravnava razvoj in življenje kamniškega alpinizma od njegovih pričetkov, ko še ni obstajala organizirana skupina alpinistov.

Dogodke, ki so se razvijali do danes, sem zbral pri živih pričah, iz Planinskih Vestnikov in iz alpinističnega arhiva, ki pa na žalost ni popoln. Obstaja verjetnost, da letnice niso povsem točne. Takoj po prvi svetovni vojni se je tudi v Kamniku vzbudilo zanimanje za šport. Tiste čase je pred vsemi drugimi športi prednjačilo smučanje, ki je kot val zajelo vse mlado in staro v Kamniku in v bližnji okolici. Prav ta masovni polet Kamničanov, saj jih je kar mrgolelo na kamniških poljanah, je iz svoje srede izločil vztrajnejše in pogumnejše, ki so začeli obiskovati Veliko planino, Krvavec in druga težje dostopna gorska smučišča. Prvi smučarji-alpinisti v domačih gorah so močno vplivali tudi na vse poznejše alpinistično udejstvovanje. Še danes živijo med nami, ki jih je ravno zima v gorah izklesala. Med te

lahko prištevamo Draga Nečimo, Jožeta Janežiča in Adolfa Ravnika. Leta 1932 se je priselil iz Ljubljane Karel Biško, ki je v Kamniku odprl barvarno. Kmalu sta se seznanila s Pavlom Kemperlom, že takrat vnetim planincem iz Kamnika.

Biško Karel je že takrat bil član TK Skala v Ljubljani. Bil je vnet alpinist. Njegova plezalna oprema, vrvi, nekaj klinov z obročki in nekaj karabincev je zadostovalo, da sta s Kemperlom pričela plezati. Se isto leto sta napravila nekaj plezalnih poizkusov v severni steni Kompotele. Po tem plezanju in stalnih pohodih v gore sta se tako navezala drug na drugega, da sta že naslednje leto lahko mislila na težje plezalne vzpone. Le redke nedelje sta ostajala doma. Če se nista mudila kje v skalovju, sta se pridružila ostali planinski družbi, s katero sta prehodila vse do takrat znane in neznane predele kamniških planin. Sčasoma sta vzbudila med prijatelji zanimanje za alpinistiko in si ustvarila nekakšno družbo ljubiteljev plezanja. Cestokrat sta se sestajala na Kamniškem sedlu z ljubljanskimi skalaši, od katerih sta pridobila mnogo alpinističnega znanja, predvsem pa sta se zanimala za njihove plezalne smeri. Istočasno kot Kemperle in Biško je v Kamniških planinah plezal tudi Janez Prezelj, takrat še dijak, v navezi z Dragom Rostanom iz Kamnika.

Pod vplivom ljubljanskih alpinistov sta Kemperle in Biško pričela v Kamniku organizirati Skalo. V tedanjem pripravljalnem odboru so bili Pavel Kemperle, Karel Biško, Polde Biško, Berto Cerar, Alojz Perne, Ivan Česenj, Franc Česenj in Franc Brvar.

Leta 1933 je ta skupina organizirala javno predavanje v Kamniku s skioptičnimi slikami. Predaval je Boris Režek iz Ljubljane. V tem predavanju je med drugim posvetil nekaj besed tudi ostenju Rzenika, ki je takrat in še dolgo potem predstavljal višek plezalnega dela v Kamniških alpah.

Karel Biško se je naslednje leto, t. j. leta 1934 poročil in opustil alpinistično delovanje. Tudi pri večini članov »Skale« je bilo opaziti malodušnost za alpinistiko in organizacijo Skale. Zamrla je misel, da bi se »Skala« v Kamniku ustanovila. Pripravljalni odbor se je razšel.

V tistem času je le Pavel Kemperle ostal zvest svojim ciljem. Nekajkrat je bil v skupni navezi z Lojzcom Pernetom iz Godiča, s pok. Mirkom Mulejem iz Boh. Bistrice, s Stanetom Podbevškom iz Domžal in Toni Stopar iz Soštanja, vendar so bile te naveze le priložnostne.

Ko je ozdravel Ivo Kumer iz Kamnika, ki se je ponesrečil pri trganju planik v Beli, je Kemperle dobil soplezalca, toda le za krajši čas. Še isto leto se je sešel z Janezom Prezeljem, s katerim sta napravila v naslednjih letih nekaj novih in nekaj ponovitev. Janez Prezelj je kot dober poznavalec rzeniškega ostenja pričel navduševati Kemperla za plezalno smer v Rzeniku. V svojo družbo sta kmalu pritegnila mladega Bineta Benkoviča

iz Kamnika. Skupno so pričeli delati načrte za plezalne vzpone in za razvoj alpinistike v Kamniku.

Po končanem sporu med podružnico SPD Kamnik in člani takratne mlade planinske generacije so dne 27. 4. 1937 »mladi« prijaviteli podružnici SPD Kamnik ustanovitev prvega alpinističnega odseka. Člani tega odseka so bili: Pavel Kemperle, Mara Božič, Binc Benkovič, Ivan Česenj, Rudi Goršek, Rajko Gruden, Stane Podbevšek, Franc Paglavce, Jože Rozman, Franc Mulej, Franc Ulčar, Nace Vidmar, Karel Biško in Ivo Kumer.

Alpinistično delovanje v Kamniku je bilo tedaj zelo razgibano. V tistih letih je bila dvakrat preplezana severozapadna stena Rzenika in nemška smer v Triglavski steni. Plezali so Benkovič, Kemperle in Vidmar.

Zadnji načrt kamniških alpinistov pred zadnjo vojno pa je bil rešitev plezalne smeri v severni steni Planjave v »Glavici«. Ta načrt je vzel mnogo časa. Dela sta se lotila Benkovič in Kemperle ter ga leta 1941 pustila v četrtini »Glave« neizvršenega.

Zadnje leto pred vojno je delovanje odseka povsem zamrlo.

Takoj po osvoboditvi pa so Kamniške planine zopet alpinistično zaživele. Najdrznejši so si zopet zaželeli več kot zavarovane poti. Najprej so se pojavili posamezniki, ki so plezali manj težavne smeri ali le detajle posameznih smeri. V nekaj mesecih so se že organizirale plezalne naveze s skromno in povsem nezadostno opremo. Tako navezo je tvorila skupina Lado Bučer, Milan Šimnovec in Albert Štupar. Ta naveza je preplezala že leta 1945 Zeleniške špice, severozapadni greben Planjave, Brinškov kamin in Vzhodni steber Brane. Začetek je bil narejen in leta 1946 je že obstajal alpinistični odsek, ki ga je vodil Lado Bučer. Člani odseka so bili: Milan Šimnovec, Bine Benkovič, Karel Benkovič, Jože Janežič, Ivan Šest, Leopold Lampič in Albert Štupar. Glavna dela v tem letu so bila: Vaja plezalne tehnike in letni plezalni tečaj na Kamniškem sedlu, ki je položil temelje povojnega alpinizma v Kamniku. Tečaj je vodil Lado Bučer.

Po tem tečaju so bili sprejeti novi člani, med njimi omenimo Janeza Berganta, zelo sposobnega alpinista. Tedaj so se starejši člani odseka počasi umaknili. Obžalovanja vreden je odstop Bineta Benkoviča, pred vojno in v tistem času zelo sposobnega plzalca. Toda kljub temu so mladi kamniški alpinisti že leta 1947 preplezali skoro vse poznane lažje smeri, ki so bile v tistem času dostopne, to se pravi razen severnih sten, ki so dostopne iz Logarske doline in ostenje Rzenika.

V tem času je bilo nekaj mlajših alpinistov izvoljenih v odbor planinskega društva. Alpinistični odsek se je nekako ustabil, ker je imel v svojem jedru aktivne plezalce. Tudi teoretično se je članstvo zadostno pripravljalo. Odsek je imel skoro vsak teden sestanke, na katerih so se člani seznanjali s plezalno tehniko, o prvi pomoči pri nezgodah in drugo. Vsi sestanki v letu 1946 in 1947 so se vršili

Kamnik — mesto pod gorami

Foto: V. Soštarič

skupno s sestanki gorskih reševalcev, ker so bili reševalci skoro vsi aktivni alpinisti. V tistem času so aktivno sodelovali z odsekom: Lado Bučar kot načelnik odseka, nadalje Milan Šimnovc, Leopold Lampič, Janez Bergant, Janez Tajč, Ivan Sest, Drago Močnik, Karel Benkovič, Leo Pregelj in Albert Štupar.

Na zboru reševalcev leta 1947 na Vršiču so kamniški alpinisti prvič po vojni dobili stik s Pavlom Kemperlom, zaposlenim v tem času na Jezerskem. Z njim so se tedaj dogovorili za novo plezalno smer v južni steni Kočne in jo naslednje leto v septembru preplezali v navezi Kemperle—Valič—Čebular—Štupar.

V letih 1947 in 1948 se je vršilo pet letnih enodnevniht tečajev pod vodstvom Ladota Bu-

čarja in Alberta Štuparja. Udeleženci so bili skoraj vsi člani odseka. Glavni teren za suhi trening kamniškega alpinističnega odseka pa je bil na južnem pobočju Starega gradu nad Kamnikom. Na teh ploščah je marsikateri alpinist pridobil osnovne pojme o plezalni tehniki in dobil veselje do plezanja.

V zimi leta 1948 se je večina alpinistov udeležila zimskega alpinističnega tečaja na Kamniškem sedlu, ki sta ga vodila Uroš Zupančič in Pavel Kemperle. Leta 1948 je bil za načelnika odseka izvoljen Leopold Lampič. V tem času so odsek sestavljali: Milan Šimnovc, Alojz Čebular, Franc Dolinšek, Karel Benkovič, Janez Bergant, Leo Pregelj, Janez Tajč, Drago Močnik in Albert Štupar. To leto je bilo uspešno. Opazi se to predvsem, ker

so bile ponovljene vse poznane smeri v območju Kamniških planin in je bil poleg novega vzpona v Kočni izvršen nov vzpon v vzhodni steni Brane (južno od vzhodnega stebra). Plezali so: Leopold Lampič, Janez Bergant in Leo Pregelj.

Leta 1949 so se pojavila trenja v odseku. Nastali sta dve struji. Prva je zagovarjala gospodarske težave planinskega društva ter se pričela pretvarjati v gospodarje, s tem seveda v alpinističnem delovanju odmirati, druga je poudarjala svojo aktivnost v alpinistični smeri in skušala pridobiti gospodarski odbor, da planinstvo z razumevanjem materialno podpre.

Toda kljub trenju je ostalo jedro odseka neizpremenjeno. Načelnik odseka je bil Leopold

Lampič, člani odseka pa vsi iz prejšnjega leta in še Adolf Čebulj, Brane Jakopec, Uroš Janko, Srečo Valentan in Jože Mulej.

V tem letu je bilo izvršenih največ plezalnih vzponov in sicer: varianta ob Rdečem kupu v Planjavi (Lampič—Bergant—Pregelj), varianta na raz Kalške gore (severovzh. vzbočni del stebra: plezali Štupar—Šimnovec—Čebular), varianta ob smeri Kemperle—Benkovi v vzhodni steni Brane — plezala: Čebular—Štupar.

Novo smer S v vzhodni steni Brane so preplezali: Štupar—Šimnovec—Čebular.

Med letom se je vršilo več enodnevnih tečajev, ki so jih vodili Leopold Lampič, Milan Šimnovec in Albert Štupar. Nadalje sta bila izvršena dva večdnevna letna plezalna tečaja z udeležbo večine alpinistov in pripravnikov odseka.

Značilno za ta dva tečaja je bilo to, da je bilo pritegnjenih veliko pripravnikov, to je mladincev, ki so se kasneje razvili v dobre plezalce in gorske reševalce. Najvidnejši od teh tečajnikov so bili: Adolf Čebulj, ki je že v naslednjih letih pokazal veliko plodnega dela, nadalje Jože Mulej, Brane Jakopec, Uroš Janko, Miha Habjan in drugi. Od tečajnikov in vodij posameznih navez so se s posebno požrtvovalnostjo pokazali Milan Šimnovec, Alojz Čebular in Janez Bergant. Pri slednjih je omeniti še posebej Alojza Čebularja, ki je od dneva vstopa v odsek pa do dancs neumorno delal na področju alpinizma v Kamniku, pri plezalnih vzponih pa pokazal vidne in dobre uspehe. En tečaj se je vršil na Kamniškem sedlu in ga je vodil načelnik odseka Leopold Lampič. Drug tečaj je bil na Kokrskem sedlu pod vodstvom Alberta Štuparja. Konec leta je bil za načelnika izvoljen Šimnovec Milan.

V letu 1950 je odsek svoje članstvo delno izpremenil. Na vidna mesta že omenjenih članov iz prejšnjih let so se zvrstili: Adolf Čebulj, alpinist, Jože Mulej, ki je kasneje razgibal planinstvo in alpinistično dejavnost v Mengšu, Miha Habjan, drzen in sposoben plezalec, Brane Jakopec, Janko Uroš in Valentan Srečo, ki so večino prostega časa prebili po stenah naših gora in dosegli lepe uspehe. Na Kamniškem sedlu sta se pod vodstvom Adolfa Čebulja vršila dva enodnevnega tečaja. V zgodnjih spomladanskih dneh se je vršil alpinistični zimski tečaj na Kamniškem sedlu, ki ga je vodil Pavel Kemperle.

V tem letu sta Adolf Čebulj in Uroš Janko izvršila novo smer v zapadni steni Brane in prvo ponovitev v smeri Kemperle—Benkovič v Rzeniku.

Neprijeten in graje vreden dogodek tega leta pa je bil pobeg Milana Šimnovca v inozemstvo. Odnesele je s seboj veliko plezalno opremo.

Za načelnika odseka v letu 1951 je bil izvoljen Adolf Čebulj, ki je uravnesil delo-

vanje odseka. V tem letu se je preselil v Kamnik Pavel Kemperle, ki je takoj pristopil k AO. Zopet je oživila misel izvesti novo smer v Rzeniku in sicer v območju rjavega pasu. Meseca septembra je mogočno rzeniško ostenje zopet zaznamovala nova smer kamniških alpinistov. Rjavi pas šteje med najtežje vzpone tega ostinja. Plezali so: Albert Štupar, Adolf Čebulj in Alojz Čebular. V tem letu so bile tudi prvič ponovljene vse dotedanje plezalne smeri v Rzeniku.

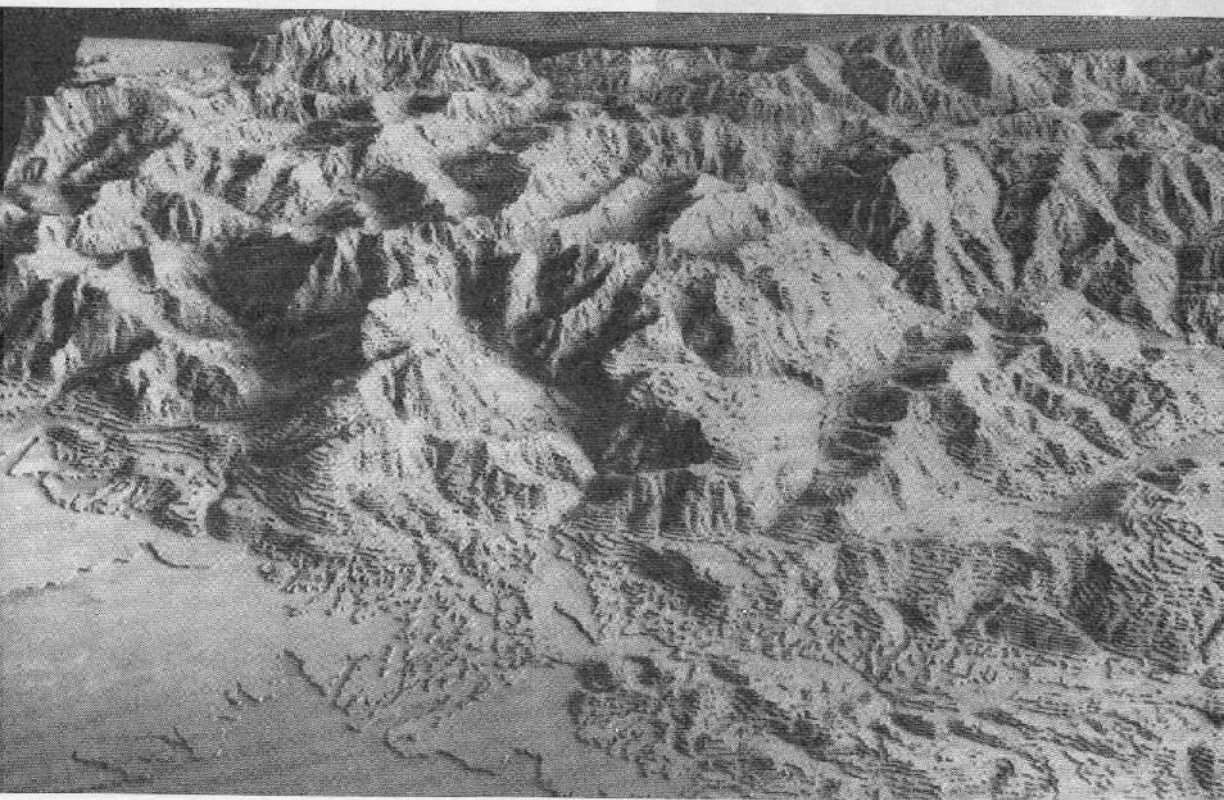
K zanimivosti tega leta spada tudi brošura »Glas gora«. Pobudnik za to brošuro, pisec in urednik je bil Adolf Čebulj. Sodelovali pa so tudi Uroš Janko, Pavel Kemperle in Srečo Valentan. V tem letu so tudi prvič po vojni nastopile v odseku ženske. Posebno prizadevna je bila med njimi Anica Bregar. Udeležile so se ženskega alpinističnega tečaja na Korošici.

Pričetek leta 1952 je odsek preživel v treningu za odpravo v inozemstvo. S pomočjo gospodarskega odbora PD Kamnik, ki je precej spremenil svoje stališče napram odseku — in s podporo družbenih organizacij in podjetij — je odsek pridobil potrebna finančna sredstva za odpravo v Visoke ture in Lienške dolomite. Clani odprave so bili: Alojz

Čebular, Brane Jakopec, Miha Habjan, Jože Mulej, Uroš Janko, Srečo Valentan in Albert Štupar; pod vodstvom načelnika odseka Adolfa Čebulja so se odpravili na pot s kolesi. Pod Velikim Klekom se je odprava razdelila v dve skupini, tako da je ena skupina preplezala vzhodni raz in jugozapadni raz Velikega Kleka, druga pa se je povzpela na Veliki Klek po navadnem dostopu. V Lienških Dolomitih je ena skupina izvršila nov vzpon v vzhodnem predelu stene Laserz. Plezali so Albert Štupar, Alojz Čebular, Miha Habjan in Uroš Janko. Nadalje je ista skupina preplezala kamin v Teplitzer Spitze in opravila prvo ponovitev severovzhodnega raza Rotterturma.

Uspešna odprava v inozemstvo v prejšnjem letu je podžgala odsek, da si je ogledal še švicarske Alpe. Zaradi tega so leta 1953 člani odseka trenirali predvsem v snegu in zbirali denarne prispevke. To odpravo je zopet vodil Adolf Čebulj. Udeleženci pa so bili Pavel Kemperle, Anica Bregar, Brane Jakopec, Srečo Valentan in Albert Štupar. Toda ta odprava ni popolnoma uspela. Krivda je ležala predvsem na skromnih finančnih sredstvih. Ves čas je deževalo. Ko se je zvedrilo, so mogli preplezati le Whympjerjevo smer v Matterhornu.

Relief vzhodnega dela Grintovcev (za objavo odstopil arh. Vl. Kopač)

Starejši člani odseka, razen Pavla Kemperla, so vedno bolj in bolj iz različnih vzrokov začeli opuščati aktivno delo v odseku. Edino Čebulj in Habjan sta v tem letu dosegla lep uspeh v steni Rzenika. Izvršila sta centralno prečenje stene od rjavega pasu do Režek—Modčeve smeri v severni steni. To leto je bila ponovljena tudi smer Kemperle—Benkovič v severozapadni steni Rzenika.

Alpinisti so bili vedno bolj zaposleni s svojimi poklici. Kljub prizadevanju nekaterih članov alpinističnega odseka so alpinistični odsek člani zapuščali in nikakor se ni moglo rešiti vprašanje novega alpinističnega kadra. Prav tako je bilo leto 1955. Ves odsek je štel 6 članov in to: Srččo Valentin, Pavel Kemperle, Alojz Čebular, Miha Habjan, Brane Jakopec in Albert Štupar. Izvršen je bil le en vzpon in to preko severne stene Triglava.

Ponoven vzpon alpinizma

Tone Škarja

Albert Štupar, ki je napisal kroniko kamniškega alpinističnega odseka do leta 1955, je takole zaključil svoje delo:

»Leta 1955 je odsek izvršil en sam vzpon in sicer preko severne stene Triglava.

Na zadnjem sestanku je vsak preostali član našega odseka sklenil, da bo podprl delo odseka in skušal po svojih močeh vzbuditi priznano silo in privlačnost trdih sten pri mladih ljudeh, ki bodo vzljubili naše gore in prepade in obdržali borbenost kamniških alpinistov. Upam, da bo nadaljevalec tega pisanja zopet beležil lepe uspehe našega odseka.«

Čeprav je prejšnja generacija v kratkem času praktično opustila plezanje, ji gre vendarle veliko priznanje. Tik pred razpustom odseka so sklicali mladino, navdušeno za stene, ji dali na sestankih in plezalni šoli na Starem gradu primerno ideološko in tehnično podlago in ji s skupnim vzponom po smereh zahodne stene Planjave maja 1956 podarili krila za samostojni polet.

Za površnega opazovalca to leto ni bil dosežen kak poseben uspeh. Če pa vzamemo v poštev, da ni mladih nihče peljal v kako težjo steno,

da so morali dobesedno sami zase odkrivati III., IV. in V. stopnjo, potem je 45 vzponov, med njimi Igljeva v Mali Rinki, Modec-Režkova v Turški gori in zajeda v Skuti lep uspeh za oživel odsek, posebno še, ker so najtežje vzpone v letu 1956 izvršile izključno samostojne pripravniške naveze. Oktobra se je pod Brano smrtno ponesrečil Albert Štupar in morda se je prav samostojnosti odseka zahvaliti, da ta udarec ni zavrnil dela plezalcev.

Leta 1957 se med drugimi priključijo mladim članom (Helena Lužar, Pavle Šimenc, Tone Škarja) tudi Metod Humar, Cene Gričec, Edo Pišler. Edini od stare generacije je ostal aktiven plezalec Miha Habjan. Krivulja uspehov se dviga. Zabeležene so tri prvenstvene smeri: varianta Centralne smeri v Koglu, smer po zajedi v severozahodni steni Savinega Kuka (Durmitor) in direktni vstop na Modec-Režkovo smer v razu Kalške gore. Od ostalih vzponov je vredno omeniti Gregorinov steber v Kalški gori, Herletovo smer v Ojstrici, 2. ponovitev direktne smeri v Štajerski Rinki in eno prvih ponovitev še nenabite Rumene zajede v Koglu. Vsa šola so stene, plezalci se uče plezanja z dvojno vrvjo in zagozdami v steni in ne na Starem gradu.

Z zimskim vzponom po slovenski smeri v Triglavu je bilo leto 1957 zaključeno. Bilanca je lepa: 57 vzponov.

V začetku 1958 leta izvrši odsek nekaj korenitih organizacijskih sprememb, predvsem zaradi izredno slabe povezave z matičnim društvom, in s tem v zvezi slabega materialnega stanja. Plezalci so najtežje vzpone plezali s starimi konopljenkami. Slaba oprema pa za ambicije mladega človeka ni bila nikdar zapreka in leto 1958 prinese enega največjih uspehov kamniškega alpinizma do sedaj. Leto brez prvenstvenega vzpona, toda za tista leta mrtvila v slovenskem alpinizmu, posebno po Dularjevi smrti velike stvari: 3. ponovitev centralne smeri v Koglu, 2. ponovitev centralne (kamniške) smeri v Rzeniku, 3. ponovitev direktne zajede v Šitah, 3. ponovitev centralnega stebra Dedca, 1. ponovitev centralnega stebra v Rzeniku (Dular-Juvan), 1. ponovitev direktne smeri preko planjavske Glave itd. To so bile takrat naše najtežje smeri. Samo v Julijcih je bilo izvršenih 30 plezalnih vzponov, v celoti pa je bilo leta 1958 zabeleženih 125 plezalnih vzponov.

To leto sta se pripetili dve nesreči: Tone Škarja se le lažje poškoduje pri poskusu prvenstvenega vzpona v Koglu, Nuša Grm pa teže v bavarski smeri severne stene Triglava.

V letu 1959 je kratek zastoj predvsem zato, ker so trije najaktivnejši člani pri vojakih. Udeležba na tečaju in taboru v Vratih in po-

novitve vzponov do V. težavnostne stopnje v Kamniških in Juljskih Alpah je delo okrnjenega odseka.

Leta 1960 preplezata Pišler in Škarja naprej kuloar med Štrucu in Dolgim hrbtom, nato pa še nerešen problem — trikot v severni steni Dolgega hrbta. Preko nekaj gladkih mest si morata pomagati s svedrom. Metod Humar v družbi s tovariši pri vojaki prepleza severno steno Babinega zuba (Gradišče — Sinjajevina). Število vzponov spet naraste od 61 v letu 1959 na 99. Vedno močnejše se uveljavljajo ženske članice odseka.

V letu 1961 PD objubi finančno pomoč za odpravo v inozemstvo. To se pozna na poletu alpinistov. Dolgi, naporni vzponi so poudarek te zime: Wissiakova grapa v Planjavi, grebensko prečenje Rinka—Skula—Grinlovec v nekaj urah, severozahodni greben Kočne z grebenskim prečenjem Kočne (Jožica Trobevšek), severna stena Planjave, grebensko prečenje Krvavec—Turska gora (Helena Lužar), skozi Kotliški greben in severno grapo na Brano (Helena Lužar) itd. Vsak se je zavedal, da je le od treninga odvisen uspeh v tujih gorah, zato se je z istim tempom nadaljevalo tudi poleti. V najtežjih smereh sta hkrati plezali po dve navezi, nekajkrat so bile prvič ponovljene z žensko v navezi centralna smer v Koglu (Jožica Trobevšek), Glava v Planjavi (Jožica Trobevšek), Centralni steber Dedca (Helena Lužar z Barbko Lipovšek — AAO), Čopov steber v Triglavu (Helena Lužar z Barbko Lipovšek — AAO), Dularjeva zajeda v severni steni Jalovca (1. ponovitev). To leto je ženski del alpinistov v vzponih enakovreden moškemu.

Julija si na Montevernu nad Chamonixom postavlja šotore 7 članov AO Kamnik: Tone Škarja, Metod Humar, Pavle Šimenc, Helena Lužar, Jožica Trobevšek, Miha Habjan in Marko Voljč. Prvič se v Centralnih Alpah, vse jim je novo. Vendar se dela lotijo zelo hitro: preizkusni namen — prva tura — je na Mont Blanc po normalnem dostopu. Brez vmesnega počitka se Metod Humar in Tone Škarja, edina, ki ju sonce ni preveč opeklo, lotita ledene tisočmeterske severozahodne stene Aiguille Verte (4121 m) po direktni smeri. Zvečer sta na vrhu in v oblačni noči sestopita po Whymperejevem kuloarju na ledenik Talèfre. Slede: Culoar Couturier v Vertu z bivakom na vrhu (Pavle Šimenc, Miha Habjan in Marko Voljč) ter zasežena južna stena Dru do Col du Dru, kjer morajo zaradi pomanjkanja opreme za bivakiranje obrniti (Jožica Trobevšek, Helena Lužar, Metod Humar in Tone Škarja).

Pred odhodom v domovino se odločijo še za eno turo: Helena Lužar, Jožica Trobevšek, Pavle Šimenc in Miha Habjan se povzpno po Spencerjevem kuloarju na Aig. de Blaitière, še isti dan pa splezata Šimenc in Trobevškova po JJV grebenu na Grépon. Tone Škarja in

Metod Humar pa uspeta v 900 m visoki ledeni steni Grand Charmoza z le nekajkrat ponovljenim izstopom po direktnem kuloarju Heckmair-Kröner. Po 14 urah napornega plezanja po ledu in naklonini od 60—70° brez varovališč prespita brez opreme za bivak na vrhu in sestopita zjutraj preko ledenika Nantillons v taborišče. To je bilo prvič, da so se Jugoslovani uspešno lotili najtežjih ledenih sten v Alpah in da je to uspelo ravno novincem v delu, je največji uspeh kamniške odprave.

Leto 1962 je leto z majhnim številom vzponov. Odsek je že nekaj let brez resnega mladega kadra. Skozenj se sicer zvrsti nekaj mladih ljudi, ki pa so nad tem težkim športom brez občudujoče publike razočarani. Spoznanje, da ti v planinskih kočah ne padajo dekleta okrog vratu, če prideš z vrhovi čez ramo utrujen, toda ponosen s plezalne ture, je za marsikoga neprijetno in alpinizem se mu zazdi zapravljanje tako dragocenega časa.

Plezajo le člani, ki so pričeli že leta 1956 in 57. Žepna odprava v Centralne Alpe opravi le grebensko prečenje Mont Blanca, iz Walkerjevega stebra v Grandcs Jorases pa se more spustiti zaradi poslabšanja vremena. Za ponoven dostop in vzpon zmanjka časa in denarja.

Kljub temu je sezona doma uspešna. Že januarja preplezajo Šimenc, Trobevškova, Grabljevec in Škarja novo smer v južni steni Planjave (nad Repovim kotom). V juniju izpeljeta do vrha Skute Šimenc in Škarja že načeto Kočevarjevo smer v jugozahodni steni Skute, julija prideta Trobevškova in Grabljevec na Planjavo po novi smeri med »X« in Jugovo počjo in obenem opravita prvi sestop po Drofenikovi (zgornji del) in Tschadovi smeri preko tisočmeterske severne stene Planjave v Logarsko dolino. Septembra preplezata Šimenc in Škarja južno steno Kogla po novi kamniški smeri. Zaradi nevihte traja plezanje dva dni. Še isti mesec jima uspe direktna smer v zahodni steni Štruce preko ogromne žmule v zgornjem delu, isti dan pa Grabljevec in Trobevškova v prvenstveni smeri preplezata centralni steber Kalške gore. Omeniti je treba še 3. in 4. ponovitev centralne (Kamniške) smeri v Rzeniku (Šimenc, Škarja, Sitar, Grabljevec in 1. ponovitev spominke smeri Zajc—Solar v Koglu (Šimenc—Trobevškova).

Leto 1963 se prične z vzponom preko popolnoma zaledenelega Belačevca stebra v Kalški gori pri —25° C, s prvenstveno smerjo preko ledenc, 800 m visoke vzhodne stene Brane (Humar—Škarja) in s prihodom, za razliko od prejšnjih, mnogoobetajočih mladih plezalcev. Bojazen, da bo odsek odmrli kot pred osmimi leti, je le še spomin in če zaključim ta kratki in nepopolni zapis o delu kamniških plezalcev z optimističnimi zaključnimi besedami Alberta Štuparja, menim, da v dobrih napovedih ne pretiram.

Planinska družina

Tominšek

Dr. Stane Tominšek

Stanko Hribar

Lepo po vrsti, kakor se spodobi, naj dobi za svojim očelom dr. Franom (PV 1963/X, str. 489) in stricem dr. Josipom (PV 1963/X, str. 494) svoj prostor v Planinskem Vestniku še dr. Stane Tominšek, tretji iz planinske »dinastije« Tominškov.

Še ga živo vidim, kako je bil zadnjič med svojimi planinskimi tovariši in prijatelji na tedenskem sestanku »Gojzarice«. Skoraj do kraja strtemu od zavrtnih boleznih, ki ga je pestila dolga leta, mu je še vedno zasijalo v očeh, ko se je presukalo moževanje na naš gorski svet in ljudi v njem. Kakor da je vsoval s svojimi spomini v prejšnjih časih, ko mu ni bila nobena pot v gore predolga in pretežka, nobena stena prestrma. Nemara je bilo vmes tudi nekaj gorjupe in onemogle žalosti, pa Stane tega ni pokazal. Stane, ki so mu gore ojeklenile voljo in nič kako zvrhale njegov pogum.

Dobro vem, da bi me Stane, če bi še živel, postrani pogledal ob tem pisanju in zabrundal: »Cemu vse to, kje si pa s pametjo?« Ne narejeno in zaradi lepšega, ampak prav iz srca in zavoljo globokega prepričanja. Zakaj Stane je imel med drugimi žlahtnimi lastnostmi, zaradi katerih ga je imel rad vsak, ki ga je prav spoznal — preprostosti, odkristosti, poštenosti, pravičnosti, dobrote, požrtvovalnosti in podobnih — eno še posebej razvito. Ta je bila njegova skromnost, katere pa je bilo toliko in takšne, da se je sprevrgla že skoraj v napako, ki vsaj njemu ni bila v prid.

Če je napisal Stane o Čopovem Jožu, ko je preplezal izredno težak prehod v stebrih Škratlatic: »Rad bi, pri moji veri, Joža pohvalil, če ne bi vedel, da prenese Joža vse, samo hvale ne« — velja to še bolj za Staneta samega.

Je že tako, da se znajo postaviti nekateri v pravo svetlobo, ki pokaže njihovo vrednost in zasluge lepo povečane. Stane tega ni bil vaje in tudi hotel ni. Ostajal je vedno skromen v ozadju. Njegova sreča so bile gore v vsej njihovi veličini in bogastvu njihove lepote, pa mu je bilo kaj malo mar, če so se prednje rinili drugi, opletali v širokih kretanjah in marnjali goste besede.

Ne bilo bi pa prav, če se ne bi spomnili sedaj, ko Stane ne more več zavreti besede o sebi in ko je še priložnost tako nanesta, njegovega tihega pa vztrajnega dela v gorah in za gore in navrgli kakšno drobno pohvalo, čeprav bi jih zaslužil Stane precej več.

Ob poklicnem delu (pred drugo svetovno vojno je bil po končanem študiju prava odvetniški koncipient in nato odvetnik v Ljubljani, po osvoboditvi med drugim tajnik Vrhovnega sodišča in nato prežgodaj upokojen) so Stanetu gore izpolnile življenje: skoraj natanko in — samo 66 let ga je bilo (2. IX. 1895 — 4. IX. 1961).

Bilo pa je vendarle tako bogato, da bi se mu malokatero drugo moglo postaviti ob stran. Stane je bil planinec, alpinist — med najboljšimi plezalci svojega časa, fotograf, filmar v naših stenah, društveni delavec, nekaj tudi planinski pisec, pa še kaj drugega. Ko bomo obnavljali v spominu vse te njegove dejavnosti, se bodo sveda sem pa tja prepletale druga z drugo.

PLANINEC

Samo čudno bi bilo, če ne bi našel Stane iz okolja in družine, v kateri je živel, kmalu poti v gore. Začetek so bili družinski izleti pod očetovim vodstvom, največ v okolico Ljubljane, na Katarino čez Toško čelo, na Šmarno goro in drugam, vedno peš. Iranili so se ob svojem, iz nahrbtnikov in »pod smreko«. Edina izjema je bila gostilna na Šmarni gori (pri mežnarju), kjer je dobil vsak en vroč čaj. Morda je bilo v tem ne toliko ali vsaj ne samo varčevanje, čeprav je bila družina številna, zaslužek pa samo eden in še ta ne preobilan. Saj je bil dr. Fran Tominšek že od l. 1902 neutrudljiv garač v Slovenskem planinskem društvu, za katero je žrtvoval ne samo ves svoj prosti čas, ampak je še iz svojega plačeval, ko je po gorah iskal nova pota, kupoval zemljišča za SPD, šel preskušat resničnost pritožb zaradi oskrbe v kočah SPD ali hodil po drugih temu podobnih in nepodobnih planinskih opravkih.

Bila je to tudi za Staneta šola skromnosti in praktična šola planinstva, učitelj sam pa živ vzgled vztrajnosti, nesebičnosti in skrajne poštenosti. Ni čuda, da je Stane vse do smrti kar se da visoko obrajal svojega očeta in njegov kristalno čisti značaj. Manj se je zameril Stanetu tisti, ki se je obregnil vanj samega, kakor kdo drug, ki si je upal vrceti samo senco na njegovega očeta in njegov spomin. Kakor je bila Staneta sama dobroti, se je vsula na takega grešnika prava toča ostrih pa pravičnih besedi.

Skromnejšim izletom je sledilo l. 1907 Stanetovo prvo triglavsko romanje. Z dvajsetimi leti je prvič stopil na najvišji vrh slovenske dežele. Druščino mu je delal še nekaj mlajši (za tiste čase je bil to skoraj »mladinski rekord«) sin višjega finančnega svetnika Maksa Kostañevca, Vlado Kostañevc (sedaj kapitan bojne ladje v p.), eden od udeležencev

kasnejšega dijaškega izleta na Stol, 3. aprila 1912, na katerem se je smrtno ponesrečil prof. dr. Josip Cerkl. Oba sta bila seveda pod vodstvom in varstvom svojih očetov, ki sta si bila velika prijatelja in sta dostikrat skupaj obirala planinske steze.

Z leti je raslo hrepenenje po gorah in po doživetjih v njih. Rasle so tudi izkušnje in moči, pa se je začel Stane počasi izpeljevati iz domačega gnezda. Bolj malo je znanega iz teh let. Stane ni kaj prida pripovedoval o njih in o svojih planinskih tovariših iz tistih časov. En dogodek pa nam vendarle, čeprav samo kakor za trenutek pokaže Staneta, kakršen je bil takrat v gorah.

Neke julijske nedelje 1913. leta se je smrtno ponesrečil mladi dijak Janko Petrič, ko je poskusil sam preplezati greben med Rinko in Skuto. Hotel je dokazati drenovcem, ki so prejšnje leto preplezali ta greben, njega pa zaradi mladosti niso hoteli vzeti s seboj, da ga lahko prepleza sam. Stane in še en tovariš sta ga pospremila pod Rinko, nato pa odšla po nadelani poti na Skuto, kjer bi se morali sestati. Ker Petriča ni bilo — ta čas je že mrtev ležal v ledeniški razpoki pod Skuto — sta ga iskala še na Grintovcu in ko ga tudi na Kokrsko sedlo ni bilo, je tekel Stane v Kamniško Bistrico in spravil pokoncu reševalno odpravo domačinov. Drugega dne sta iskala z znanim Tinctom Bôsom ponesrečenca na južni strani Rinke, seveda zaman. Petriča je dvignil iz razpoke dva dni kasneje takrat že 72 let stari gorski vodnik Blaž Plaznik iz Solčave, ki se je pridružil ljubljanski reševalni odpravi.

Videli smo torej še ne 18-letnega Staneta, ki zmore tudi že težja pota v gorah, vendar se še ne spušča v plezalske predrznosti, ob gorski nesreči pa pokaže svojo požrtvovalnost.

Kasneje Stane, čeprav že izkušen plezalec, ni sodeloval v reševalnih odpravah. Deloma zato, ker so bili drugi, zlasti jeseniški plezalci hitreje pri roki, še bolj pa menda zaradi tega, ker mu takšna opravila niso šla prav od srca.

Prvo svetovno vojno je preživel Stane zaradi slabih oči («C — Befund») v vojaški pisarni.

DELAVEC V PLANINSKI ORGANIZACIJI

Ko je začelo SPD po koncu prve svetovne vojne zbirati svoje člane in urejevati od vojne prizadeto premoženje, je bil med sodelavci tudi dr. Stane Tomiňsek.

Čeprav Stane na prvem občnem zboru SPD po vojni (27. XII. 1919) še ni bil izvoljen v odbor, je na sledečem (30. XII. 1920) že podal tajniško poročilo, izvoljen pa je bil na njem samo za odbornikovega namestnika. Kljub temu poroča Stane na naslednjem občnem zboru (4. III. 1922) zopet o delu tajništva namesto tajnika ali njegovega namestnika.

Tako je bil Stane skoraj stalno član (osrednjega) odbora SPD, čeprav samo kot odbornikov namestnik. Enkrat je bil izvoljen za blagajnikovega namestnika, enkrat za tajnikovega namestnika, včasih pa volitev sploh

ni bilo, »ker je odbor kompleten«. Sicer pa ni bil važen naslov ali položaj v odboru. Važno je bilo opravljeno delo, pri delu pa je postavil Stane vedno svojega moža in je rajše napravil več, kakor je bil dolžan storiti.

Kot odbornik je imel Stane še drugo dolžnost. Od 1921 naprej je bil gospodar (Erjavčev) kočje na Vršiču, od 1931 dalje pa Doma na Kredarici. S tako dolžnostjo so bila zvezana pogosta pota, tudi v slabem vremenu. Bile so skrbi in sitnosti, bilo pa je tudi veselje in zadovoljstvo nad uspešno opravljenim delom. Posebej je treba povedati, da je ostal Stane v odboru SPD tudi po l. 1931, ko je njegov oče odstopil, čeprav bi kdo pričakoval, da bo Stane prej užaljeni sin svojega očeta kakor pa v planinsko delo zagrizeni odbornik SPD. Za takega se je izkazal Stane zlasti med okupacijo. Čeprav ni bil tajnik, je prevzel in vesno opravljal vse tajniško delo. Postal je glavni sodelavec predsednika dr. Pretnarja, ko je izvoljeni tajnik odjenjal.

V prvem razdobju okupacije 1941—1943 so zaprli Italijani tudi Staneta in njegovega brata zaradi sodelovanja z OF (PV 1963, str. 494), vendar sta bila kasneje izpuščena po posredovanju dr. Chersija, znanega italijanskega planinca, ki pa je bil prej planince kakor italijanski šovinst. Januarja 1945 je Stane zopet prišel v zapor, nekaj tednov za njim so zaprli dr. Pretnarja in sta skupaj pričakovala osvoboditev kot interniranca v taborišču na Ljubelju.

ALPINIST

Čeprav je bilo Stanetu menda že v krvi in namenjeno, da se spoprime tudi s steno, ga je nemalo napeljalo k temu njegovo gospodarjenje na Vršiču.

Rapalska mirovna pogodba je odrezala Trento od Doline in potegnila mejo tudi po grebenih Prisojnika in Mojstrovke. Nadelana pota po južnih pobočjih teh dveh gora niso bila več pristopna našim planincem. Treba je bilo najti in nadelati nova po njunih prepadnih severnih stenah. Stane je v družbi tovarišev odkril oba, Trentarja Hanza Vertelj in Tona Kravanja-Kopišćar pa sta ju mojstrsko nadelala.

Že l. 1922 se je zagnal Stane z nekaterimi tovariši v Prisojnikovo steno, pa so se zaplezali v gladke in nedostopne plati in so se morali vrniti, potem ko so preočili v steni. Naslednje leto so Čopov Joža, Stane in Jancz Kveder preplezali steno in je bila kasneje nadelana (Hanzova) pot, razen v zgornji polovici, v njihovi smeri.

Potem je šla ta reč naprej tako, da sta postala Joža in Stane velika prijatelja in zvesta plezalska tovariša. Če je Stane kdaj pa kdaj plezal še v kakšni drugi navezi, se je vendar vedno vrnil k Jožu. Ko sta zvela nekaj let kasneje še Potočnikovega Miha v svojo družčino, se je rodila znamenita »zlata naveza« (ime »zlata« sem pritaknil njihovi navezi, ko sta dobila l. 1958 tudi Stane in Miha zlati častni znak PZS, in se je ime »prijelo«).

Za velik parizar bi se nabralo klinov, ki so peli pod njihovimi kladivi v naših stenah in precej kilometrov vrvi je poteklo skozi vponke in prek njihovih ramen, ko so bili sami svoja »zavarovalnica«, kadar se jim je zdelo, da jih opazuje »ta bela« izza kakšnega roba in ugiba, po čem so njihova življenja. Š številnimi lepimi prvenstvenimi smermi, zlasti v triglavski severni steni, se je zapisala zlata naveza trajno v zgodovino slovenskega alpinizma.

Vseeno pa je opravil Stane svoje najboljše planinsko dejanje z Miro Marko Debelakovo. V dnel 5. in 6. IX. 1926 sta prva preplezala severno steno Špika. Njuno smer še danes štejejo v V. težavnostno stopnjo, takrat pa je bila to plezarija svetovne vrednosti.

Kakor ponavadi je plezal Stane tudi tokrat kot drugi, z obema nahrbtnikoma na plečih v najtežjih prehodih. Navezana na 50-metrsko konopljeno vrv sta plezala poč v navzdol obrnjenih skladih. Večjega padca vrv ne bi zdržala. Ob vsej previdnosti in sposobnosti obeh plezalcev je bilo v tem vendarle precej igre na srečo.

Z Debelakovo Stane ni več mnogo plezal. Po »triglavski aferi« l. 1927 sta prišla nekam narazen, vendar jo je Stane branil pred neupravičenimi očitki in jo imel vedno za najboljšo slovenska alpinistko.

Večina drugih Stanetovih prvenstvenih smeri je bila izvršena v »zlati navezi« in jih je po večjem naštel dr. Miha Potočnik v svojem »Nekrologu dr. Stanetu Tomišku« (PV 1961/XI, str. 609), vseh pa ne. Če je že izpustil smeri po steni Rjavine iz Krme in po severnozahadni steni Škrnatarice, pa je treba vendarle omeniti zapadno smer v severni steni Mojstrovke, z dvema variantama.

Tudi ne sme iti v pozabo, da je bil Stane med prvimi zimskimi alpinisti pri nas. Marca meseca 1925, ko se je smučal na Vršiču, se je brez derez in cepina, samo v okovankah in s smučarsko palico oborožen skrivaj pretaknil mimo laških financarjev na Vršiču čez mejo in v smeri mimo Okna dosegel vrh Prisojnika. Zaradi slabega snega se je zamudil in ko je sestopal po južni strani, je pričelo zmrzovati in mu spodnašati stopinjo. Z največjo majo se je rešil, imel pa je to turo za najtežjo svojega življenja.

Nekoč je plezal z nekim Nemcem, ki mu je odletel. Stane je imel dobro stojišče in je vzdržal več metrov prostega padca, le dlan mu je vrv prežgala do kosti.

V rokah je bil Stane od sile močan. Če ti je pošteno stisnil roko, se ti je zdelo, da jo imaš v primežu. Tudi drugače je bil izredno utrjen. Kadar ga je ujelo v gorah neurje, je mirno spravil vso obleko v oprtnik in šel naprej v samih kopalnih hlačkah. Pa čeprav je pihal leden veter ali ga je bičala sodra po goli koži. Koliko pa je bilo ponovitev prvenstvenih smeri, koliko drugih smeri, koliko doživljajev in doživetij, ki jih je spravil Stane kakor zaklad v najglobljo kamrico svojega srca in živel od teh spominov v letih, ko mu ni bilo več dano, da bi plezal na najvišje vrhove.

Stanetovega planinskega pisanja ni mnogo. Menda so vsega štirje opisi prvenstvenih vzponov (s. z. stena Prisojnika, s. v. stena Jalovca, Jugova grapa v sev. triglavski steni, s. z. stena Škrlatice), napisani prijetno, vendar ne na kakšni posebni ravni. Vsekakor so vredni spomini našega takratnega alpinističnega udejstvovanja.

Ko je pričel pisati v PV Miha Potočnik, ki mu je beseda vse drugače pela, je Stane odložil pero. Saj bi se umaknil še kdo drug in ne samo skromni, preveč skromni Stane.

PLANINSKI FOTOGRAF

Stanetovo fotografsko udejstvovanje sega v leta pred prvo svetovno vojno. Že v letniku 1912 PV najdemo dve njegovi sliki: Vodnikovo kočjo nad Velim poljem in Dom na Vršiču s Prisojnikom v ozadju. V vsakem naslednjih dveh letnikov je po ena Stanetova slika. Na materialu, kakršen je bil takrat na voljo fotografom, je napravil mladi Stane več, kakor bi mogli pričakovati, in je pokazal, da bo dosegel v prihodnje še več.

Res obvlada Stane l. 1923, ko PV zopet prične prinašati slikovne priloge, skoraj ves letnik. Enajst slik očituje rast njegove izrazne moči in posebej nekateri zimski motivi posredujejo nenavadno pristno in neposredno občutje visoke lepote zimskih gora. Posebej »Božično jutro na Kredarici« je ena najlepših fotografij te vrste.

V letu 1924 nastopijo nova imena (Ravnik, Škerlep, Tavčar, kasneje Planinšek, dr. M. Kajzelj, Švigelj in dr.) in že v naslednjem letu se Stane docela umakne, pa ne za vedno. V večini naslednjih letnikov se zopet pojavijo Stanetove slike, ki na svojstven način prikazujejo našo gorsko pokrajino. Precej je plezalskih motivov. Vse slike nosijo pečat Stanetove osebnosti. Ni vedno v njih tiste klasične skladnosti linij, niso vedno upoštevana pravila kompozicije. Saj to tudi ni bilo mogoče, kadar je fotografiral Stane v steni, navznan na vrv. Vedno pa nam posredujejo te slike prvotno in pristno lepoto našega gorskega sveta.

Seveda so ohranile platnice PV samo zelo majhen del Stanetovega fotografskega ustvarjanja. Na tisoče je še njegovih fotografskih plošč, ki jih bo treba pregledati in izbrati iz njih najboljše sadove Stanetovega truda. Ni bilo lahko to njegovo delo. Tudi na najtežje plezalne ture je nosil Stane s seboj težko fotografsko kamero, najprej velikosti 9 × 12 centimetrov in šele kasneje 6½ × 9 cm, s ploščami v kasetah in včasih tudi rezervne plošče, razen tega pa še okorno stojalo. Zgodilo se je, da je pozabil Stane vzeti s seboj na plezalno turo plezalnike in je plezal potem v nogavicah, ko so se te kmalu raztrgale, pa bos. Nikdar pa ni pozabil vtakniti v nahrbtnik

nik vso fotografsko šaro, čeprav se je sam pritožil: »Fotografa in plezalca združiti v eni osebi je pač težavno.«

FILMAR V STENAH

Sedaj, ko že po dnevih pričakujemo premiero obnovljenega in glasbeno dopolnjenega filma »Triglavske strmine«, bi kazalo o tem posebej povedati tehtno besedo. Zato bo v tem pisanju samo na kratko govora o Stanetovih zaslugah pri izdelavi prvotnega filma. Pričelo se je tako, da so Stane in njegova družčina (Čop, dr. Potočnik, Lovšin) o veliki noči 1932 na poti na Kredarico prehiteli Metoda Badjuro, ki je šel snemat smučarski film. Čopov Joža mu je odnesel težko breme, snemalno kamero s pripadki, na Kredarico, naslednjega dne pa so bili vsi skupaj še igralci — smučarji na Triglavskem ledeniku. Tiste dni se je rodila misel za novi film »Triglavske strmine«.

Stane je prispeval za izvršitev filma 50 000 dinarjev, vse svoje prihranke in še nekaj zraven, prav toliko Lovšin, Badjura pa kot aport v to družbo svojo snemalno aparaturo in filmsko znanje. Stane je dal svoj prispevek, vreden danes najmanj poldrug milijon dinarjev, ne da bi vedel, ali ga dobi vrnjene — in ga zares ni dobil.

Druga Stanetova zasluga za uspeh filma pa so številni plezalski prizori, posneti v triglavski severni steni in v martuljških prepadih. Stane je takrat, tako pripoveduje dr. Miha Potočnik, ki je bil glavni moški igralec v filmu, zvesto hodil s kamero za njimi in filmal kar naprej in od vseh strani drzne stene in prepade, marsikdaj v položaju, v kakršnem kdo drug še v sanjah ne bi bil rad. Kdor je videl film, se je prepričal o tem. Tako smo v duhu pospremili našega Staneta po njegovih gorskih poteh in reči je treba še končno besedo.

Samo 66 let je dočakal Stane in mnogo pred časom se je zjelenilo njegovo življenje. Nihče ne ve, kdaj in zakaj ga je začela razjedati bolezen, kuga sedanjega časa. Sedem let pred smrtjo je bil operiran in je potem potrpežljivo prenašal svoje tegobe. Največja teh je bila, da je zmozel le še nižje hribe v enodnevni izletih. Kasneje sta mu preostala samo še Golovec in Grad. Z njega je še vedno, čeprav s trpko odpovedjo gledal Triglav in druge Julijske pa karavanske vrhove in zarje v Savinjskih. Prav na kraju je obnemogel docela. Njegovo trpinčeno srce je odjenjalo.

Ko ga je malo pred smrtjo obiskal Čopov Joža, mu je Stane dejal: »Veliko smo plezali, pa še premalo. Nikoli te ne bom pozabil.« Ko ga je Joža poskušal tolažiti, mu je odvrnil, da je to odveč.

Vedel je, da je njegov konec blizu. Čeprav bi še rad živel, je mirno pričakoval in pričakal smrt — kakor da je videl snežni plaz, ki se je utrgal v steni nad njim in se mu ni mogel umakniti...

PD Janez Trdina - Mengeš

Mirko Mulej

Naše društvo je bilo ustanovljeno 13. marca 1952. Do takrat so bili mengeški planinci in okoličani včlanjeni pri sosednjih društvih. Pred ustanovitvijo je bilo vpisanih pri PD Kamnik 80 članov iz Mengša in okolice, nekaj pa jih je bilo tudi v Domžalah. Iz tega je razvidno, da je bilo planinstvo pri nas razvito že pred ustanovitvijo. Danes ima PD Mengeš 281 odraslih članov, 216 mladincev in 150 pionirjev, torej skupaj 647.

Tudi pisatelj Janez Trdina, naš rojak, je bil ljubitelj narave. Zato je tudi pozneje na pobudo pok. dr. Urbanca dobilo mengeško društvo njegovo ime. Pobudo za ustanovitev so dali nekateri mengeški planinci. PD Kamnik je pobudo podprlo in nam pri ustanovitvi pomagalo. Ustanovitev ni težka, društvu zagotoviti obstoj in delovanje pa ni lahko.

Malo je bilo takrat ljudi v Mengšu, ki bi mogli verjeti, da bo društvo sploh moglo obstajati. Bilo pa je tudi nekaj nasprotnikov. Mladinski odsek je bil ustanovljen leta 1956. Ta je zelo veliko pripomogel, da se je društvo okrepilo. Sedaj imamo nad polovico vseh članov mladincev in pionirjev. Vsako leto je bilo organiziranih več mladinskih izletov. Mladinski odsek ima organizirane svoje skupine v Mengšu, Trzinu in v Mostah.

Ustanovni občni zbor je poleg drugega prevzel nalogo, da zgradi na Mengeškem hribu ali Gobavici lastno kočo. Za začetek niso imeli drugega kot roke in dobro voljo. Prostovoljni prispevki so znašali 240 000 din in s tem denarjem smo preuredili že obstoječo hišico na Gobavici. Tu smo potem dve leti organizirali različne prireditve, ki so nam vrgle nekaj denarja. V začetku leta 1952 je na Gobavici sneg podrl precej drevja, tega smo odkupili in tako dobili sredstva za novo kočo. Od PZS smo dobili 100 000 din, pri Narodni banki pa smo najeli 400 000 din. Pri gradnji so nam pomagali tudi zasebniki, nekatere gospodarske organizacije in planinci s prostovoljnimi delom. Danes znaša vrednost kočice 11 milijonov dinarjev. Gradi se tudi depandansa kočice, ki bo verjetno zgrajena v letu 1964.

občni zbori

PD CERKNO. Ob koncu preteklega leta je društvo štelo 222 članov, t. j. 47 manj kot prejšnje leto. Med izpisanimi je nekaj starejših članov, največ pa mladincev iz EGS, ki se niso več vrnili v Cerkno, in pa takih, ki so dopolnili šolsko obveznost in se potem razkropili. Planinska skupina v Sovodnju je štela 46 članov. Društvo se je ponovno obrnilo na tamkajšnje učiteljstvo, da bi jim pomagalo pri vključevanju mladinc, žal vedno brez uspeha. Še na tistih šolah, kjer imajo člane, jih je vedno manj. Popolnoma neaktivni pa mladinci niso bili. Izvedli so večji izlet na Vojsko, Čaven in Vipavsko dolino, nato pa še na Porezno in Blegoš. En mladinec se je tudi udeležil seminarja za gorsko stražo na Nanosu. Organizirali so izlet na Mangrt, v Trento in na Vršič, medtem ko so posamezniki izvedli več tur predvsem v Julijce. Šolska mladina je izvedla izlet na Škofje. Interesantna je ugotovitev, da vpisne knjige njihovih domačih postojank beležijo le redke domače obiskovalce, kar velja zlasti za kočo na Porezno in na Robidenskem brdu. Nekoliko bolje je v tem pogledu v koči na Črnem vrhu, kamor drži avtocesta. Koča na Porezno je bila oskrbovana vsega skupaj le 34 dni, t. j. od zadnjih dni julija do konca avgusta, ker ni imela oskrbnika. Zato je imela le 843 obiskovalcev in 37 nočitev. Kljub temu postojanka ni bila pasivna. Vpisna knjiga koče na Črnem vrhu je zabeležila 3129 obiskov in 78 nočitev, torej kar dober obisk. Aktivni sta bili tudi postojanki na Robidenskem brdu in v Ravnah. Ker je bila oprema v koči na Črnem vrhu povsem iztrošena, je društvo najelo posojilo 1 000 000 din in nabavilo 14 kompletnih novih postelj, 10 miz in 40 stolov, nekaj odev in rjuh ter hladilnik. Zaenkrat nerazčiščen je ostal primanjkljaj 290 742 din v koči na Črnem vrhu, za katerega je bil začasno obremenjen vodja postojanke. Odločno premalo pa ima naročnikov na Planinski Vestnik, ki jih je le devet.

Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Milan Lahajnar.

PD RADOVLJICA. Delo je bilo organizirano po odsekih, posebno delavni pa so bili mladinski, alpinistični in markacijski odsek. Društvo deluje na obsežnem teritoriju od Podnarta do Zirovnice. V celoti šteje 1310 članov, od tega 758 starejših, 306 mladincev in 246 pionirjev. Najstarejši član je star 78, najmlajši pa 4 leta. UO si je zelo prizadeval, da je v delo vključil čim več svojih članov. Posebno skrb je posvetil organizaciji in preskrbi svojih postojank. Njihovi sodelavci, ki

so zaposleni v njihovih postojankah, niso samo njihovi uslužbenci, temveč resnični društveni sodelavci in upravljalci društvenih domov, ker v vseh primerih z UO sodelujejo in soodločajo. Tako je društvu uspelo v svojih postojankah organizirati solidno poslovanje, dobro potrežbo in solidne cene.

Društvo upravlja tri postojanke: Roblekov dom na Begunjšci, Valvazorjev dom pod Stolom in Pogačnikov dom na Kriških podih. Ena izmed najstarejših njihovih postojank je Roblekov dom, ki je v lanskem letu kljub slabemu vremenu znatno napredoval tako po številu obiskovalcev kot tudi po finančnem prometu in uspehu. Za Roblekov dom je društvo nabavilo nekaj nove posteljnine, popravilo in markiralo pa je tudi pot na vrh Begunjščice. Težave je imelo društvo s prenosom drv na to postojanko, za kar so nekajkrat morali poklicati na pomoč mladince, ki so se vedno z veseljem odzvali.

Druga postojanka, zgrajena leta 1953, je Valvazorjev dom pod Stolom. Ta dom vse do danes ni dokončno zgrajen. Lansko leto so v domu povečali kapaciteto za 14 ležišč, kar je zahtevalo precej društvenih finančnih sredstev. Postojanka je primerna predvsem za enodnevnne izlete.

Tretja postojanka je Pogačnikov dom pri Kriških jezerih, ki je ena izmed najlepših postojank v Julijcih. Poleg domačih planincev prihajajo semkaj tudi številni inozemci. Društvo je aktivno sodelovalo v meddruštvenem odboru za gradnjo Prešernove koče na Stolu, ki naj bi stala na starih temeljih požgane koče. Na vrhu Stola bodo v višini preko 2000 m postavili dostojen spomenik planincem — borcem.

Poslovni uspeh Roblekovega doma je znašal 212 545 din, Valvazorjevega doma 55 546 din in Pogačnikovega doma 630 649 din.

Alpinistični odsek je štel 4 člane in 3 pripravnik. Poleg rednih sestankov je odsek organiziral trikrat po dve uri plezalne šole v Dragi, sodeloval je pa tudi v smučarskem tekmovanju za VTK memorial. V celoti so izvedli 26 plezalnih vzponov in sicer 6 vzponov II., težavnostne stopnje, 9 vzponov III., 5 vzponov IV., 2 vzpona V. in 4 vzpone VI. težavnostne stopnje. Poleg tega je odsek opravil preko 20 pohodov na dvatisočake. Član odscka tov. Peter Ježek je skupaj s tov. Tincom Miheličem, članom AO PD Boh. Bistrica v avgustu preplezal v Dolomitih (Tri Cine) šest smeri, med njimi tudi smer Comici-Dimai v severni steni Velike Cine, ki šteje med najtežje smeri v Cinah. Ista naveza je opravila tudi vzpon na Mont Blanc po grebenu Mont Blanc du Tacul-Mont Maudit. To svojo plezalno turo je tov. Ježek na občnem zboru tudi nazorno prikazal z lepimi barvnimi diapozitivi.

Mladinski odsek ni pritegnil novih članov, pač pa je v celoti izpeljal načrt o organizaciji izletov, tekmovanj in smučarskega tečaja. Bežna statistika društva pove, da so vsi udeleženci prvega samostojnega mladinskega iz-

leta na Sv. Peter še danes aktivni člani odseka, da so se v štirih letih, kolikor je minilo od tega izleta, že vsi povzpeli na vrh Triglava in osvojili precej drugih dvatisočakov in da se je vsak od njih udeležil 51 izletov tega odseka. Zato se je tudi odsek lansko leto posvetil najmlajšim. Mladinski odsek je organiziral v preteklem letu več izletov na Dobrčo, Begunjščico, Triglav, Stol, Lubnik in v Kranjsko goro, sodeloval na dveh zveznih akcijah, t. j. na turnem mladinskem smuku Mozirje-Smrekovec-Šoštanj in na orientacijskem pohodu na Pohorju, kjer so mladinci zasedli 3., pionirji pa 8. mesto. Dalje so se udeležili pohoda hrvatskih planincev na Platku nad Reko, kjer so med 26. ekipami zasedli 8. mesto. Organizirali so tudi dva orientacijska pohoda v bližini Save in na Zgoški ravni. Njegov največji uspeh pa je bil smučarski tečaj na Valvazorjevem domu, ki je minil brez poškodb, brez pritožb, v veselju in prijateljskem vzdušju, ki je prekosilo in zasenčilo vsa dotedanja doživetja mladincev. Dva člana pa sta uspešno opravila izpit za gorskega stražarja.

Markacisti so opravili veliko delo. Popravili so stalne markacije, obnovili na vsem svojem področju smerne in napisne table ter očistili steze od nanesenega drevja, vejevja in kamenja. Največ dela je dala pot za Begunjščico v smeri Valvazorjevega doma, kjer je bilo podrtega mnogo drevja, tako da je bila pot skoraj neprehodna.

Na občnem zboru je bilo veliko govorjenega o eventualni postavitvi planinske postojanke na Jelovici in o nerazumevanju pristojnih forumov za delo planinske mladine, ki v preteklem letu ni prejela od ObLO nikake dotacije.

PD ŠENTJUR PRI CELJU. Zelo močan in delaven v tem društvu je mladinski odsek. Poleg precej številnih nedeljskih izletov, so mladinci izvedli še več 2- do 5-dnevnih skupinskih izletov. Tradicionalnega izleta na Veliko Kozje se je udeležilo 65 mladincev, večje skupine pa so se podale še na Uršljo goro, prehodile Pohorje, glavna tura kot vsako leto pa je bil vzpon na Triglav. Hkrati jih je šlo na Triglav 26, med njimi tudi v starosti 9 in 10 let. Dve skupini, ena iz Šentjurja in druga iz Ponikve, pa sta krenili iz Vrat na Kriške pode in na Jalovec. Glavna smer mladincev pa je seveda slovenska planinska transversala, po kateri hodi že 51 članov, po večini pionirjev, ki imajo že preko polovice poti za seboj. Nekaj mladincev pa se je ojunačilo in odšlo še v Savinjske Alpe in v Karavanke, kar so izvedli brez spremstva starejših članov. Zanimivo je, da je že 98 Šentjurčanov bilo na Triglavu in da bodo letos prekoračili številko 100. Mladinski odsek se ukvarja tudi s propagando, saj vzorno skrbi za stalno izmenjavo propagandnega gradiva v društvenih omaricah. Lansko jesen so pričeli mladinci hoditi tudi po zasavski planinski poti. Je že kakih 30 mladincev, ki bodo letos končali to pot. Zelo lepo je podal

poročilo o delu mladine tov. Vladimir Gaberšek. Mladinca Jančič in Flander sta na svojstven način opisala njuno prvo pot na Triglav in zaželela, da bi si ga čimprej tudi drugi ogledali, ki še niso bili na Triglavu. Občni zbor sta nato pozdravila še pionirja Bojana Plavštajner in Bojan Bevc. Pionirji, ki so bili prvič na Triglavu, so na občnem zboru prejeli planinske značke.

Društvo šteje 203 člane. Gradi novo postojanko na Resevni, ki je že skozi vse leto zasilno oskrbovana. Izgotovljena je obednica, kuhinja in posebna soba, v I. nadstropju pa je pripravljenih za omet 5 sob. Obisk postojanke je bil kljub lanskemu slabemu vremenu še kar zadovoljiv. V vpisno knjigo se je vpisalo 1852 obiskovalcev. Lansko leto so investirali v zgradbo samo 34860 din in opravili 950 prostovoljnih delovnih ur. Za uspešno delo v društvu je Planinska zveza Jugoslavije odlikovala s častnim znakom tov. Jožeta Gaberška, Andreja Kopinška in Avrelija Rojca. Ob zaključku so pozdravile občni zbor tudi gojenke Kmetijske šole v Šentjurju, ki so izrazile željo, da se kolektivno vključijo v društvo.

Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen dosedanji vsestransko delavni predsednik tov. Jože Gaberšek, ki mu je pri srcu zlasti mladina.

PD POSTOJNA. Društvo skrbi za dve planinski postojanki in zato ni prav nič čudno, če dajejo na vseh sejah upravnega odbora največ poudarka gospodarskim vprašanjem. S tem pa ni rečeno, da so zanemarili vzgojne, športne in druge dejavnosti. Že sam sestav članstva mu nalaga skrb za delo z mladino, saj je izmed 518 članov, kolikor jih šteje to društvo, 160 mladincev in 185 pionirjev ali 66% vsega članstva. Na novo je društvo vključilo le 8 članov. Zaradi velikega števila članov in starostnih razlik pa tudi oddaljenosti iz Postojne je mladina organizirana na več skupin in sicer na gimnazijo, osnovno šolo, gozdarsko šolo, na vajeniško šolo, na skupino v Planini in v Bukovju, akcije pa so skupne. Delo mladine je bilo zelo razgibano in pestro, organizirali so številne prireditve, prav tako pa so se udeleževali tudi akcij drugih organizacij. Za praznik dela so organizirali izlet na Nanos, v vseh treh prazničnih dneh pa je bila na koči Mladiki prižgana zvezda; na predvečer praznika so na Pečni rebri kurili kres. V maju so se udeležili okrajnega tekmovanja v krosu, junija so se udeležili izleta PSJ na Kozari, na predvečer Dneva borcev so kurili kres na Pečni rebri, v avgustu so organizirali na Nanosu orientacijsko tekmovanje, kjer so zasedli drugo in četrto mesto, prvo mesto in pokal pa je prejel MO PD Idrija, v avgustu so nadalje 14 dni taborili v Trenti in vršili izlete k izviru Soče, na Kriške pode, na Prehodavce, na Sedmeca triglavska jezera, na Triglav, obiskali pa so tudi planinski muzej v Trenti, z dvema mladinskima in eno pionirsko ekipo so se udeležili tekmovanja za

Milovanovičev memorial na Pohorju, kjer so se uvrstili na 9., 14. in 7. mesto, v oktobru so organizirali izlet na Krivavec, v novembru so kljub slabemu vremenu izvedli izlet na Sv. Trojico in na Vremščico, decembra pa so v okviru Dedka Mraza v koči na Pečni rebri obdarili pionirje. Poleg vseh navedenih izletov, taborjenj in tekmovanj pa so mladinci izvršili še veliko prostovoljnega dela pri oskrbovanju mladinske kočice na Pečni rebri, pri urejanju ceste na Pečno reber, pri kopanju jarka za kabel na Nanosu, skrbeli pa so tudi za izmenjavo propagandnega gradiva v oglasni hišici na Titovem trgu. V tekmovanju Gore in mladina je odsek zasedel tretje mesto in prejel nagrado 15 000 din. K delu z mladino lahko pristojejo še smučarski odsek pri društvu. Smučarski tečaj, katerega se je udeležilo 50 pionirjev, mladincev in mladink iz Postojne in Planine, je zajel skoraj večino mladine, ki ima smučarske rekvizite. Smučanje je na splošno zelo razgibalo društveno življenje. K temu so mnogo pripomogle razmeroma zadostne dotacije in pa razumevanje za tovrstno dejavnost s strani občinske zveze. Kako veliko zanimanje vlada za smučanje med mladinci, sledi tudi iz tega, da se nekateri mladinci oziroma pionirji na svoje stroške vozijo vadit na Rakek ali pa v Logatec, kjer imajo smučarsko skakalnico oziroma, kjer je ta športna panoga bolj razvita. Smučarski odsek je dalje organiziral še začetniški tečaj, nato nadaljevalni tečaj, ob otvoritvi smučarske proge je organiziral tekmovanje za občinsko prvenstvo, dalje tekmovanje za občinsko prvenstvo pionirjev, v februarju pa so se najboljši člani, mladinci in mladinke ter pionirji udeležili okrajnega prvenstva v vseh disciplinah na Lokvah. Vojkova koča je bila oskrbovana skozi vse leto, ker pa je koča aktivna le dva meseca v glavni letni sezoni, sicer pa pasivna, društvo razmišlja, da bi uvedlo kak drug sistem občasnega oskrbovanja kočice. Koča Mladika na Pečni rebri je bila oskrbovana samo v prvih dneh po pogodbenem oskrbniku, ki je za to prejemal provizijo v določenem odstotku od doseženega bruto prometa postojanke. Vojkova koča je iztržila leta 1961 536 152 din, leta 1962 pa 697 422 din, koča Mladika pa leta 1961 342 154 din in leta 1962 222 462 din. Vojkova koča je zabeležila porast prometa v letu 1962 za 162 270 din, vendar ne gre ta porast pripisati rednim obiskovalcem kočice, marveč delavcem, ki so delali pri gradnji rešene postaje RTV Ljubljana. Število rednih obiskovalcev se že nekaj let giblje okrog 1500. V tem številu so kar dobro zastopane šolske ekscurzije. V koči Mladika je promet v preteklem letu nazadoval.

Občinska zveza za telesno vzgojo je društvu dodelila pomoč v znesku 180 000 dinarjev.

Odklikovanje so prejeli tov. Ivan Rozman, Stanc Zwölf, Zdravko Zmitek, Klavdij Klede in Franc Klemenc ter Lovro Kruh iz Selc, medtem ko je tov. Franc Klemenc kot zaslužni markacist prejel od PZS Knafelčevo diplomu.

PD ŠKOFJA LOKA. Društvo ima zelo delaven mladinski odsek, o čemer pričajo številni izleti, ki so bili organizirani z izredno požrtvovalnostjo vodstva MO skoro vsako nedeljo. Kakor je to zelo pohvalno, pa na drugi strani MO ni znal pritegniti večjega števila udeležencev. MO je v preteklem letu usposobil tri mladinske vodnike in sedem članov gorske straže, ki je že stopila v akcijo na področju Govejka in Tosca, kjer raste znamenita blagajana. Društvo oziroma nekaj njegovih članov se že leto dni trudi, da bi ponovno zaživel alpinistični odsek. Kakor kaže, mu je končno to tudi uspelo. Društvo je za nabavo najpotrebnejših rekvizitov že dalo nekaj denarnih sredstev in je to pripravljeno storiti tudi v bodoče.

Društvo je aktivno sodelovalo v koordinacijskem odboru za gorenjska PD in sodi, da je to zelo posrečena oblika dela. Društvo je tudi v duhu novih društvenih pravil formiralo posebno gospodarsko komisijo za opravljanje poslov s tega področja, s čimer je močno razbremenilo delo svojega UO oziroma mu dalo možnost, da se v večji meri bavi z osnovnimi nalogami planinstva. V Poljanah je ustanovilo planinsko skupino. Težave ima društvo z oskrbniki, zlasti jih je imelo v preteklem letu, ko je koča na Lubniku izkazala izgubo v višini 365 000 din. Dom na Lubniku še nikdar ni bil povsem aktiven in so morali izgubo vedno kriti z dohodki ostale društvene dejavnosti. Lansko leto so poleg že tradicionalne maškerade prvič organizirali tudi silvestrovanje. Vse pa kaže, da se društvu take prireditve, čeravno na njih sodčujejo brezplačno člani društva, ne bodo več izplačale, ker lastniki dvoran zahtevajo pretirano visoko najemnino. Že leta 1961 so pričeli graditi cesto na Lubnik, ki naj bi pripomogla k temu, da postojanka ne bi bila več pasivna, saj bi bila po izgradnji te ceste oddaljena od Škofje Loke komaj še borih 30 minut. Poleg tega pa bi bil dom na Lubniku s svojimi 22 posteljami lepa rezerva za pomanjkljive prenočilske kapacitete Škofje Loke, ki se v doglednem času prav gotovo ne bodo še bistveno izboljšale. Dela na izgradnji ceste pa so nekoliko zastala, ker društvo od OELO ni prejelo potrebnih finančnih sredstev.

Promet na Lubniku je znašal 2 169 442 din, s katerim je bil ustvarjen dohodek 838 773 din, stroški oskrbe pa so znašali skupaj z obračunano amortizacijo 1 204 466 din. V domu je prenočevalo 386 gostov, kar znese 652 nočin. Vpisna knjiga je zabeležila vpis 3074 gostov, od teh 33 inozemcev. Pri Sušniku v Breznici je društvo zgradilo skladišče v vrednosti 110 373 din, za prenos materiala na Lubnik pa si je omislilo osla.

Zelo uspešno in prizadevno je bilo društvo na propagandnem področju. Organiziralo je kar 10 kvalitetnih predavanj, med njimi tudi dva z inozemskima predavateljema, katerih se je udeležilo 1452 poslušalcev oz. 145 na eno predavanje.

alpinistične novice

GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA NA POLJSKEM — G. O. P. R.

Obisk v Visokih Tatrah in Zakopanah smo združili s prijateljskim srečanjem z reševalci poljske GRS.

Tiste dni so že imeli goste. Na ogled so prišli reševalci iz Bolgarije in po telefonu ni bilo moč opraviti kaj prida. Zato smo se za začetek kar sami povabili na sedež G. O. P. R. Fantje od GRS imajo na voljo celo krilo prvega nadstropja stare, v gorjanskem slogu grajene hiše. Tu je mesto stalnega dežurnega, ki ima pri roki telefon in skrb nad opremo tatranske skupine. V popoldanskem času dežurajo tudi prostovoljci.

Oprema je v glavnem sodobna in zelo lepo ter pregledno urejena. Poleg klinov, vponk, jeklenih nosil (Mariner) in čolnov Akia uporabljajo tudi več vrst sani za prevoz po snegu. Te sani so domačega izvora. Slabe so le stare avstrijske lavinske sonde in nekvalitetne vrvi, največ konopljenke.

Nujno opremo imajo tatranski reševalci tudi po oporiščih v Tatrah, ki jih je 19. V glavnem so to domovi in kočice, koder pa je zaradi preobilnega obiska težko za prostor, so si zgradili majhna, skromna zavetišča. Eno izmed njih smo videli na Hali Kondratski.

Skupina ima na voljo še terensko vozilo, zelo dober ruski jeep in reševalni avtomobil in se torej nad opremo ne more pritoževati. Imajo pa tudi aparat Ambu za umetno dihanje.

Pomenki »na terenu« so sicer neposredni, a ker so poljski tovariši imeli opravke, smo se kmalu poslovili ter se domenili za pogovor za zeleno mizo v koči Kalatowki, kjer smo se bili nastanili. Rcs nas je naslednjega večera obiskalo osem tovarišev od G. O. P. R. (Gorskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe — Prostovoljna gorska reševalna služba). Med nimi sta bila naš znanec z Vršiča (1962) g. Jan Cybulski in predsednik tatranske grupe G. O. P. R. g. Artur Prosalowski.

Onosi so bili takoj pristno tovariški in sproščeni. Uvodoma nam je g. Prosalowski orisal organizacijsko shemo G. O. P. R.

Krovna organizacija je Komitet za fizkulturo G. K. K. F. i. T. v rangu ministrstva — Waršava. V njegovem sklopu je P. T. T. K. — Poljska turistična zveza. Eden izmed organov te zveze je G. O. P. R., ki ima v zvezi zaradi svojega značaja določene prednosti. V G. O.

P. R. deluje pet grup:

1. Grupa Tatrzanska.

Ima 19 postaj in obveščevalnih točk. Pozimi ima 12 poklicnih, dežurnih reševalcev na 6 ogroženih terenih, poletni pa tri stalne reševalce na treh točkah.

Postaja ima 18 poklicnih reševalcev in 106 prostovoljcev.

2. Grupa Rabczanska.

Ima 11 postaj in obveščevalnih točk.

3. Grupa Kryniczka.

Ima podgrupo in v času zime osem reševalnih postaj. Takrat ima tudi dva stalna dežurna in tri nedeljske dežurne reševalce.

4. Grupa Beskidzka.

Ima 6 podgrup ter 36 postaj in obveščevalnih točk.

Pozimi ima 16 stalnih dežurnih reševalcev. V primeru potrebe ima še dežurne reševalce na nadaljnjih desetih postojankah.

5. Grupa Sudecka.

Ima 25 postaj.

Stalnih dežurnih reševalcev imajo pozimi 5 v štirih postojankah. Ob nedeljah patrolna služba.

Из gornjega je povsem jasno, da G. O. P. R. mora uporabljati tudi profesionalce; poleg ca. 480 prostovoljnih reševalcev je zaposlenih 40 poklicnih. Dolžnost prostovoljcev je, da v letni sezoni opravijo 60 dežurnih ur; pozimi mora vsakdo dežurati 40 ur. Udeležba v akcijah za dežurstvo ne velja.

Vodstvo G. O. P. R. si prizadeva, da bi v svoje vrste pritegnilo tudi upravnike koč in direktorje planinskih domov. V Beskidih je to praktično že povsem doseglo, v Tatrah pa uspeh še ni popoln. Vzroke bo verjetno treba iskati v strogih zahtevah, ki jih organizacija postavlja pred svoje člane.

Načelno mora reševalec biti dober smučar in plezalec, prvo pomoč mora obvladati v tolikšni meri, kot se to zahteva od sanitejca druge vrste. Znanje mora dokazati z izpitom. Končno naj bi bil reševalec še gorski vodnik. Nove člane sprejemajo po daljši preizkušnji. Sprejem je slovesen, novinec opravi prisego, s katero potrdi svojo brezpogojno pripadnost nalogam in ciljem organizacije.

V vodstvu G. O. P. R. (ustreza Komisiji za GRS pri PZS) so predsednik in kot delegati predsedniki grup.

Za izpolnjevanje nalog skrbe komisije. Trenutno formirajo komisijo za preventivo in propagando ter komisijo za stike z inozemstvom in zamenjave.

Skupščine grup so na vsaki dve leti, običajno 19. oktobra. To je dan, ki je posvečen GRS. Kljub nekaterim poklicnim reševalcem velja G. O. P. R. za prostovoljsko organizacijo. Glede na razmerje 1 : 12 za poklicne člane je to povsem jasno. Poklicni reševalci skrbe za dežurstvo, za opremo in za vzgojo novih kadrov.

Lik reševalca karakterizirajo tri stopnje njegovega razvoja. Ko postane član, je reševalec. Kasneje lahko dobi naziv instruktora, posebno zaslužni in sposobni člani postanejo starejši instruktorji.

Poklicni reševalci so skoro vsi instruktorji, ki imajo okrog 1800 zlotov zaslужka. Navaden reševalec ima le 1400 zlotov mesečnega dohodka. Starejši instruktor prejema mesečno ca. 2000 zlotov.

Akcijo vodi predsednik grupe, če je odsoten, ga nadomešča dežurni. Dežurni so vsi sposobni voditi akcijo, za posamezne podvige favorizira vodstvo tiste poklicne in prostovoljne reševalce, ki so na določenem terenu posebno doma. Poleg vodje akcije sodelujejo v akciji še eden do dva poklicna reševalca ter ustrezno število prostovoljcev.

G. O. P. R. je že stara organizacija. Leta 1959 je praznovala 50. obletnico obstoja ter je v tem obdobju nudila pomoč 6892 osebam. Od tega odpadejo na Tatre 1003 akcije in 3651 oseb. Vsekakor lepa storitev in nedvomno lepe izkušnje! Poljski gorski reševalci so že tudi v mednarodnem merilu dosegli nekaj priznanj, zlasti na področju prve pomoči. Izven vsakega dvoma pa je, da so na prvem mestu med gorskimi reševalci vzhodnih držav.

Srečanje je bilo zanimivo in poučno za obe strani.

Slišati je bilo nekaj predlogov o izmenjavi reševalcev; obljubili smo, da bomo poslali podatke o strokovni literaturi ter vzorec naše nove lavinske sonde.

Ing. P. Šegula

VPONKE IZ LAHKIH KOVIN

Na področju plezalskih vponk se pričinja razveseljivo tekmovanje, da bi dosegli čim večjo trdnost pri čim manjši teži. Seveda so rezultati odvisni od napredkov v metalurgiji lahkih kovin (aluminij, magnezij) oziroma njihovih zlitin. Tako imamo sedaj francosko vponko P. Allain s porušno trdnostjo 1600 kilopondov (kilopond je težnostna sila na maso enega kilograma) in italijansko Cassin s 1800 kilop. Nemci seveda tudi ne mislijo zaostati. Sile v modernih plezalskih vrveh iz umetnih vlaken dosežejo tudi pri direktnih padcih le redkokdaj toliko vrednosti, pa bodo tovrstne vponke pri plezanju kmalu uporabne tudi v varovalne, ne le v tehnične namene. Bivša komisija za vrvi, sedanja komisija za študij varovanja v gorah UIAA se bo v bodoče posvetila tudi vponkam, pa moramo pričakovati nadaljnjih napredkov.

F. A.

Glavni namen mladinskih odsekov je, da vodijo mladino v gore. Zato nikar preneč teorije, glavno je dobro vodstvo v gorah!

V mladinske odseke — smučil! Planinska društva, prirejte smučarske tečaje in smučke pohode za vašo mladino!

Dober planinec mora biti smučar. Kdor ni doživel zime v gorah na smučeh, ne pozna gora.

Dolžnost mladinskih odsekov je, da pospešujejo smučanje in mlade smučarje tudi materialno podpro.

iz planinske literature

ARNO PUŠKAŠ, Vysoké Tatry, Diel I., II. Sport-vydavateľstvo, Bratislava 1958, 1959. Arno Puškaš je znan planinski avtor v čeških in slovaških planinskih in turističnih glasilih. Svoje ime pa si je trajno zapisal v bujni razvoj alpinizma češkoslovaške republike z alpinističnim vodnikom po Tatrah, ki ga je napisal po literaturi, a največ po lastnem arhivu. Sistem vodnika je močno dognan, nič ni sledu o kakem amatersko-diletantskem prijemu. Na začetku navaja slovaško, češko, poljsko, madžarsko in nemško literaturo, pomembno za Tatre, nato geografsko opredeli doline, jezera, koče in druge objekte, nato po priloženi shematični karti obdela množico tur in smeri, ki jih danes premorejo Tatre. Vodnik je opremljen s 34 stranmi celostranskih slik v bakrotisku, s preglednimi označbami poimenovanj in smeri, ki so vrisane z rdečo barvo, tehnično tako izdelano, da nas ob listanju poprime ena sama želja: Kdaj bomo mi dobili nekaj podobnega za »nebesa pod Triglavom!«

T. O.

FREYAG — BERNDT TOURISTENKARTEN 1:100 000. Blatt 47, *Ostkaravanken und Steiner Alpen*. Kdo od planincev, ki brez karte ne gredo na pot, ne pozna prvovrstnih izdaj dunajskega kartografskega zavoda Freytag — Berndt u. Artaria? Zadnje čase so te izdaje edina rešitev za našo propagando, kadar mora ustreči povpraševanju inozemcev po zemljevidih našega majhnega gorskega sveta. Pričujoči zemljevid ima zgoščen dodatek, v katerem je kratak seznam prehodov, prelazov, vrhov in poti po Karavankah in po Kamniških Alpah. Nekaj je seveda napak, nedoslednosti v pisavi in grafiki, vendar je kljub temu uporabno in informativno. Kdaj se bo vprašanje naših zemljevidov premaknilo z mrtve točke, to je zadeva, o kateri že skoraj neradi govorimo. Saj je dobra karta samoobsebi umevno propagandno sredstvo za inozemski turizem, za katerega kažemo tak interes in od katerega toliko pričakujemo, pomembno pa je tudi za razvoj domačega turizma, za izobrazbo mladine in vseh tistih, ki jim planinstvo in vsakršno potovanje pomeni še nekaj več kot golo fizično premikanje po prostoru.

T. O.

BOGDAN BINTER, PO ALPSKEM SVETU, Spoznavanje družbe za 4. razred, 1. del, priročnik za učence. Izdala DZS 1963. Prav je, da bralce opozorimo na učno knjigo za našo reformirano osnovno šolo, knjigo, ki za to stopnjo obširno in kompleksno govori in uči o alpskem svetu pri predmetu, ki je za to stopnjo zelo zahteven in obenem mikaven,

če ga zna učitelj ob dobri učni knjigi lepo, nazorno in sistematično predelovati. Znani šolnik Bogdan Binter je v tej knjigi zbral ogromen material in ga skušal čim bolj izčrpno ponazoriti še s slikami. Izhaja iz poglavja, ki govori o naši ožji alpski domovini, nato pa obravnava življenje v slovenskem alpskem in predalpskem svetu v številnih enotah, smotno opredeljenih in prirejenih za to stopnjo učenec. Nedvomno je za ljubitelja gorate prirode zanimiva metodična stran knjige, a prav tako didaktični napotki, ki so zajeti v vprašanjih in povzetkih, še bolj pa v določitvi in omejitvi kompleksnosti predmeta — »spoznavanje družbe«. Najprej v štirih enotah poda zunanjo podobo našega alpskega sveta, nato ljudski življenjski Potočke zijalke in Krapinc preko keltske in rimske dobe ter srednjega veka do modernih časov. Posebna enota je posvečena gozdovom, dalje partizanskim bojem, razvoju orodja od strojev, rudarstvu, elektrarnam, delavcem, industriji in nazadnje turizmu. V tej zadnji enoti seznanja pisec učne knjige otroka s pojmi markirana pot, klin, jeklena žica, planinska koča, plaz, žičnica, plezalec, plezalna tura, smučarski polet, obencem pa z najbolj znanimi geografskimi pojmi, ki pomenijo štandardne izletniške točke v našem alpskem turizmu. Razume se, da na tej stopnji ne smemo zahtevati izčrpnosti. Mojestovina pisanja je v omejitvi in pocnostavitvi snovi in v njeni metodični povezavi, razdelitvi in razumljivosti. Zato planinca tudi ne sme razburjati približnost kakega podatka (npr. da so se prvi ljudje povzpeli na Triglav pred dobrimi sto leti, čeprav bo tega kmalu 200 let) ali njegov izbor. Pisec knjige je to v uvodu tudi obrazložil in napak bi bilo, kdor tega ne bi hotel ali ne znal upoštevati. Slike za zadnje poglavje so dobro izbrane. Morda bi nadclano pot najbolje ponazoril greben Triglava v profilu, plezalca še kak bolj senzacionalen akrobatski posnetek, dobiti bi se morala še kaka slika za plaz, ki ga le redko kdo iz avtopsije vidi.

Vsekakor je takale knjiga na trgu naše šolske knjige vesel dogodek, za učitelja dober orientir, za učenca pa priročnik, ki jim olajša učenje in prizanaša z zapisovanjem, zlo usodo za šolo, ki še ni dovolj oskrbljena z učnimi pripomočki.

T. O.

HORTIKULTURNI RAZGLEDI 1963, izdaja Zveza hortikulturnih društev Slovenije, glavna urednica ing. Jelka Kraigher. — To je zbornik, ki imponira s svojo obliko, opremo, papirjem, vsebino in sotrudniki. Urednica v uvodu utemeljuje potrebnost te publikacije z izredno dinamiko, s katero spriču socialistične izgradnje posegamo v naravo. Zaradi tega prva leta po vojni ni bilo mogoče v zadostni meri urejati vprašanj, kot so varstvo prirode, ohranitev pokrajinskih vrednot, ozelenitev novih naselij, gospodarskih objektov in podobno. Lepo urejeno okolje za bivanje človeka je danes vidna zahteva, naravo branimo pred napačnimi človeškimi posegi — za človeka in njegovo srečo. Ker ur-

banistična operativa ni dovolj učinkovita, je prav, če uveljavljajo zaščito prirode in vse, kar je z njo v zvezi, razna društva, ne nazadnje hortikulturna. Publikacija hoče biti tribuna hortikulturnih vprašanj iz urbanizma in ureditve pokrajine, kulturnih spomenikov, narodnih parkov, alpskih vrtov in vrtnarske prakse, torej v veliki meri stvari, ki so ali bi vsaj morali biti tudi planincem stvar srca in uma.

Med prispevki naj posebej omenim Kopačev sestavek o turističnem centru na Veliki planini, gotovo poleg triglavskega centra (ki pa se še ne gradi) najgrandioznejši poseg tehnike v naše gore. Ljubitelj Velike planine, tega sekundarnega zimskega bivališča premnoga študenta v predvojnih časih, bo z zanimanjem sledil idejam arh. Kopača, ki svoje uredilno delo uravnava z izrednim občutkom za prirodo in posluhom za ljudsko izročilo, ohranjeno v stavbah, orodju, umetnosti in umetnosti. Planinec bo prav tako z zanimanjem prebral prispevek dr. A. Piskernikove o varstvu narave in Cirila Jegliča o alpskih vrtovih, gozdovih in arboretski ustanovi. A ne samo to, vsi članki govorijo o stvarih in stvarcah, ki so nam ljube in za lepo življenje neobhodno potrebne.

T. O.

PLANINSKI KOLEDAR 1963, izdala PD Ljubljana-matica, zbral in uredil Tonček Strojnik. — Pozno, a še ne prepozno smo prejeli to publikacijo naše ljubljanske matice, posebno zato, ker je v koledarju nekaj drobtin, ki prežive koledarsko leto zaradi svoje trajne veljave. Koledar je posvečen 70-letnici društva, uvaja pa ga slika Doma na Komni, ene od postojank, na katero je PD Ljubljana-matica upravičeno ponosno, in pomenljivi in pomembni citati iz Fr. Avčiča, Kugyja in O. Župančiča. Po koledarskem deležu sledi opis Orjena z zemljevidom in sestavek »Kaj moramo vedeti o smučanju« z risbami smučarskih likov in gibov. Pomemben je prispevek o fotografiranju v gorah. Avtor zastopa enako mnenje kakor že dalj časa naša redakcija: »Česa torej pogrešamo? Reportaže smelega, prizadetega zapisovanja na očuloid, ljudi v njihovi življenjski dinamiki v naravi...« Ni odveč, da koledar priobča izvlečke iz pravilnika GRS, navodila o gibanju po snežiščih in še »Deset zlatih pravil o vedenju v gorah« ter o prvi pomoči.

T. O.

BILTEN PLANINSKOG SAVEZA BiH, febr. 1963. To je službeno glasilo PS BiH in naša štatur, pravilnik o častnem razsodišču in sklepe VI. skupščine PS BiH. Enako ciklostiran je tudi *Bilten PS Srbije*, april 1963, ki poroča o pohodu mladine, o delu sekretariata PSS, o spominskem pohodu »Sutjeska« 1963, o rezultatih raznih planinskih tekmovanj in o ukinitvi PD »Kopaonik«. Ciklostiran *Bilten jamarke sekcije* pa izdajajo tudi člani PD Železničar v Ljubljani. V pričujočem zvezku poročajo D. Novak o delu sekcije, A. Kranjc o speleoloških raziskavah v gorah, J. Goršek o jami pri Suhorju, J. Belič o Pihalniku, V. Hribar pa o fotografiranju v jamah.

novice iz mladinskih odsekov

Mladi kamniški planinci se v zadnjih letih nikakor niso mogli znajti. Začudenje nad tem je bilo toliko večje, ker je samo mesto Kamnik zaradi svoje odlične lege in bogate planinske tradicije odlično izhodišče za vse vrste planinskih dejavnosti. V letošnjem letu pa so stvari krenile odločno naprej. Novoizvoljeno vodstvo mladinskega odseka je poskrbelo najprej za organizacijsko okrepitev ter za živahno propagandno dejavnost. Pripravili so društveni tečaj za mladinske vodnike. Teoretični del so obdelali v Kamniku, praktične naloge pa so obdelali na Veliki Planini. Sklenili so tudi, da bodo za utrjevanje znanja priredili več izletov za mladinske

vodnike. Najbolj uspel tak izlet so priredili v mesecu avgustu, ko je trideset mladih planincev in mladinskih vodnikov v enem dnevu opravilo precej težko turo. S Kokrskega sedla, opravi so prespali, so se povzpeli na Grintovec in Kočno, se spustili k Češki koči ter se preko Savinjskega sedla, Okrešlja in Kamniškega sedla in Bistrice vrnili domov. Vsi ti izleti so močno vplivali na vsevečje zanimanje mladih Kamničanov za vpis v planinsko društvo. Mnogi mladinci žele tudi čimprej slediti zgledu svojih vrstnikov in postati mladinski vodniki. Sestajajo se redno vsak teden v društvenih prostorih, kjer jim je uspelo ob pomoči društva urediti majhen klubski prostor. Za izredno hiter in uspešen razvoj mladinskega odseka ima brez dvoma največje zasluge načelnik mladinskega odseka Jože Repič. Za dosežene lepe uspehe je treba dati mladim Kamničanom vse priznanje. Zelim jim še novih in lepših uspehov.

T. B.

Kamniški mladi planinci v gorah

Foto: Tomaž Banovec

razgled po svetu

INVENTAR PRIRODNIH ZNAMENITOSTI, ki morajo biti zaščitene, so končno le sestavili v Švici in sicer »Liga za zaščito narave« in »Liga za ohranitev prirodne dediščine« ter CAS. Vse tri organizacije so zborovale 4. maja 1963 v bernskem parlamentu. Inventar je nadzirala komisija pod vodstvom dr. J. Schmassmanna, delala je štiri leta. Inventar bo osnova za nadaljnje delo pri zaščiti narave. Vsebuje 106 teritorijev v treh kategorijah. Zaščitniki narave upajo, da bodo njihova prizadevanja našla razumevanje pri najvišjih oblasteh in pri 24. členu federalne ustave, ki naj se razširi: vsebuje naj ne samo opis zaščitene kraja, ampak tudi nevarnosti, ki mu groze in ukrepe za učinkovito zaščito. Vsi naštetih kraji naj se ohranijo v sedanjem stanju, razen če gre za agrikulturne in gozdarske melioracije. Vse tri organizacije so drugi komisiji zaupale sestavo inventarja slikovitih krajev in zgodovinskih spomenikov nacionalne vrednosti.

BONATTI — ZAPPELLI, italijanska naveza, je od petka 25. januarja do srede 30. januarja 1963 uspela pozimi zlesti čez znameniti Pointe Walker v severni steni Grandes Jorasses. Vstopila sta po bivaku na ledeniku Leschaux ob 8.30. Prvič sta bivakirala na polici pod znano 30 metrsko počjo. V soboto sta začela ob 9.30, zalotila ju je nevihta še v počji, zato sta bivakirala v višini 3300 m pri -30°C . V nedeljo zvečer je potegnil hud veter, v ponedeljek pa sta lahko s plezanjem nadaljevala in to zelo hitro, tako da sta bivakirala ob vznožju črnih plošč že po nihalni pasaži. V torek ju je spet oviralo slabo vreme, bivakirala sta 100 m pod vrhom pri -35°C . V sredo ob 10 sta stopila na vrh, popoldne pa sta bila že v dolini.

Bonatti ima seveda kolosalne zimske izkušnje. L 1953 je prvi pozimi preplezal severno steno Zapadne Cinc, kot drugi severno steno Velike Cine in kot drugi greben Furggen v Matterhornu. L 1956 je kot tretji pozimi preplezal Brenvo, l. 1961 kot prvi Sentinelle Rouge. Zimski Walker je pripravil s trdim treningom in z vso skrbjo. Plezalca sta bila dobro opremljena, mraz jima ni delal težav, rokavice sta slekla samo na najtežjih mestih. Bonatti je izbral ugodne snežne razmere in preplezal Grandes Jorasses brez moderne tehnike, na klasičen način, ne zaradi tega, da se »pokaže«, zaradi ekshibicionizma, ampak zaradi strasti do plezanja. Le style, c' est l'homme, bi lahko rekli tudi tu. Zimski Walker ima pečat Bonattijevega sloga.

Turo sta 5.—8. febr. 1963 ponovila Jacques Batkin in vodnik René Desmaison, pripravljala pa sta se nanj že dolgo časa. Desmaison je l. 1957 pozimi kot prvi preplezal zahodno

steno Druja, l. 1960 pa severozahodno steno Olana. Batkin in Desmaison sta poskusila že 2. februarja, pa ju je nevihta pognala iz stene malo nad vznožjem.

Prvi bivak sta potem imela nad 30 metrsko počjo, na ploščah sta imela sneg, drugi bivak je bil nad črnimi ploščami, tretji dan pa ju je dobilo slabo vreme pri trikotnem snežišču. Po tretjem bivaku sta plezala v visokem novem snegu (30 do 40 cm), brez klinov. Zato je bil izstop zelo tvegan. Na vrh sta prišla ob 12 uri. Pri sestopu so jima grozili plazovi in morala sta bivakirati ob vznožju Repsoir. Turo sta opravila v dovršenem stilu, kljub boju za življenje, pogumno in odločno.

ŠVICARSKA EKSPEDICIJA NA DHAULAGIRI 1960 je dr. Hajdukiewicz postregla z bolj dramatičnimi izkušnjami. Ta ekspedicijska je klasični prenos prtljage zamenjala z letalom Pilatus Porter DC 6, ki je poleg pilota in mehanika lahko naložilo 300 kg tovora.

Idealna višina za aklimatizacijski tabor se jim je vsem zdela ca. 4000 m. Pri izvidnih letih pa niso v tej višini odkrili primerne prostora za izkrcavanje. Ustrezni prostor so našli na prelazu Dapa (Dambus Col) v višini 5150 m. Tako so alpinisti in šerpe iz Bhairave (200 m) in kasneje iz Pokhare (860 m) v nekaj minutah prišli na višino 5150 m, prej pa so 14 dni prebili na morju in v indijski nižini. Prišlo je do pravega šoka zaradi te preselitve iz subtropskih razmer na arktične. V Bhairavi je bilo $+40^{\circ}\text{C}$, na Dapa Col ponoči pa -20°C , torej vsi pogoji so ga šok zaradi višine in klime. Udeleženci so ga težko prenašali, višinska bolezen je nastopila z vsemi simptomi: glavobol, povračanje, pomanjkanje apetita, prebavne motnje, pomanjkanje kisika v možganski skorji, razburljivost, ekstremna apatija.

Štiri može je moral zdravnik za nekaj dni poslati z Dapa Cola in iz severovzhodnega prelaza (5700 m) v Pokharo na odih: Prvi primer zaradi višinske bolezni, drugi je imel začetno bronhopnevmonijo, tretji bolezen, ki se pojavi pri letenju v neklimatiziranih kabinah, četrti deterioracijo, takoj po izkrcavanju na Dapa Colu. Zdravnik je slednjemu dal takoj coramin-adenosin, coffein, 500 mg tetracina, niconacid, ronicol intranasal in končno resyl-sirup v čaju. Nato se je bolnik počutil dobro, vendar v glavnem apatično, govoril je maniakalno, zmedeno.

Poleg teh primerov našteva Hajdukiewicz štiri druge primere, vendar lažjega značaja. Zelo trenirani alpinisti so šok lažje prenesli. A tudi ti so imeli znatne težave. Dnevno so na Dapa — Colu dobili vsak po tri tablete erycytola, kontrolne grupe za učinek ni bilo, ker so tablete jemali vsi. Na ekspedicijski je prišlo do 5 primerov ozeblin II. stopnje brez težjih posledic. Pri sestopanju ni prišlo do nobenih boleznih več, v Kathmanduju pa so vsi dobili drisko, kot tudi oni l. 1957. Švicarji iz Ekanta Kunc (sedež švicarske komisije za pomoč Nepalju) so jedli in pili iste stvari kot

člani ekspedicije, driske pa niso dobili. Morda je bila kriva tega kathmandujska voda, ki vsebuje mnogo sljude.

Dr. Hajdukiewicz pravi, da je uporaba letala doprinesla mnogo novega gradiva k višinski psihopatologiji in višinski fiziologiji. Sodi pa, da je bolje aklimatizirati se brez njega in se izjavlja za klasičen pohod v Himalajo, ki pomeni priložnost za izobrazbo in za amalgamiranje ekipe. To pa je spričo težkih nalog v višinah zelo važno.

ZIMSKA DIRETTISSIMA V VELIKI CINI ni našla priznanja med alpinisti, čeprav nikdo ne odreka nemški navezi izredne izurenjenosti in odpornosti, 15 bivakov od 11. januarja do 25. januarja 1963 v severnih stenah Velike Cine, to je res enkratni dogodek brez primere. Smer poteka med klasično smerjo Comici — Dimai (1933) in ono direktno iz l. 1958 Brandler — Hasse — Lehne — Löw. Povolico te smeri je en sam velikanski previs. Vso zimo je smer v senci, mráz je dosegel v času ture — 25° C. Skoro vsi bivaki so bili »netopirski«, v mreži, plezalci so na dan naredili samo nekaj desetnih metrov, varovanje ves čas v stremenih.

Kauschke, Siegert, Uhnert! Prva dva sta od l. 1961 opravila nekaj izrednih zimskih prvenstvenih smeri (severno steno Velike Cine, jugozahodno Roda di Vaël, severno steno Matterhorna), zimska storitev l. 1963 pa nima primere v zgodovini alpinizma. Vendar večina alpinistov odklanja ta način novotarjenja, čeprav so Alpe do kraja raziskane. Predvsem očitajo Nemcem preveliko uporabo tehničnih sredstev, češ da bo to iz športa, ki naj bi bil več kot šport, naredil šport, ki bo manj kot šport (plus qu' un sport — moins qu' un sport). Tudi mnogi mladi avstrijski in nemški alpinisti sodijo tako.

Švicarski glas skoraj ne more biti drugačen, saj poznamo nazore uredništva revije »Les Alpes«. Dr. M. Oeschlin komentira ta dogodek najprej z alpinistično zgodovino Treh Cin in z orografsko označbo te plezalske bastilje, najbolj občudovane in oblegane v Dolomitih. Nemški podvig imenuje grotesken. »Osvajanje« steni je potemtakem zašlo stran od vseh dosedanjih plezalskih pojmov, morda zaradi čezmerne propagande v zadnjih letih, zaradi žurnalizma in filmov, ki so izgubili vsako pravo mero za dober alpinizem, zaradi hvalisanja in heroiziranja takih ljudi, ki zmorejo komaj kaj več kot uporabljati roke in noge.

M. Oe. zameri najprej hotelirju Pieru Mazzorani v Misurini, ki je pri podvigu nastopil kot manager, najel vse tri Nemce in sklenil ekskluzivno pogodbo s fotoreporterjem in televizijo. Vsi trije naj bi dobili v primeru uspeha znatno plačilo in nagrado. Zato so se dobro pripravili s posebno obleko, poskrbeli za 850 klinov (!), lestvice, stromena, vrvi, zanke itd. in lahko tovarno žičnico, po kateri bi se preskrbovali z jedjo, pijačo in materialom. Ko se je začelo, je bil Mazzorana monopolist za vsa poročila, foto in TV. Režija

je terjala, da stopijo na vrh podnevi, zato so 25. januarja počakali v steni še eno noč. Od 850 klinov so jih pustili v steni čez 400, torej na vsakih 60—65 cm en klin, ponekod še bolj na gosto. Kline so sproti po žičnici dobivali v steno.

PREDOR POD MT. BLANCOM je obravnaval francoski parlament že l. 1874, in sicer je šlo za železniški predor. Projekt, naslonjen na natančne geološke raziskave, je bil narojen že pred prvo svetovno vojno, po njej pa so misel nanj opustili vse do l. 1939, ko so se začeli ogrevati za cestni predor. Geološke študije sta tedaj opravila Lugeon in Uljanov. Po drugi svetovni vojni je bil načrt revidiran in trasa določena. Ustanovili so društvo, Urad za geološke in rudarske raziskave pa je prevzel naloge za geološke študije. Predor je dolg 11 600 m med dolino Arve in Aosta. Uvoz v Franciji je na koti 1274 m, izvoz v Italiji na koti 1380 m. Predor gre pod masivom pod Aig. du Midi 2500 m globoko, nato pod Gros Rognon in ledenikom Géant, nato po Aig. de Toule (mejni greben). Italijansko-francoska meja je v vertikali s Pyramid de Tacul 1700 m pod zemljo. Predor je premočrten, le francoski uvoz ima ovinek s premerom 200 m, da se prilagodi privoznemu cestišču. Cesta poteka po ledeniških grobljah in naplavinah vse do doline Arve pri Pélérins na koti 1025 m. Cestišče v predoru je široko 7 m in 0,80 m hodnika na vsaki strani. Vsakih 300 m je 20 m dolg in 3,15 m širok parkirni prostor. Pri km 3,200 doseže montblanški granit.

HARI DANG je Indijec, ki se l. 1962 udeležil indijske ekspedicije na Everest. V bolnišnici Saint Suc v Lyonu si je zdravil težke ozeblince, posledice indijske »atake« na vrh Everesta. Pri tem je napisal svoje vtise in razmišljanja, poetičen in humorističen odmev ekspedicije, vsekakor značilen za kočljivo in mehkočutno indijsko nprav. Takole pravi med drugim:

»Preveč jih je šlo pred nami tja gor, je bila otožna misel, ki se je obešala na vzhicenje, ko so me povabili na drugo indijsko ekspedicijo na Mt. Everest. Vodil jo je major John D. Dias, organizirala pa Indijska gorska ustanova. Dias in Gurdial Singh sta bila z menoj na Nanda Devi. Toda goro so vedno nove, elementi jih sproti operajo, vedno so osvežujoč kontrast mestnemu življenju. V Jaynagarju smo dobili nosače in šerpe iz Sola Khumbu, princslji so s seboj pozabljene užitke daljnih gora in preprosti ritem joka in njihovih pašnikov. Veselili so se te zmecšnjave, mnogi so odšli z manjšimi tovari. Brez njihovega smeha, otrok in žena, njihovih šal bi bil ta kolodvor na poti na Everest zares žalosten. Ang Thorakya, sirdar, je poseebljenje veterana himalaizma. Sirdar francoske ekspedicije na Annapurno l. 1950, spremljal je Erica Shiptona na enajstih ekspedicijah, tudi na tistih, na katerih je odkril južni pristan na Everest. Kako je tu vse drugače kot na poti v Garhval! Tam te vsak hip osveži in

preseneti anarhično sproščeni relief, zeleneče hribovje spomladi, obrobljeno s čipkami belega snega na višjih gorah, vselej pa ponosni grebeni himalajskih velikanov...

V Jantardhanu, čigar ime pomeni ognjišče čarovnije, smo prvič zagledali Everest, nad njim oblak kakor drzno pero na izzivačevem pokrivalu... Ob poti srečujemo samostane in obredne mlinčke, vse to nam govori Zakon: V resnici je čistost, v čistosti je resnica. Kdo bi tega ne verjel v taki deželi?...

Moda himalaizma je v te kraje prinesla napredek in nekaj blagostanja, Sola in Khumbu sta ohranila svoj prvobitni čar, in njihove gore so v resnici skrivno zavetje, ki ga človeško srce, v dvomih in razmišljanju, potrebuje.

Predemo v cono aklimatizacije, res evfemiističen naziv za dvanajst dni napornih maršev po planinah, žarečih v soncu, ko po dolinah že leži globoka senca. Everest je tu vselej in povsod pričujoč, mi pa smo novinci. V tej misli je neka čudna zavzetost in veliko zaščedenje.

Zdaj smo na moreni, blizu baze. Pokrajina je vsa druga: plazovi, seraki, ledenik grmi v svojem drobstvu... Tu je že potrebna tehnika, ampak pred objektivnimi nevarnostmi tudi ta odpove. Seraki prete, razpoke zevajo, ledeniki žive, rjove in zavijajo kot jezni panter, ki mu je na poti šakal. Vse je kaotično, anarhično, brez ideje, pravzaprav z eno samo — idejo rušenja.

Ni mogoče opisati veselja, ki človeka prevzame, ko pride do intimnega stika z nevarnostjo in strahom. To je skrivnosten metafizični kompleks zmage nad surovimi elementi, ki odgovarja hrepenenju plezalcev.

Ledenik Lhotse, težka zapreka. Že napol poti je devet mož (trije člani in šest šerp) zaslišalo strašen hrušč. Dias mi je rekel: »Jeti!«, običajna šala med nami, s katero smo nalašč razlagali vse, kar je bilo nenavadno. A šala ni bila na mestu. Meni je ledena iver potegnila z glave pokrivalo, šerpa Navang Tsering pa je dobil kamen v trebuh, ki mu je povzročil notranje krvavitve, na jetrih in ledvicah. Evakuirali smo ga v tabor III. Kljub kisiku in negi zdravnika je naslednji dan umrl na rokah poročnika Čovdhuryja.

Tudi Švicarji so leta 1956 blizu tega mesta izgubili šerpo, zato je Wilfrid Noyce ubral drugo pot.

Za alpinista je smrt v gorah nesreča pri delu, vsa umetnost gornika je v tem, da živi v smrtni nevarnosti in s tehniko smrti premaguje. A kaj naj stori, če se sproži kamniti ali ledeni plaz? Ko pride smrt, se tolažimo lahko le s Konfucsejem: »Če bi ne bilo visokih gora, bi ne bilo govora o njih, ker pa so, je treba priti nanje.«

Prihajal je monsum. Kljub njegovim peklen-skim rafalom, smo prišli na Južno sedlo in se pripravili k poslednjemu naskoku. Jurišno navezo so tvorili Mohan Kotli, Sonam Gyatso in Gurdial Singh, pomagalo jim je 18 šerp in podporna naveza, v kateri so bili major Diaz, Suman Dubey in jaz.

27. maja sonce ni vzšlo za nas. Čakali smo na lepše vreme, ves dan brez kisika, da bi ga pri počitku ne trošili. Južno sedlo je eno najbolj krutih, številnih, najgroznejših področij na zemlji. Nekateri šerpe so neutolažljivi brskali med starimi steklenicami za kisik v praznem upanju, da bi našli med njim katero z nekaj litri kisika; dramatičnejši, silovitejši prizor kakor tisti, ko stare ženske T. S. Eliota iščejo trske v zimski krajini. V naših dušah črna melanholija kot odsev brezdušne krutosti Južnega sedla...

Mislil sem spet na staro vprašanje: Zakaj lažimo v gore? Obžalovati nepremišljene odločitve v gorah ali v življenju je prav tako bedasto kakor sprejemati jih. — Zasadili smo svoj jurišni šotor v višini 8400 m, čeprav smo imeli namen storiti to kakih 100 m više kakor Angleži. V tem je namreč ključ uspeha, postaviti tabor VII čim više. V lepem vremenu Everest niti ni težak. Imeli smo devet steklenic kisika, vsaka dovolj za štiri ure, če gre 4 l kisika na minuto. Z apetitom smo pojedli tsampo in pečenega piščanca, češplje in citrónado. Zora 29. maja je bila zavita v surove cirro-stratus, veter pa tak, da nas je naravnost vrgel nazaj v šotore. — Noč na 29. maj je bila daljša kot leto. Prestokali in presopli smo jo v hudih sanjah, ko pa smo se zbudili, je Sonam kriknil: Om Mané Padmé Hum, budistično obredno frazo. Sonam je veren budist: »22 lam je izmolilo to jutro«, je zmagovito brundal predse, s kretinjami maestra, ki dirigira slavno skladbo.

Vrskaje od optimizma smo se podali v lahki južni greben ob 7. uri. Hitro smo napredovali, v dveh urah napredovali za 200 m s takim zaupanjem, da je Sonam nehal mrmrati svoje obredne pesmi. Spominjam se, da sem poživljal V. simfonijo misleč, da sem že na vrhu. Kazno je bilo, da so lame premalo molili, kajti sneg je postajal sipek in veter nam ga je začel metati v obraz, nam zasipal naočnike. Sonam je dobro vodil, toda vedno bolj smo se vdiral v sneg, do 14.30. ure smo se dvignili komaj za nekaj desetnih metrov. Imeli smo še nekaj desetnih metrov do južnega vrha Everest, ko nas je Mohan rešil katastrofe s tem, da nas je prepričal, naj obrnemo. Storili smo vsč, kar je bilo mogoče in celo nekaj več.

Povratek bi bil dolgočasen, melanholičen, če ne bi tvegali na vsak korak: imeli smo malo kisika, veter nam je zametel stopinje, oblaki so se zlili s snegom, vidljivost vedno manjša, treskanje je naznanjalo monsum. Utrujenost in mraz sta nas davila, prsti v dvojnih rokavicah so nam zmrzovali, spotikali smo se, hrepeneli po šotoru, po topli pijači, lezli po vseh štirih v mehanični volji, da bi živeli čim dlje, se vdajali halucinacijam in jim spet uhajali, a končno smo le našli šotor.

1. junija smo zapustili Južno sedlo večni ego-centričnosti vetra.

Avantura je končana, ampak ne v našem duhu, postala je del nas samih. Borili smo se skupno in premagovali ovire, strah in našo povprečnost. Zdaj smo bili žejni življenja, ho-

teli smo videti, kako odganja trava, kako teče voda, slišati Beethovnov glasbo. Veličastnost gora ne more človeku nadomestiti običajnih stvari. Samo razčlovečen duh bi mogel za vselej prenašati večno samotno gora. Ob njihovi sovražni puščobnosti še bolj vzljubimo lepoto; ledeni mraz nam pravi, da še bolj vzljubimo topli taborni ogenj, samotna, čeprav kratka in zaželeno, nas hrani z ljubeznijo do družbe. Kot ljudje in kot gorniki ne bi mogli zahtevati več, kot pa smo na Everestu dobili. — Indijska ekspedicija na Everest je pokazala veliko potencialno moč razvijajoče se Indije, dobro pripravo, opremo in metodo. Opis Harije Danga pa je še nekaj več: osvobodil se je šablone, ki je skoraj že zavladovala nad literarnim odmevom himalaizma zadnjih 15 let.

BISIOP, eden izmed srečnikov, ki so stali na tretjem tečaju naše zemlje, na Everestu, je bil l. 1901 na Ama-Dablamu. Ekspedicijo na Ama Dablam je vodil Sir Edmund Hillary, finansirala pa jo je World Book Encyclopedia v Chicagu. L. 1958 in l. 1959 so Ama Dablam naskakovali Angleži (Cunningham in Jones). Na ekspediciji l. 1959 sta izginila Georges Fraser in Michael Harris. Barry Biskop je znan ameriški glaciolog.

PARCO NAZIONALE GRAN PARADISO je l. 1962 utrpel veliko škodo. Zgodnja zima je segnala veliko število gamsov iz parka v nižje lege zunaj meje narodnega parka. Ko je bil odprt lov, so prišli italijanski lovci od blizu in daleč in gamse streljali kar s ceste na 300—400 daleč, puške so naslonili na limuzine in res ni bilo težko vzeti jih na muho. Direktor narodnega parka prof. Vidsott je izjavil, da so streljali na staro in mlado, vsega 500 živali je padlo. Uprava nacionalnega parka bo verjetno raztegnila mejo parka, tako da gamsi tudi v sili ne bodo prišli pred cevi pušk in okularje lovskih daljnogledov.

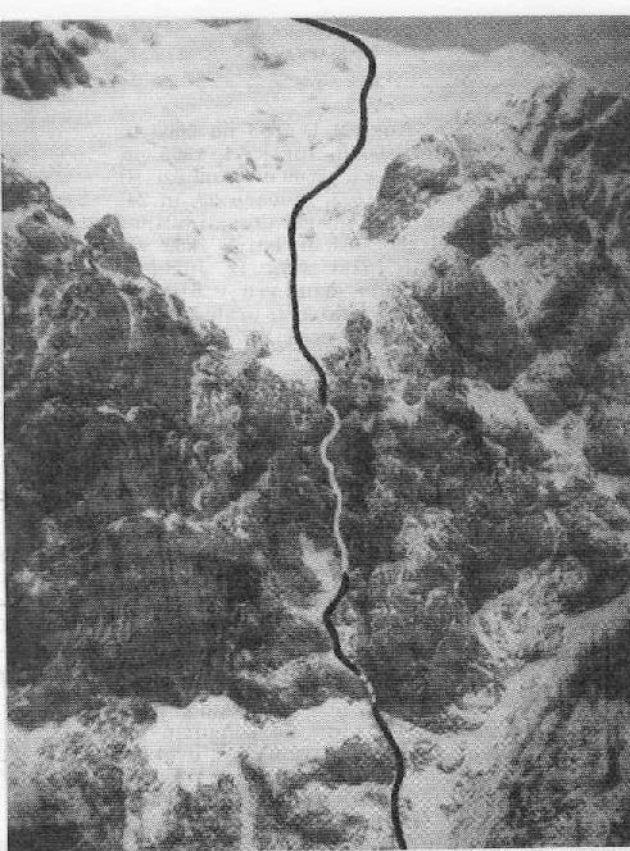
ŠE O AMERIŠKEM EVERESTU 1963. Na vrh sta prišla James W. Whittaker in šerpa Navang Gombu l. maja 1963 ob 13 uri. Zasadila sta ameriško in nepalsko zastavo. Poročila o tem so bila različna in nič kaj eksaktna. Šli so običajno južno pot: Namče — Bazar — ledenik Khumbu — Western Cwm med Everestom, Lhotsejem (8501 m) in Nuptsejem (7879 m). Iz Cwm gre pot preko pobočja Lhotse na Južno sedlo (7987 m), nato po jugovzhodnem grebenu na južni vrh (8760 m), od tod pa na glavni vrh (8848 m). Tabore so Amerikanci postavili v višini ca. 5300 m pod ledenim prelomom, na višini 5600 in 5800 m, pri vstopu v Western Cwm (5900 m, 6100 m), zelo važno je bilo oporišče na višini 6400 m še na Western — Cwm. Trije tabori so bili v pobočju Lhotsca, na Južnem Sedlu je bilo seveda važno oporišče. L. 1953 je bil tu tabor 8.

Tabor na jugovzhodnem grebenu so ekspedicije postavljale v različnih višinah: Švicarji

l. 1952 na 8230 m, Angleži l. 1953 na 8500 m, Švicarji l. 1956 na 8400 m, Indijci l. 1960 na 8400 m, isti l. 1962 na ca. 8500 m. Angleži so prišli na vrh 29. maja 1953, Švicarji 23. in 24. maja 1956, l. 1952 so Švicarji dosegli višino 8500 m, Indijci l. 1960 8626 m, isti l. 1962 višino 8710 m, skoraj južni vrh. Iz Južnega sedla je možno priti na južni vrh v 6 urah, od tu na glavni vrh pa 1 do 2 1/2 urah. Iz najvišjega tabora je možno priti na južni vrh Everesta v 2 1/2 do 3 1/2 urah.

Ameriška ekspedicija je odšla iz Kathmanduja 20. februarja 1963. Bazo so postavili konec marca v višini 5100 m, 17. aprila so bili na Južnem sedlu. Najvišji tabor so imeli na višini 8370 m, kasneje so poročali, da v višini 8500 m kot Angleži. Poročali so tudi, da je jurišna naveza do južnega vrha rabila 5 1/2 ure. 22. maja sta dosegli vrh Everesta dve navezi: Barry Bishop (eden od najboljših plezalcev ZDA) in Luther Jerstad, William Unsoeld (bil je l. 1960 na Gašerbrumu) in Thomas Hornbein. Prva dva po južni strani, druga dva po zapadnem grebenu iz tabora v višini 8300 m. Slednja sta bivakirala pod južnim vrhom, ker je višinski tabor raztrgalo. Naslednji dan sta ju rešila dr. D. Dingman in nek šerpa. Nato so ju s helikopterjem evakuirali v Kathmandu. Bila sta močno ozebla. Oče vodje ekspedicije dr. G. O. Dyhrenfurth poroča poleg tega še naslednje: Imena prve naveze, ki je stopila na Everest, so Amerikanci prikrivali, da bi se izognili proslavljanju »prvega«. Zaradi pritiska časnikarjev in tistih, ki so hoteli vedeti vse najboljše in največ, je vodstvo o ekspediciji javilo ime Whitlakerja (33 let) in Gombuja iz Darjeelinga. Kot pomočnika sta to navezo spremljala vodja Norman Dyhrenfurth (45 let) sam do višine 8565 m in Ang Dava IV iz Darjeelinga. Ang Dava je Dyhrenfurthov »orderly« že več let. Obema ni bilo najboljše, — 30° C, veter, oblačno. Tabor VI je postavilo osem nepalskih šerp, ki so do 8350 m prinesli svoje polne tovore. V taboru V so bili pripravljene štirje možje za drugi naskok, pa so se zaradi vremena morali vrniti v bazo. 24 ur trajajoči vihar je uničil 7 šotorov. Kljub temu so 20. maja začeli pripravljati nov vzpon po še deviškem a težkem zapadnem grebenu. Ozebla Amerikanca so nosači nosili dva dni do mesta, kjer je helikopter lahko pristal. V Kathmanduju sta ju že čakali ženi. V bolnico sta z letališča šla paš, čeprav so bile njune poškodbe kar precejšnje. Bivak na južnem vrhu Everesta sta preživela na goli skali brez spalne vreče ali šotora. Sreča, da ni vlekkel veter! Pomoč šerp je bila nad vsako hvalo. Brez njih Amerikanci ne bi bili dosegli Everesta. — Zapadna stran Everesta je doslej veljala za nepristopno. Amerikancem se je torej posrečila velika stvar. Iz obeh evakuirancev pa je Everest zares iztisnil običajno človeško podobo, vsaj slika kaže tako.

Ekspedicija ni našla na vrhu Everesta nobenih sledov, niti o kitajski ekspediciji l. 1960 niti o prejšnjih treh pristopih.

Iz kartoteke prvenstvenih vzponov

Smer v južni steni Planjave

Dostop: iz Kamniške Bistrice po poti na Kamniško sedlo do Klina in po lovski stezi v Repov kot, dokler pot ne zavije desno čez grapo nad slap; 2 1/2 ure.

Sestop: Skozi Repov kot v Kamniško Bistrico; 2 1/2 ure.

Opis: Iz grape čez nekaj poledenlih skokov ter skozi okno v snežno kotanjo. Po snegu in strmem poledenelem grebenčku do stebra v obliki zagozde med dvema velikima kaminoma.

V smeri razčlemb rahlo levo navzgor do strehastega previsa. Pod njim po nagnjeni plošči v oporni drži 20 m desno in preko prehoda v previsu levo na rob stene. Po grapi pod Sukalnikom in na vrh Planjave.

Pavle Simenc, Jožica Trobešek (Skarja), Tone Skarja, Jože Grabljevec; 4 ure; III-IV; 2 raztežaja IV

Jožica Trobešek

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Članarina za čas od 1. 7. do 30. 9. 1963	din 65 250
prispevki od prireditev	din 10 039
Dr. Maks Miklavčič — Ljubljana, Dolničarjeva	din 250
Dušan Cop — Ljubljana, Obirska 2	din 540
	din 76 080

STROŠKI VZDRŽEVANJA UPRAVNE ZGRADBE

V času od 1. 7. do 30. 9. 1963	din 978 900

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada 30. 6. 1963	din 8 728 574
Zbrano do 30. 9. 1963	din 76 080
Stroški vzdrževanja do 30. 9. 1963	din 978 900
	din 7 825 754

Ljubljana, 9. 10. 1963

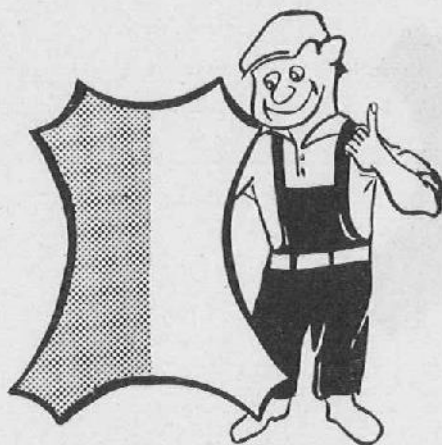
Tovarna u s n j a Kamnik

Specialna tovarna za izdelavo svinjskega vegetabilno in krom strojenega usnja

Izdelujemo: **Vegetabilno svinjsko usnje**, anilin, vedno v najnovejših modnih barvah, gladko in vtisnjeno, za galanterijsko in knjigoveško industrijo, za domači trg in export

Krom svinjsko usnje: nubuk, velur, boks, anilin in pigment, podloge raznih barv, cepljenec, za galanterijsko, čevlarsko in oblačilno industrijo

Tapetniško svinjsko usnje, gladko in vtisnjeno, za tapetniške izdelke lesne in kovinske predelovalne industrije

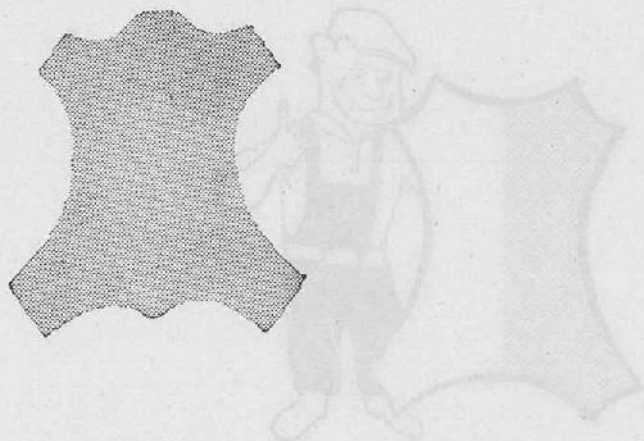
Odjemalcem usnja naše proizvodnje je znana prvovrstna kvaliteta in odlična možnost nadaljnega plasmana finalnih izdelkov. Svinjsko usnje naše znamke pošiljamo predelovalni industriji domačega trga in na inozemska tržišča, kjer ima svetoven sloves

IMPORT — EXPORT

Koteks Tabus LJUBLJANA

LJUBLJANA, Miklošičeva 18

kože — usnje — čevlji — galanterija — umetno usnje — ščetine —
dlake — gumirana žima — krzna — kožni in usnjeni odpadki —
industrijske maščobe — strojila in pomožna sredstva

KMETOVALCI PLANINSKIH PREDELOV!

Tudi kože vaših prašičev so vir surovine za usnjarsko industrijo.
Zato ob zakolu kožo oderite in prinesite v našo zbiralnico, kjer vam
bo plačana po najvišji dnevni ceni

Tekstilna tovarna

»Svilanit«

KAMNIK

specializirano podjetje za proizvodnjo frotirja

proizvaja:

- brisače iz frotirja vseh vrst, vzorcev, barv in dimenzij
- moške in ženske kopalne plašče
- lepljeni frotir za opremo kopalnic
- razne predmete za plažo
- brisače z vtkanimi in tiskanimi emblemi za hotele, bolnišnice itd.

v grupi svile pa:

- kravate modernih desenov
- moške šale iz kravatne svile
- blago za zavese
- posteljna pregrinjala

PLANINCI POMNITE

Ko boste zapuščali naše prelepe gore, ne pozabite, da lahko tudi v poznih večernih urah potujete domov z vlaki, ki odhajajo proti Ljubljani skozi vse leto:

Iz Planice	20.20	
Iz Kranjske gore	20.31	
Iz Mojstrane	20.50	
Z Jesenic	21.40	23.28
Iz Kranja	22.39	0.09
Iz Kamnika	21.30	

Poslužujte se uslug, ki vam jih v prevozu nudi

**Železniško
transportno podjetje
Ljubljana**

IZVOZ — UVOZ — TEHNIČNA TRGOVINA

Contal - Continental export

LJUBLJANA, Beethovnova 11

vas vljudno vabi na ogled tehničnih trgovin, v katerih vas bodo prijazno postregli

- s tehničnimi predmeti za široko potrošnjo
- z domačimi in tujimi gramofonskimi ploščami
- s TV aparati
- z gramofoni
- z radioaparati in transistorskimi sprejemniki
- z magnetofoni
- s tehničnimi igračkami
- z aparati za gospodinjstvo
- s pisalnimi stroji
- z birotehničnimi stroji itd.

Obiščite nas v LJUBLJANI, Beethovnova 11

Vošnjakova 3

Jurčevk, Titova, Gospodarsko razstavišče

v MARIBORU, Gregorčičeva 7

v CELJU, Miklošičeva 9

v BEOGRADU, Majke Jevrosime 8

v SPLITU, Table 4

Uvažamo in izvažamo elektroopremo, opremo za strojogradnjo, kovinskopredelovalno in ostalo industrijo ter kovinskopredelovalno in tehnično blago

IZVOZ - UVÓZ

KEMIJA - IMPEX

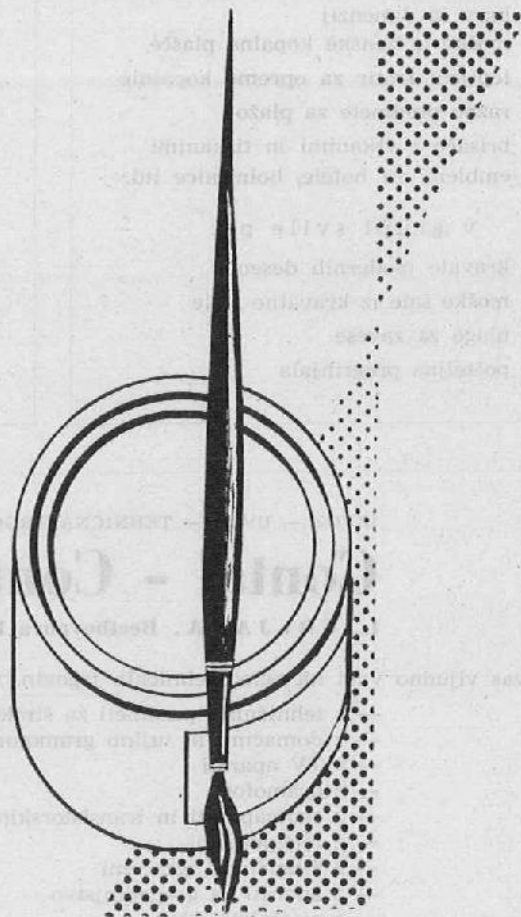

Ljubljana, Titova 25

POB 418 - VIII

Izvaža in uvaža:

kemikalije,
anilinska barvila,
barve in lake,
kaučuk,
plastične mase,
steklo,
parcelan in keramiko,
celulozo,
papir,
kartone,
pisarniški material
itd.

Telefon: 33-266 (8 vodov)

Telegram: Kemimpex, Ljubljana

Telex: Kemimpex, Ljb. 03-177

„Teol oljarna“

LJUBLJANA, Zaloška 54

Proizvajamo:

TEKSTILNA IN USNJARSKA POMOŽNA SREDSTVA,
SINTETIČNA PRALNA SREDSTVA, ETOKSILIRANE
PROIZVODE, TEHNIČNA OLJA, SPECIALNA LEPILA
ZA ČEVLJARSKO IN GRADBENO INDUSTRIJO

PODJETJE

»KAMNIK«

KAMNIK

proizvaja

AMONNITRATNA PRAŠKASTA RAZSTRELIVA za miniranje raznih formacij
rudnin, kamenin in premogov v navadni in vodocobstojni kvaliteti,
POSEBNA RAZSTRELIVA za metanske jame in
SEIZMIČNA RAZSTRELIVA za geološke raziskave ter
ČRNI LOVSKI IN RUDARSKI SMODNIK,
VŽIGALNO VRVICO,
VŽIGALNA SREDSTVA,
IZDELKE ZA OGNJEMETE in
PIROTEHNIČNO GALANTERIJO

Zahtevajte ponudbe in prospekte!

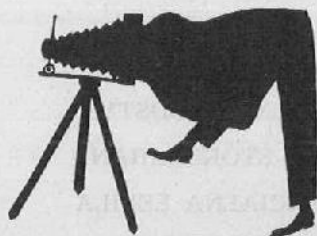
Mariborske delovne organizacije čestitajo ob 70-letnici

V POSLOVALNICAH

ZALOŽBE OBZORJA

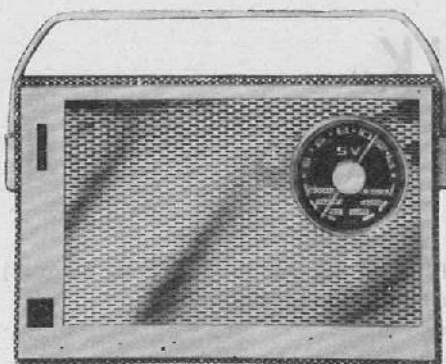
V MARIBORU, CELJU IN BEOGRADU

KUPUJTE

DOMAČE
IN TUJE KNJIGE
PISARNIŠKE,
ŠOLSKE
IN FOTO POTREBŠČINE,
GLASBILA
TER IZDELKE
DOMAČE OBRTI

NA POTROŠNIŠKI KREDIT KUPUJTE PO ZMERNIH CENAH

POHIŠTVO, PRALNE
IN ŠIVALNE STROJE,
NAVADNE
IN ELEKTRIČNE
ŠTEDILNIKE,
RADIJSKE APARATE
IN TELEVIZORJE
PRI

TRGOVSKEM PODJETJU »MERKUR«

MARIBOR, VETRINJSKA ulica 11

nici slovenskega planinstva in k prazniku Republike

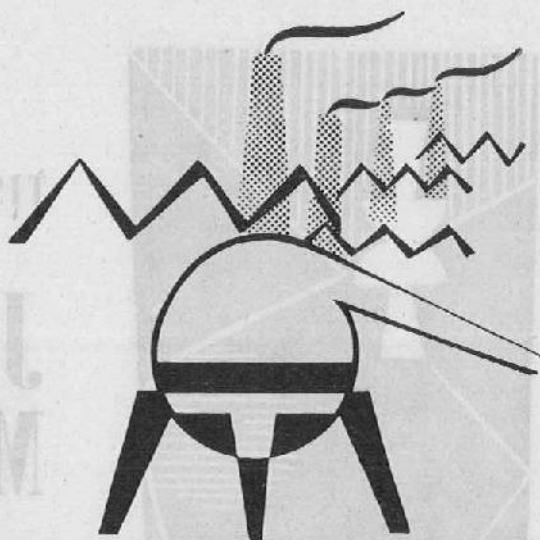
POSLOVNO ZDRUŽENJE

»BRUS«

MARIBOR

Pupinova ulica 2

telefon 25-91 * poštni predal 18

Priporoča izdelke svojih članov

TOVARNA DUŠIKA

»RUŠE« — Ruše

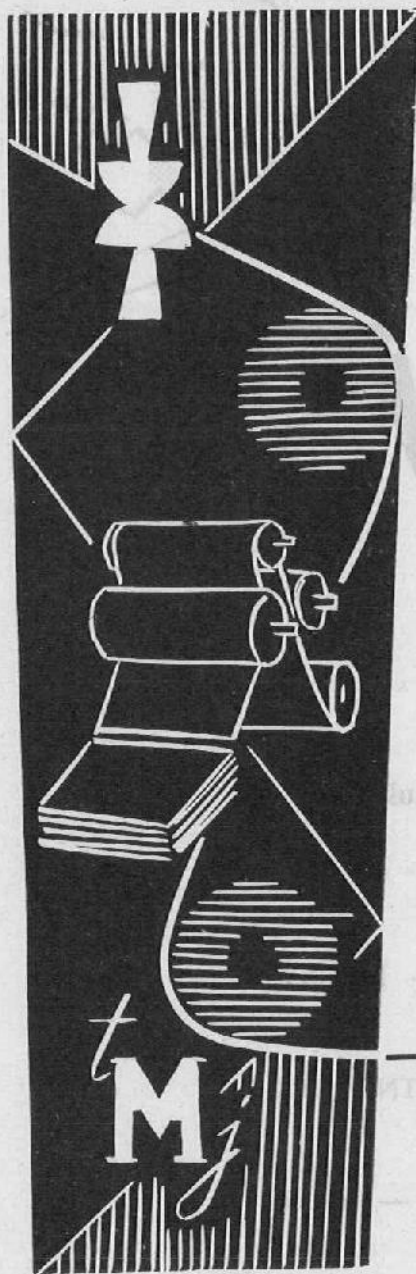
TOVARNA UMETNIH BRUSOV

»SWATY« — Maribor

PODJETJE ZA IZDELAVO UMETNIH BRUSOV
IN MAGNEZITNIH IZDELKOV

»COMET« — Zreče

korund, silicium-karbid, taljeni magnezit, brusne plošče in telesa
v keramičnem, bakelitnem, šelakovem in magnezitnem vezivu.

TISKARNA

Jože Moškrič

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov,
časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava cno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in najboljših del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov
in knjigoveških črk

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

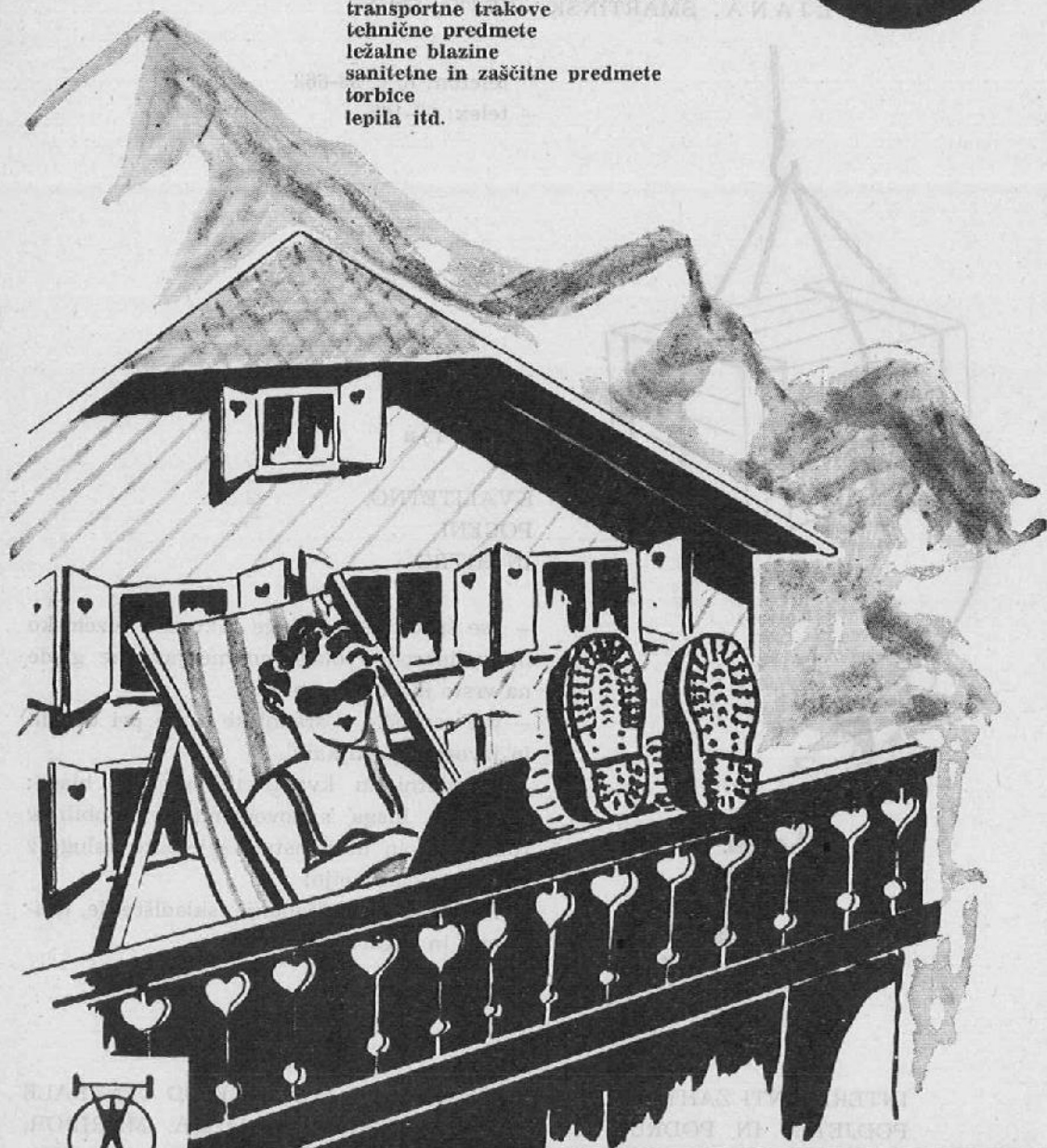
TELEFON: 21-296

LE DOBRO OPREMLJENEMU PLANINCU GORE NUDIJO UŽITEK

S »SAVA« gorskimi gumi podplati
je korak varen in zanesljiv

izdelujemo:

visokokvalitetno avtopnevmatiko
plašče za kolesa in mopede
cevi vseh vrst z vložki in brez
klinasta in navadna gonilna jermena
transportne trakove
tehnične predmete
ležalne blazine
sanitetne in zaščitne predmete
torbice
lepila itd.

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV

Sava

KRANJ • SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA

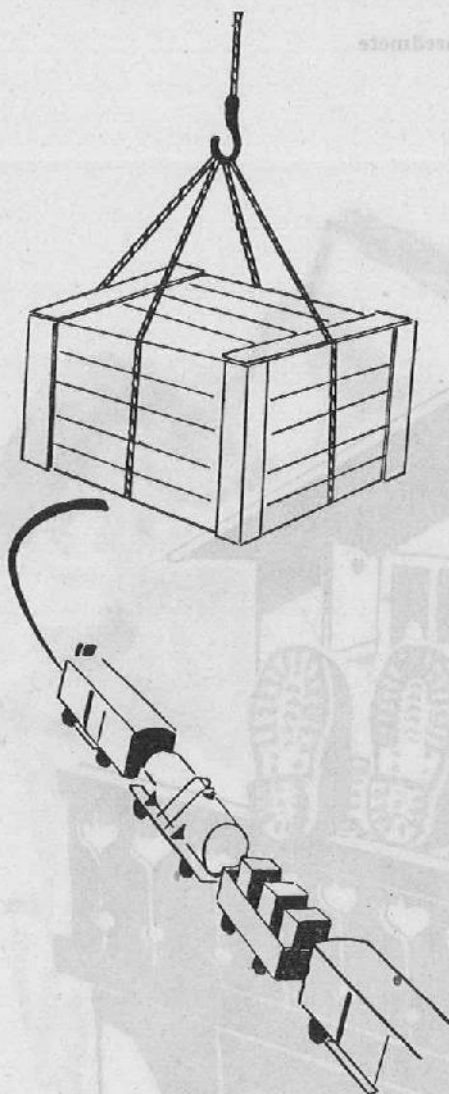
MEDNARODNA ŠPEDICIJA,
TRANSPORTI IN SKLADIŠČA

»Intertrans – Globus«

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA CESTA 152 A

– telefon: h. c. 33-662

– telex: 03-107

opravlja

KVALITETNO,
POCENI
IN HITRO

- vse špeditorske usluge v zvezi s tuzemsko in mednarodno blagovno menjavo ne glede na vrsto in količino blaga;
- vse carinsko posredniške posle pri uvozi in izvoznih pošiljkah;
- kvalitetni in kvantitetni pregled blaga;
- prevoz blaga s tovornimi avtomobili v tuzemstvu in inozemstvu, sejemske usluge z lastno mehanizacijo;
- nakladanje, prekladanje, skladiščenje, hranjenje in zavarovanje blaga.

INTERESENTI ZAHTEVAJTE INFORMACIJE IN PONUDBE OD CENTRALE PODJETJA IN PODRUŽNIC: BEOGRAD, ZAGREB, RIJEKA, MARIBOR, CELJE, JESENICE, KOPER, NOVA GORICA, SEŽANA, NOVI SAD, SUBOTICA.

S POSLOVNIM SODELOVANJEM SE BOSTE O SOLIDNOSTI OPRAVLJENIH USLUG SAMI PREPRIČALI.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950
Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-29/1-11
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

Āavarna dušika Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetlavo in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal – Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

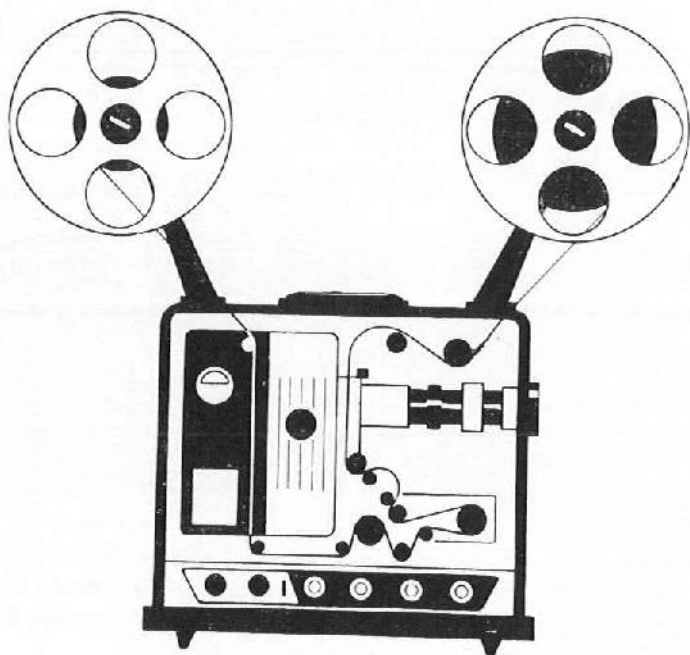
Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Kisik in acetylen – dissousplin

za rezanje in varjenje kovin

Brzozjavni naslov: AZOT MARIBOR – Telefon: 80-108 — Teleprinter: 033-12
Železniška postaja: Ruše — ind. tir

Na predavanjih, tečajih, v šolah, kolektivih . . . boste najlepše prikazali
neizmerne lepote narave s predvajanjem filmov s

KINOPROJEKTORJEM za ozki film - KO-6

**ISKRA
KRANJ**

Informacije in prodaja: Prodajno servisna
organizacija ISKRA, Ljubljana, Linhartova c.
35/1 ali po industrijskih prodajalnah ISKRA
v vseh večjih mestih države

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

patentirano žico, svetlo in pocinkano v dimenzijah od 0,4 do 5 mm (dimenzije in tolerance po JUS C.B6.110 i JUS C.B6.111).
patentirano žico izdelujemo iz SM ogljikovega in elektro jekla
in normalno dobavljamo v kolobarjih.

patentirano žico za prednapeti beton dobavljamo tudi kot poravnano in ponovno namotano v kolobarje sledeče velikosti:

- ∅ 5 mm v kolobarjih 1500 mm
- ∅ 2.5 mm v kolobarjih 600 mm

do plemenitih jekel